

รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report)

โครงการศึกษาการตรวจสอบโดยสังคม:
เครื่องมือด้านการบริหารจัดการเพื่อลดความยากจน
และเพิ่มความเข้มแข็งชุมชนในประเทศไทย
Social Audit: Local Tools for Poverty Reduction and Local
Empowerment in Thailand

โดย

มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

25 สิงหาคม 2548

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

สารบัญ

หน้า

บทที่ 1 บทนำ

1.1	ความเป็นมา.....	1
1.2	วัตถุประสงค์.....	1
1.3	ขอบเขตของงานวิจัย.....	2

บทที่ 2 วิธีการศึกษา

2.1	สรุปวิธีการศึกษาตามแนวทาง CIET International โดยสังเขป.....	3
2.2	การปรับปรุงการใช้วิธีการ CIET กับประเทศไทย.....	4
2.2.1	การคัดเลือกพื้นที่และการสร้างเครือข่ายความเชื่อมโยง กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ.....	4
	การคัดเลือกจังหวัดและการติดต่อทาบทามนักวิจัยกลุ่มปฏิบัติการส่วนท้องถิ่น.....	4
	การจัดประชุมเริ่มโครงการ (Project Launching Workshop).....	5
	การคัดเลือกพื้นที่ทำการศึกษาภายในจังหวัด.....	5
	การสร้างเครือข่ายและความเชื่อมโยงกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ.....	8
2.2.2	การคัดเลือกนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนที่จะศึกษา.....	8
2.2.3	การออกแบบเครื่องมือในการศึกษา (Instrument Design).....	9
	การทดสอบเครื่องมือในการศึกษา (Pretest).....	10
	การจัดอบรมผู้สำรวจ.....	10
2.2.4	การรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น.....	10
2.2.5	เครื่องมือการเก็บข้อมูลรอบที่ 2.....	11
2.2.6	การสร้างตัวชี้วัดระดับที่หนึ่งหรือการวิเคราะห์ Risk Analysis.....	15
2.2.7	การจัดสัมมนาเสนอผลการศึกษาในระดับจังหวัด.....	17

บทที่ 3 ผลการศึกษา

3.1	ผลการศึกษาข้อมูลครัวเรือน: ตัวชี้วัดระดับ 0.....	18
3.2	ผลการศึกษาเกี่ยวกับนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนที่เลือกศึกษา.....	27
3.3	ครัวเรือนยากจน.....	36

บทที่ 4 ผลการศึกษา Risk Analysis โครงการกองทุนหมู่บ้าน

4.1	สาระสำคัญของโครงการกองทุนหมู่บ้าน.....	40
4.2	ผลการศึกษา Risk Analysis.....	47
4.2.1	ผลการศึกษาในจังหวัดเพชรบุรี.....	47
4.2.2	ผลการศึกษาของ 12 จังหวัด.....	59

บทที่ 5 ผลการศึกษา Risk Analysis นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค

5.1	สาระสำคัญของนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค	73
5.2	ผลการศึกษา Risk Analysis.....	75
5.2.1	ผลการศึกษาในจังหวัดเพชรบุรี	76
5.2.2	ผลการศึกษาของ 12 จังหวัด	78

บทที่ 6 ผลการศึกษา Risk Analysis การมีส่วนร่วมและการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

6.1	สาระสำคัญของการมีส่วนร่วมและการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.....	82
6.2	ผลการศึกษา Risk Analysis.....	86
6.2.1	ผลการศึกษาในจังหวัดเพชรบุรี	87
6.2.2	ผลการศึกษาของ 12 จังหวัด	95

บทที่ 7 ผลการศึกษา Risk Analysis นโยบายเบี้ยยังชีพคนชรา

7.1	สาระสำคัญของนโยบายเบี้ยยังชีพคนชรา.....	107
7.2	ผลการศึกษา Risk Analysis.....	108
7.2.1	ผลการศึกษาในจังหวัดเพชรบุรี	108
7.2.2	ผลการศึกษาของ 12 จังหวัด	114

บทที่ 8 ประเมินวิธีการศึกษา

8.1	จุดเด่นของวิธีการ	119
8.2	ข้อจำกัดของวิธีการ.....	120
8.3	ข้อเสนอแนะการประยุกต์ใช้กระบวนการตรวจสอบโดยสังคมในประเทศไทย	122

ภาคผนวก ก: การสร้างระบบตรวจสอบทางเศรษฐกิจสังคม โดย CIET International

ภาคผนวก ข: ตัวอย่างการตรวจสอบโดยสังคมในประเทศปากีสถาน

ภาคผนวก ค: สรุปการสัมมนาโครงการ Social Audit ให้กับคณะวิจัย

ภาคผนวก ง: สรุปการสัมมนาระดมความคิดเห็นสำหรับเจ้าหน้าที่รัฐส่วนกลาง

ภาคผนวก จ: สรุปการประชุมชี้แจงโครงการ Social Audit ร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ ในจังหวัดเพชรบุรี

ภาคผนวก ฉ: ตาราง AOC Tables

ภาคผนวก ช: แบบสอบถามครัวเรือน แบบสอบถามข้อมูลชุมชน และแบบสอบถามคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

ภาคผนวก ซ: สรุปการอบรมเครื่องมือการจัดเก็บข้อมูลรอบ 2

ภาคผนวก ฌ: คู่มือการจัดทำข้อมูลซึ่งเป็นผลสะท้อนมาจากการจัดทำกลุ่มสนทนา แบบสัมภาษณ์ข้อมูลผู้บริหารสถานพยาบาล และแบบสัมภาษณ์องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต. หรือเทศบาล)

ภาคผนวก ฎ: ประเภทของสถานพยาบาลที่ชุมชนใช้บริการมากที่สุด

ภาคผนวก ฏ: ความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมสัมมนาระดับจังหวัด

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมา

ยุทธศาสตร์พัฒนาสังคมแก้ไขปัญหาคความยากจนเสริมสร้างคุณภาพชีวิตเป็นหนึ่งในห้ายุทธศาสตร์ที่รัฐบาลมุ่งให้ความสำคัญ การดำเนินนโยบายแก้ไขปัญหาคความยากจนของรัฐบาลในช่วงที่ผ่านมาชี้ให้เห็นว่าปัญหาคความยากจนเป็นปัญหาที่ต้องอาศัยการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ในระยะยาว เนื่องจากมีปัจจัย ตัวแปรที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้การติดตามตรวจสอบผลลัพธ์ด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นจากการดำเนินนโยบายของรัฐบาลจึงเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับการพัฒนานโยบายให้สอดคล้องกับแนวทางการแก้ปัญหาที่จะก่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผล โดยต้องมีการสร้างฐานข้อมูลที่จะใช้เป็นเกณฑ์ในการวัดความก้าวหน้าของการดำเนินงานของรัฐบาล รวมทั้งการนำข้อมูลหลักฐานในระดับท้องถิ่นที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์แล้วส่งกลับไปให้ชุมชน จังหวัด และรัฐบาลใช้เพื่อพิจารณาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและดำเนินการร่วมกันต่อไป ในการตัดสินใจเชิงนโยบายที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลหลักฐานเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งในการดำเนินนโยบายให้เป็นผลอย่างแท้จริง

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้าง ยุทธศาสตร์และกรอบในการตรวจติดตามนโยบายและผลลัพธ์ด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ในการที่จะเข้าไปมีสิทธิมีเสียงในการกำหนดและดำเนินนโยบายแก้ปัญหาคความยากจนทั้งในระดับจังหวัดและระดับชาติ รวมทั้งการให้ข้อมูลป้อนกลับเกี่ยวกับผลลัพธ์ในการดำเนินนโยบาย
2. เพื่อส่งเสริมให้มี การใช้ข้อมูลหลักฐาน ที่ประมวลได้จากระดับท้องถิ่นเป็นพื้นฐานในการดำเนินการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การแก้ไขปัญหาคความยากจน และการบริหารจัดการให้มากขึ้น
3. เพื่อปรับปรุงเครื่องมือสำหรับการบริหารจัดการแบบมุ่งผลลัพธ์ ที่ท้องถิ่นสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้
4. เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ต้นแบบในการติดตามตรวจสอบ ในประเทศไทย รวมทั้งโครงการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะและความสามารถของบุคลากรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายในระดับต่างๆ
5. เสนอแนะ กลวิธีที่จะช่วยสร้างความยั่งยืนให้แก่ยุทธศาสตร์การติดตามตรวจสอบ

6. เพื่อเสริมสร้างกระบวนการสร้างเข้มแข็งของชุมชนที่ตั้งอยู่บนข้อมูลหลักฐาน โดยผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปต่อยอดในกระบวนการสร้างความเข้มแข็งชุมชนได้

1.3 ขอบเขตของงานวิจัย

งานวิจัยนี้มุ่งเน้นไปที่การปรับใช้วิธีการใหม่ซึ่งพัฒนาโดย CIET International โดยขอบเขตของงานวิจัยคือการเพิ่มองค์ความรู้ในกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จ (success factors) คืออะไร และปัจจัยแห่งความล้มเหลว (failure factors) คืออะไร ทั้งนี้เพื่อจะได้สามารถให้คำแนะนำถึงวิธีการปรับปรุงกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างรอบด้านและเป็นที่ยอมรับของผู้ปฏิบัติงานภาครัฐและภาคประชาชน อีกทั้งจะมีส่วนช่วยเพิ่มความเข้มแข็งให้กับชุมชนซึ่งองค์ความรู้ที่ถูกต้องและเป็นวิทยาศาสตร์ (scientific knowledge) จะเป็นก้าวแรกที่สำคัญของการเพิ่มความเข้มแข็งให้กับชุมชน นอกจากนี้วิธีการวิจัยของ CIET ยังมีจุดเด่นที่การเผยแพร่และสร้างความยอมรับของแต่ละภาคส่วนในสังคม ทั้งผู้รับบริการและผู้ปฏิบัติตามนโยบายรัฐ อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในแนวคิดหรือวิถีปฏิบัติ ดังนั้นการวิจัยนี้จึงมีส่วนผสมผสานระหว่างการวิจัยโดยปกติและการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research)

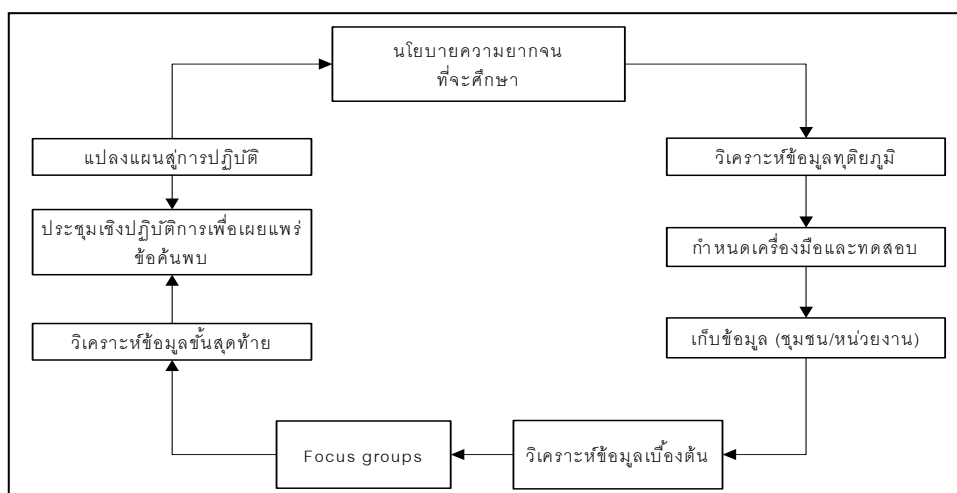
บทที่ 2 วิธีการศึกษา

2.1 สรุปรูปวิธีการศึกษาตามแนวทาง CIET International โดยสังเขป

การศึกษาการตรวจสอบโดยสังเขปเพื่อลดความยากจนตามวิธีการของ CIET International (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก) มีกระบวนการดำเนินงานและขั้นตอนโดยสังเขป ดังต่อไปนี้

1. เลือกพื้นที่ (จังหวัด/ชุมชน) ที่จะศึกษา และสร้างเครือข่ายความเชื่อมโยงกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ
2. เลือกนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนที่จะศึกษา
3. ออกแบบเครื่องมือในการศึกษา (instrument design)
4. รวบรวมข้อมูลการได้รับบริการ ประสบการณ์ ความคิดเห็น และความเข้าใจเกี่ยวกับบริการ สาธารณะจากครัวเรือนในชุมชนเป้าหมาย และข้อมูลจากหน่วยงานราชการ
5. เชื่อมโยงข้อมูลที่รวบรวมได้จากครัวเรือน (ผู้รับบริการ) กับข้อมูลที่รวบรวมจากหน่วยงานราชการ (ผู้ให้บริการ) และวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น
6. นำข้อค้นพบที่ได้กลับไปเสนอต่อชุมชน และเปิดโอกาสให้ชุมชนร่วมกันเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข พร้อมทั้งเก็บข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับผู้ให้บริการ
7. วิเคราะห์ข้อมูลขั้นสุดท้ายและจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อค้นพบและนำข้อเสนอแนะที่ได้รับจากชุมชนมาพิจารณาร่วมกันระหว่างหน่วยงานราชการ ผู้วางแผน (รัฐบาล) และชุมชน
8. นำผลที่ได้รับจากการประชุมเชิงปฏิบัติการไปสู่การปฏิบัติ และรวบรวมข้อมูลเพื่อหาข้อค้นพบรอบใหม่ (หลังจากมีการปรับปรุงแก้ไขบริการ)

รูปที่ 1 วงจรการตรวจติดตามทางเศรษฐกิจสังคม

2.2 การปรับปรุงการใช้วิธีการ CIET กับประเทศไทย

2.2.1 การคัดเลือกพื้นที่และการสร้างเครือข่ายความเชื่อมโยงกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

การคัดเลือกจังหวัดและการติดต่อหาทามนักวิจัยกลุ่มปฏิบัติการส่วนท้องถิ่น

ในช่วงเดือนตุลาคม สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยได้ประสานงานกับกลุ่มแกนหลักซึ่งได้แก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เพื่อคัดเลือกจังหวัดหลัก (focus province) และจังหวัดในรอบ national cycle อีกร 12 จังหวัด รวมทั้งติดต่อกับกลุ่มปฏิบัติหรือ implementation group ของแต่ละจังหวัด ซึ่งจะเข้ามาทำหน้าที่บริหารงานและดำเนินการแบบประจำวันต่อวัน ทั้งนี้คณะนักวิจัยได้เลือกจังหวัดเพชรบุรีเป็นจังหวัดหลักและได้เสนอรายชื่อจังหวัดในรอบ national cycle ดังต่อไปนี้

- ภาคเหนือ ประกอบด้วยจังหวัดลำปาง จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดพิจิตร
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยจังหวัดกาฬสินธุ์ นครราชสีมา สกลนคร และอุบลราชธานี เหตุที่มีจังหวัดมากกว่าภาคอื่นเพราะภาคนี้มีจำนวนคนจนเป็นจำนวนมาก
- ภาคกลาง ประกอบด้วยจังหวัดอ่างทอง จันทบุรี และจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเป็นจังหวัดหลัก
- ภาคใต้ ประกอบด้วย จังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง

นักวิจัยท้องถิ่นที่จะเป็นกลุ่มปฏิบัติการ มีรายชื่อดังต่อไปนี้

ภาค	จังหวัด	ผู้ประสานงาน	หน่วยงาน
ตะวันออกเฉียงเหนือ	กาฬสินธุ์	อ. อรัญญา นนทรราช	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์
	นครราชสีมา	อ. ทวี วัชรเกียรติศักดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
	สกลนคร	ผศ. ทศพล สมพงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
	อุบลราชธานี	อ. บรรทม สุระพร	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
เหนือ	สุโขทัย	ดร. สุจิตรา รอดสมบุญ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
	พิจิตร	รศ. ดร. มาชะสิริ ชาวกุล	มหาวิทยาลัยนเรศวร
	ลำปาง	ดร. สุจิตรา รอดสมบุญ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
กลาง	อ่างทอง	อ. กัญจน์กมล โพธิ์บุญ	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากลาง
	เพชรบุรี	อ. ป้อม กิมวังตะโก	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
	จันทบุรี	อ. ชลพรรณ ออสปอนพันธ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
ใต้	สุราษฎร์ธานี	ผศ. สมศักดิ์ ขอบตรง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
	พัทลุง	ผศ. ภาณุ ธรรมสุวรรณ	มหาวิทยาลัยทักษิณ
	นครศรีธรรมราช	รศ. ดร. เปรมจิต ชนะวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

การศึกษาวิจัยในจังหวัดหลัก (จังหวัดเพชรบุรี) นักวิจัยจากทั้งสามสถาบันหลักจะร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับ CIET International ส่วนในจังหวัดที่เหลืออีก 12 จังหวัด จะจัดสรรความรับผิดชอบสถาบันละ 4 จังหวัดคือ

- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยรับผิดชอบจังหวัดสุโขทัย พิษณุโลก ลำปางและอ่างทอง
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยรับผิดชอบจังหวัดจันทบุรี สุราษฎร์ธานีพัทลุง และนครศรีธรรมราช
- สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์รับผิดชอบจังหวัดกาฬสินธุ์ นครราชสีมา สกลนครและอุบลราชธานี

การจัดประชุมเริ่มโครงการ (Project Launching Workshop)

คณะผู้วิจัย ทั้งกลุ่มแกนหลักและกลุ่มปฏิบัติการได้จัดสัมมนาพร้อมกับผู้เชี่ยวชาญจาก CIET International ซึ่งให้การสนับสนุนทางเทคนิค ในวันที่ 21-22 ตุลาคม ที่ผ่านมาเพื่อระดมความคิดและปรึกษาแนวทางการศึกษาโครงการ โดยร่วมกันคัดเลือกพื้นที่ที่จะทำการวิจัยในแต่ละจังหวัด รวมทั้งการออกแบบ การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์และการจัดทำรายงาน (ดูภาคผนวก ค)

การคัดเลือกพื้นที่ทำการศึกษายในจังหวัด

แนวคิดในการคัดเลือกพื้นที่ตัวอย่างที่จะทำการศึกษายในจังหวัดนั้น ประกอบด้วยสองส่วนคือส่วนที่เป็นหมู่บ้านชนบทและส่วนที่เป็นชุมชนเมือง

การคัดเลือกหมู่บ้านชนบท

ในส่วนของหมู่บ้านชนบท การคัดเลือกจะทำเป็น two-stage stratification sampling คือในขั้นแรกจะแบ่งหมู่บ้านชนบททั้งหมดในแต่ละอำเภอของจังหวัดที่จะศึกษาออกเป็นสามกลุ่มใหญ่ๆ คือ

- กลุ่มหมู่บ้านที่พัฒนามาก
- กลุ่มหมู่บ้านที่พัฒนาปานกลาง
- กลุ่มหมู่บ้านที่พัฒนาน้อย

โดยเกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือกนั้น ได้ใช้ฐานข้อมูลการสำรวจ กชช.2ค. ปีล่าสุด (2546) ของกระทรวงมหาดไทย โดยคณะนักวิจัยได้คัดเลือกดัชนีวัดระดับการพัฒนาที่น่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับความยากจนในหลากหลายมิติจำนวนทั้งหมด 12 ดัชนี ดังนี้

1. ภาวะการมีงานทำของคนในหมู่บ้าน: หากมีครอบครัวที่มีงานทำประจำมาก หมู่บ้านนั้นจะถือว่าภาวะการมีงานทำของหมู่บ้านดี
 2. ผลผลิตจากการทำนา: ต้องการสะท้อนถึงการประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรม
 3. การประกอบอุตสาหกรรมในครัวเรือน: สะท้อนการได้รับรายได้จากภาคนอกการเกษตร
 4. บริการสาธารณสุขในหมู่บ้าน: ต้องการดูว่าหมู่บ้านใดได้รับบริการสาธารณสุขจากรัฐบาลหรือบริการตนเองภายในหมู่บ้านก็ได้
 5. บริการสาธารณสุขในระดับตำบล: ส่วนใหญ่จะมาจากราชการ เช่น ในตำบลมีโรงพยาบาลหรือไม่ มีโรงเรียนหรือไม่
 6. การป้องกันโรคติดต่อ: ต้องการดูคุณภาพของ health care ในหมู่บ้านนั้นๆ โดยดูว่าชุมชนสามารถป้องกันโรคติดต่อได้ดีหรือไม่ จะมีรายชื่อโรคติดต่ออยู่ประมาณ 10-20 โรค และคณะวิจัยจะถามคำถามเช่น มีคนป่วยด้วยโรคติดต่อหรือไม่ ถ้าไม่มีเลยเป็นหมู่บ้านชั้นดี ถ้ามีคนป่วยบ้างก็เป็นระดับกลาง ถ้าป่วยด้วยตายด้วย ถือว่าเป็นหมู่บ้านที่มีปัญหาในเรื่องสุขภาพ
 7. ระดับการศึกษาของประชาชนเฉลี่ยของประชาชนในหมู่บ้านนั้นๆ
 8. การได้รับการฝึกอบรม: เพื่อดูว่ารัฐบาลเข้ามาฝึกอบรมมากน้อยแค่ไหน
 9. การรวมกลุ่มของประชาชน: ถือเป็นดัชนีชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน
 10. การเข้าถึงแหล่งเงินทุนของชุมชน: ดูว่าแต่ละบ้านถ้าต้องการเงินสามารถกู้ได้หรือไม่ โดยถ้าเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบได้ค่อนข้างดี ก็ถือว่าหมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านที่เข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ค่อนข้างดี
 11. การใช้ประโยชน์ที่ดิน: ดูว่าหมู่บ้านมีที่ดินที่มีถูกใช้ประโยชน์มากน้อยแค่ไหน ถ้าเป็นหมู่บ้านที่ที่ดินไม่ค่อยดีจะได้คะแนนไม่ดี ถ้าที่ดินค่อนข้างดี คนใช้ประโยชน์ได้เยอะก็จะได้คะแนนค่อนข้างดี ซึ่งในข้อนี้จะรวมเรื่องการใช้ปุ๋ยด้วย คือถ้าใช้ปุ๋ยธรรมชาติก็จะได้คะแนนดี ถ้าปุ๋ยเคมีจะได้คะแนนไม่ค่อยดี
 12. ภูมิปัญญาท้องถิ่น: ตัวชี้วัดคือจำนวนปราชญ์ชาวบ้าน คือ ผู้รู้ ผู้ชำนาญการ บุคคลตัวอย่างในด้านต่างๆ ของหมู่บ้าน
- คะแนนของดัชนีทั้ง 12 ตัวนี้ถูกนำมาสร้าง composite index ซึ่งคะแนนของ composite index นี้จะใช้เป็นเกณฑ์ในการแบ่งหมู่บ้านออกได้เป็น 3 ระดับดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น (พัฒนามากปานกลาง และพัฒนาน้อย)

ในแต่ละหมู่บ้านจะมีหมู่บ้านที่อยู่ในระดับการพัฒนาทั้งสามระดับ ในขั้นต่อไปจึงเป็นการเลือกอำเภอที่จะศึกษา ซึ่งคณะนักวิจัยส่วนกลางได้ขอให้นักวิจัยท้องถิ่นเป็นผู้คัดเลือกเอง โดยระบุว่า จะทำการศึกษามูลบ้านแต่ละระดับในอำเภอใด โดยขอให้เลือกกลุ่มที่มีหมู่บ้านในระดับที่จะศึกษาค่อนข้างมาก (มากกว่า 10 หมู่บ้าน) ทั้งนี้เพื่อให้มีจำนวนตัวอย่างหมู่บ้านมากพอสำหรับการสุ่มเลือก

ขั้นตอนสุดท้ายคือการสุ่มเลือก (random selection) หมู่บ้านตัวอย่างจากในอำเภอที่ได้เลือกไว้ โดยการสุ่มเลือกนี้ทำโดยใช้คอมพิวเตอร์ และน้ำหนักความเป็นไปได้ของการถูกเลือกของแต่ละหมู่บ้านจะขึ้นอยู่กับระดับความยากจนของหมู่บ้านนั้น (ใช้ผลการวิจัยจากโครงการ poverty mapping)

การคัดเลือกชุมชนในเขตเมือง

ในส่วนของชุมชนในเขตเมือง ได้ให้นักวิจัยท้องถิ่นทำการคัดเลือกเองจังหวัดละประมาณ 1-2 ชุมชน โดยเลือกชุมชนที่คิดว่าสามารถที่จะไปศึกษาเรื่องความยากจนได้ค่อนข้างดี

การกำหนดจำนวนหมู่บ้าน/ชุมชนที่จะศึกษาในแต่ละจังหวัด

การแบ่งเกณฑ์จังหวัด ว่าจังหวัดใดจะทำการศึกษากี่ชุมชน ดูจากขนาดประชากรของจังหวัด การศึกษานี้ทำการสำรวจทั้งหมด 13 จังหวัด โดยจังหวัดเพชรบุรีซึ่งเป็น focus province จะทำทั้งหมด 25 ชุมชน เกณฑ์ตัดสินขนาดจังหวัดว่ามีขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ เป็นดังนี้คือ

1. ถ้าประชากรต่ำกว่า 150,000 คน ถือเป็นขนาดเล็ก เลือก 4 ชุมชน
2. ถ้าประชากร 150,000-250,000 คน ถือเป็นขนาดกลาง เลือก 5 ชุมชน
3. ถ้าประชากรมากกว่า 250,000 คนขึ้นไป ถือเป็นขนาดใหญ่ ให้เลือก 6 ชุมชน

ในกรณีจังหวัดเล็ก เลือก 4 ชุมชน ก็คือ 3 ชนบท 1 เขตเมือง ถ้าเป็นจังหวัดขนาดกลาง เลือก 5 ชุมชนก็คือ 4 ชนบท และ 1 เมือง ส่วนกรณีจังหวัดขนาดใหญ่ เลือก 6 ชุมชน (มี 3 จังหวัด ได้แก่ นครราชสีมา อุบลราชธานี และนครศรีธรรมราช) ขึ้นอยู่กับว่าในจังหวัดนั้นสามารถหาชุมชนในเขตเมืองได้ครบ 2 ชุมชน ที่น่าศึกษาได้หรือไม่ โดยพิจารณาว่าเป็นชุมชนที่มีความเป็นเมืองชัดเจนและเป็นชุมชนที่รู้ว่ามีคนจนอยู่

จังหวัด	จำนวนชุมชน/หมู่บ้าน	ชื่อชุมชน/หมู่บ้าน
กาฬสินธุ์	5	วังมน สังคมพัฒนา ไปร่งแค เม็ก ชุมชนเมือง
นครราชสีมา	6	หนองอ้ายอู๋ ด่านเกวียน ม่วงทองพัฒนา ท่ากระทุ่ม ชุมชนเมือง (2 ชุมชน)
สกลนคร	5	หนองสะโน ผักคำภู หนองกุง แก้ง ชุมชนเมือง

จังหวัด	จำนวน ชุมชน/หมู่บ้าน	ชื่อชุมชน/หมู่บ้าน
อุบลราชธานี	6	บก คำหมากอ่อน ดอนจิก โพธิ์ออก ชุมชนเมือง (2 ชุมชน)
พิจิตร	5	บึงนาราง เขารวก วังหินเพลิง หนองหู่ข้าง ชุมชนเมือง
ลำปาง	4	ทุ่งปง ท่าแหน ทุ่ง ชุมชนเมือง
สุโขทัย	5	ป่าอม กมลราษฎร์ หนองไม้กอง หนองแหนใต้ ชุมชนเมือง
นครศรีธรรมราช	5	บ้านนาเกาะ ท่าข้าม จำปา คลองขุด หัวลำภู ชุมชนเมือง
พัทลุง	4	เกาะทองสม พรุพ้อ หัวหมอน ชุมชนเมือง
สุราษฎร์ธานี	4	ปากน้ำท่าทอง ปลายธารราชรักษา พุนพิน ชุมชนเมือง
จันทบุรี	4	ปากน้ำเวฬุ ท่าไต้ เนิน ชุมชนเมือง
อ่างทอง	4	มะขามเรียง โคกพุทรา ท่าช้าง ชุมชนเมือง
เพชรบุรี	25	ป่าเต็งใต้ ร่วมใจพัฒนา ห้วยไผ่ เขาย้อยบน ดอนทราย สระพัง โป่งแย้ หนอง เชื่อน เขาลูกช้าง แม่เปือ ช่อแค ไร่สนาม กร่าง ป่าขวาง เหมืองตลาด ช่อแคบ วัด ใหม่ หนองขาน(บ่อลาว) หนองหว่า ห้วยเกษม หนองไผ่ ชุมชนเมือง (4 ชุมชน)

การสร้างเครือข่ายและความเชื่อมโยงกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ในวันที่ 2 พฤศจิกายน คณะผู้วิจัยกลุ่มแกนหลักและผู้เชี่ยวชาญจาก CIET International จัดสัมมนาชี้แจงถึงโครงการการตรวจสอบโดยสังคมฯ ให้แก่เจ้าหน้าที่จากภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน รวมทั้งขอความร่วมมือในการทำวิจัย (ดูภาคผนวก ง) และต่อมาในวันที่ 5 พฤศจิกายน คณะผู้วิจัยฯ ได้เดินทางไปจัดการประชุมชี้แจงโครงการการตรวจสอบโดยสังคมฯ ให้แก่เจ้าหน้าที่และผู้เกี่ยวข้องในจังหวัดเพชรบุรีซึ่งเป็นจังหวัดหลัก (ดูภาคผนวก จ)

2.2.2 การคัดเลือกนโยบายแก้ปัญหาความยากจนที่จะศึกษา

หลังจากที่ได้จัดสัมมนาและประชุมร่วมกับผู้เกี่ยวข้องต่างๆ แล้ว คณะผู้วิจัยกลุ่มแกนหลักและผู้เชี่ยวชาญจาก CIET International ได้ประชุมร่วมกันในช่วงเดือนพฤศจิกายนเพื่อคัดเลือกนโยบายเกี่ยวกับความยากจนที่จะศึกษา และได้ข้อสรุปว่าจะศึกษานโยบายความยากจนต่อไปนี้

- **โครงการกองทุนหมู่บ้าน:** เหตุผลที่เลือกเพราะเป็นโครงการที่ใช้งบประมาณสูง มีผลกระทบกว้างขวาง เข้าถึงประชาชนรากหญ้าในทุกแห่งทั่วประเทศ

- **โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค:** เหตุผลที่เลือกเพราะเป็นโครงการที่มีศักยภาพสูง ประชาชนมีความพอใจเป็นส่วนใหญ่ แต่ในขณะเดียวกันก็อาจประสบปัญหาด้านงบประมาณในอนาคต
- **โครงการเบี้ยยังชีพคนชรา:** เลือกเพราะเป็นมาตรการที่จากการศึกษาในอดีตพบว่า ตรงกับความต้องการของคนยากจนค่อนข้างมาก จึงมีประเด็นว่าควรขยายขอบเขตหรือไม่ อย่างไร
- **การมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่น:** เป็นการศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่นของประชาชน เนื่องจากจะทวีความสำคัญมากขึ้นอย่างรวดเร็วในอนาคต

2.2.3 การออกแบบเครื่องมือในการศึกษา (Instrument Design)

เมื่อได้คัดเลือกนโยบายที่จะศึกษาแล้ว ทางผู้เชี่ยวชาญจาก CIET ได้ แนะนำวิธีการออกแบบเครื่องมือ โดยการจัดทำตาราง AOC Table ซึ่งในตารางจะประกอบด้วยการระบุกลุ่มปัจจัย 3 กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการภาครัฐ ดังนี้

1. Actionable factors เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันต่อผลลัพธ์ของการให้บริการ (outcomes) และสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงได้ด้วยการปรับเปลี่ยนนโยบายหรือวิธีการดำเนินนโยบาย (สามารถนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลไปสู่ outcome) ปัจจัยเหล่านี้ อาจรวมถึงปัจจัยที่สะท้อนว่า ต้องจัดบริการอย่างไร หรืออาจเป็นปัจจัยที่สามารถกลายเป็น outcome ได้ด้วยตนเอง
2. Outcome หรือผลลัพธ์ของนโยบายที่กำลังศึกษา เช่น การรับรู้ การใช้ และประสบการณ์ของการรับบริการ พร้อมกับ outcome อื่นๆ ที่วัดได้ที่สามารถนำไปปรับปรุงการให้บริการภาครัฐต่อไป
3. Conditioners เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สามารถกำหนดผลลัพธ์ได้เช่นกัน แต่โดยปกติแล้วไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้โดยนโยบาย (หรือทำได้แต่ช้า หรือเป็นนโยบายที่กำหนดจากส่วนกลางในระดับประเทศ) เช่น อายุ ระดับการศึกษา สภาพเศรษฐกิจสังคมโดยทั่วไปของพื้นที่ที่ศึกษา เป็นต้น

คณะวิจัยได้ร่วมกันทำ AOC Table ของแต่ละนโยบายที่ศึกษา (ดูภาคผนวก ข) ซึ่งตาราง AOC นี้สามารถนำมาใช้เป็นกรอบในการออกแบบเครื่องมือการวิจัย โดยเครื่องมือการวิจัยจะแบ่งเป็นหลายระดับตามระดับของหน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ

- **หน่วยการวิเคราะห์ระดับครัวเรือน:** เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามครัวเรือน

- **หน่วยการวิเคราะห์ระดับชุมชน:** เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามข้อมูลระดับชุมชน และแบบสอบถามผู้นำชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลในระดับหมู่บ้าน/ชุมชน ซึ่งจะถูกนำไปใช้ในการวิเคราะห์ระดับ meso analysis ประกอบกับข้อมูลที่จะได้จากแบบสอบถามครัวเรือน
 - **หน่วยการวิเคราะห์ระดับผู้ให้บริการ:** เครื่องมือที่ใช้ขึ้นอยู่กับนโยบายที่จะศึกษา ในกรณีของโครงการนี้มีการศึกษานโยบายกองทุนหมู่บ้าน จึงได้ออกแบบสอบถามประธานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน เพื่อประกอบกับข้อมูลครัวเรือนในเรื่องที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของนโยบายกองทุนหมู่บ้าน
- เครื่องมือทั้งสามประการได้แสดงไว้ในภาคผนวก ข. นอกจากนี้คณะนักวิจัยยังได้ขอให้หัวหน้าทีมนักวิจัยท้องถิ่นกรอกแบบรายงานภาคสนามด้วย เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการทำงานต่อไป

การทดสอบเครื่องมือในการศึกษา (Pretest)

คณะวิจัยกลุ่มแกนหลักและผู้เชี่ยวชาญจาก CIET International ได้ไปทดสอบแบบสอบถามครัวเรือนและเครื่องมือ (pretest) ในสถานที่ต่างๆ ได้แก่ ชุมชนในชอยรามคำแหง 39 (16 พฤศจิกายน) ซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนของชุมชนในเขตเมือง และชุมชนในอำเภอวังน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา (17 พฤศจิกายน) ซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชนในเขตชนบท และนำผลที่ได้จากการทดสอบแบบสอบถามมาปรับปรุงแบบสอบถามครั้งที่ 1 หลังจากนั้นก็นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงไปทดสอบอีกครั้งที่จังหวัดสุพรรณบุรี (21 พฤศจิกายน) ซึ่งผลการทดสอบได้นำไปปรับปรุงเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์

การจัดอบรมผู้สำรวจ

ในวันที่ 22 พฤศจิกายน ผู้เชี่ยวชาญจาก CIET International ได้จัดฝึกอบรม training of the trainers เกี่ยวกับการสำรวจ ได้แก่ ตัวแบบสอบถาม วิธีการถาม-ตอบแบบสอบถาม ให้กับคณะวิจัยแกนหลักเพื่อที่จะได้นำไปถ่ายทอดต่อให้แก่คณะวิจัยกลุ่มปฏิบัติการในเดือนธันวาคมต่อไป

2.2.4 การรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

ในช่วงเดือนธันวาคมถึงมกราคม คณะวิจัยกลุ่มปฏิบัติการภาคสนามได้ลงพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูลในชุมชนโดยใช้เครื่องมือทั้ง 3 ชุด ได้แก่ แบบสอบถามครัวเรือน แบบสอบถามผู้นำชุมชน และแบบสอบถามคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

ในช่วงเดือนมกราคม คณะนักวิจัยแกนหลักได้จัดอบรมพนักงานลงรหัสและป้อนข้อมูลภาคสนาม หลังจากได้รับข้อมูลระดับชุมชนที่ส่งมาจากคณะวิจัยภาคสนาม คณะวิจัยแกนหลักได้ทำการตรวจสอบข้อมูล ลงรหัส และป้อนข้อมูลลงคอมพิวเตอร์

คณะนักวิจัยแกนหลักร่วมกับผู้เชี่ยวชาญจาก CIET International ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น สำหรับนำกลับไปเสนอต่อชุมชน (รายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอไว้ในบทที่ 3)

2.2.5 เครื่องมือการเก็บข้อมูลรอบที่ 2

การดำเนินการในส่วนนี้เป็นการนำข้อค้นพบไปเสนอต่อชุมชนและได้มีการสำรวจข้อมูลเพิ่มเติม ซึ่งในการจัดเก็บข้อมูลรอบที่สองนี้มีการจัดทำเครื่องมือการเก็บข้อมูลขึ้น 3 ประเภทคือ

1. คู่มือการจัดกลุ่มสนทนา
2. แบบสัมภาษณ์ข้อมูลผู้บริหารสถานพยาบาล
3. แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต. และเทศบาล)

และได้มีการจัดอบรมวิธีการจัดทำกลุ่มสนทนา การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้บริหารสถานพยาบาล ในระหว่างวันที่ 14-17 มีนาคม 2548 (รายละเอียดการอบรมอยู่ในภาคผนวก ข)

คู่มือการจัดกลุ่มสนทนา

วัตถุประสงค์การจัดกลุ่มสนทนา

การจัดกลุ่มสนทนาร่วมกับประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน เป็นการนำผลการสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณไปเสนอต่อประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนที่ได้ทำการจัดเก็บข้อมูลในรอบแรกไปแล้ว และใช้ผลการสำรวจเป็นประเด็นการสนทนากลุ่ม โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 2 ประการคือ

1. เป็นการนำเสนอข้อมูลและผลการสำรวจที่ค้นพบให้กลุ่มทราบ
2. ให้กลุ่มอธิบายสาเหตุของปรากฏการณ์ ปัญหาในเชิงลึก รายละเอียด และเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการปรับปรุงแก้ไขปัญหาของชุมชน

กระบวนการกลุ่มสนทนา

คณะวิจัยกลุ่มปฏิบัติเตรียมการนัดหมายตัวแทนประชาชนในชุมชนประมาณ 8-12 คน ประกอบด้วยผู้สูงอายุ สตรี หัวหน้าครัวเรือน และกลุ่มเยาวชน ทั้งนี้จะไม่มีผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้นำชุมชนอยู่ในที่ประชุม เลือกสถานที่ประชุมในบริเวณที่เงียบสงบพอสมควร ในที่ประชุมมีผู้นำการสนทนากลุ่มเป็นนักวิจัยที่ผ่านการฝึกอบรมจากโครงการวิจัย มี

หน้าที่นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสำรวจในรอบแรก และตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนาทุกคนแสดงความคิดเห็นกันอย่างทั่วถึง ผู้เข้าร่วมประชุมจะนั่งเป็นรูปวงกลมหรือครึ่งวงกลมหันหน้าเข้าหากัน เปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวาง ด้านหลังของวงสนทนามีนักวิจัยอีกท่านหนึ่งทำหน้าที่บันทึกสรุปประเด็นการสนทนาดังกล่าว ผู้เข้าร่วมสนทนาจะได้ไม่สังเกตเห็นการจดบันทึก

เมื่อถึงเวลานัดหมาย ผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนาจะมาพร้อมเพรียงกันแล้ว ผู้นำการสนทนาจะเริ่มต้นด้วยการแนะนำตัวเอง และกล่าวถึงการมาเก็บข้อมูลในชุมชนรอบแรกเมื่อ 3 เดือนที่ผ่านมา เพื่อให้ผู้เข้าสนทนาติดตามความเป็นมาเป็นไปของเรื่องได้ จากนั้นจึงแจ้งวัตถุประสงค์ของการจัดกลุ่มสนทนาในครั้งนี้ว่า ต้องการนำผลการสำรวจข้อมูลในรอบแรกกลับมาแจ้งให้ประชาชนในชุมชนทราบตามที่ได้สัญญาไว้ พร้อมทั้งนั้นก็ขอความเห็นบางเรื่องเพิ่มเติม

จากการลงเก็บข้อมูลจริงในบางพื้นที่พบว่าผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนาส่วนใหญ่รู้สึกตื่นเต้นกับข้อมูลที่ผู้นำกลุ่มสนทนา นำกลับมารายงานให้ทราบ ซึ่งช่วยให้บรรยากาศการประชุมมีชีวิตชีวาอย่างชัดเจน

ผู้นำการสนทนาดังกล่าวเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสนทนาแนะนำตัวเองและเริ่มเปิดประเด็นเพื่อเชิญชวนให้ผู้เข้าร่วมสนทนา รู้สึกเป็นกันเองโดยให้แสดงความเห็นด้วยคำถามว่า “พวกเราคิดว่าหมู่บ้านหรือชุมชนของเรามีฐานะความเป็นอยู่อย่างไร ดีกว่าหรือแย่กว่าชุมชนใกล้เคียง” และกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมสนทนาทุกคนได้แสดงความคิดเห็นทั่วถึงกัน จากนั้นจึงนำเข้าสู่ประเด็นการสนทนาที่กำหนดไว้แต่ละเรื่องด้วยการอธิบายข้อมูลเชิงปริมาณในเรื่องนั้นๆ (เป็นข้อมูลในระดับจังหวัดที่ทำการสำรวจ) และตามด้วยคำถามที่ต้องการให้ผู้ร่วมสนทนาอธิบายแสดงความเห็น เช่น ในกรณีการจัดกลุ่มสนทนาในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อเริ่มการสนทนาเรื่องกองทุนหมู่บ้าน ผู้นำการสนทนาดังกล่าวจะเริ่มต้นด้วยการอธิบายข้อมูลว่า “ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีครัวเรือนที่ได้รับอนุมัติเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้านจากโครงการกองทุนหมู่บ้านจำนวนร้อยละ 42 (ซึ่งแปลว่ามีคนที่ไม่ได้รับเงินกู้จำนวนร้อยละ 58)” จากนั้นก็เริ่มตั้งประเด็นคำถามว่า “คุณคิดว่าโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้ประโยชน์แก่คนจนในหมู่บ้านหรือไม่ (เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสนทนาแสดงความคิดเห็นว่าคนจนจริงๆ มีโอกาสได้กู้เงิน หรือไม่) ดังนี้ เป็นต้น การจัดกลุ่มสนทนาจะเสร็จสมบูรณ์ภายในเวลาประมาณ 1 ชั่วโมง

โครงสร้างของคู่มือการจัดกลุ่มสนทนา

ผู้ใช้คู่มือการจัดกลุ่มสนทนาคือผู้นำการสนทนาดังกล่าวและผู้จดบันทึกผลการสนทนาดังกล่าว คู่มือการจัดประชุมกลุ่มประกอบด้วย 2 ส่วนหลักๆ ในส่วนแรกเป็นการแนะนำตัวผู้นำการสนทนา ผู้จดบันทึกการสนทนา และนำเข้าสู่ประเด็นการสนทนา ส่วนที่สอง เป็นประเด็นการสนทนาดังกล่าว ซึ่งมี 5 ประเด็นหลักคือ ความยากจน กองทุนหมู่บ้าน โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค การมีส่วนร่วมในการ

ปกครองส่วนท้องถิ่น และเบี่ยยังชีพคนชรา ทั้งหมดนี้เป็นประเด็นที่ได้ทำการสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณไปแล้วในครั้งก่อน

ในแต่ละประเด็นสนทนา จะมีส่วนประกอบหลัก 2 ส่วนคือ ส่วนแรกเป็นข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากการสำรวจในรอบแรก ซึ่งผู้นำการสนทนาจะอ่าน (และนำเสนอด้วยภาพกราฟและสื่ออื่นๆ ประกอบตามที่จำเป็น) ให้ผู้เข้าร่วมประชุมทราบ เพื่อนำเข้าสู่ประเด็นการสนทนาในเรื่องนั้นๆ สำหรับส่วนที่สอง จะเป็นประเด็นคำถามที่ต้องการให้ผู้เข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็น ประเด็นการสนทนาแต่ละเรื่องจะมีการนำเสนอข้อมูลและมีประเด็นคำถามสลับกันไปจนจบเรื่องนั้น ก่อนที่จะเริ่มต้นประเด็นอื่นๆ ต่อไป ดังรายละเอียดในคู่มือการจัดทำข้อมูลซึ่งเป็นผลสะท้อนจากการจัดทำกลุ่มสนทนา ที่แสดงไว้ในภาคผนวก ฅ

แบบสัมภาษณ์และสังเกตการณ์สถานพยาบาล

วัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์สถานพยาบาล

การสัมภาษณ์และสังเกตการณ์สถานพยาบาล มีวัตถุประสงค์ที่จะเก็บข้อมูลการให้บริการด้านการรักษาพยาบาลในโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรคของสถานพยาบาลประเภทสถานีอนามัย และโรงพยาบาลที่พบว่า มีประชาชนในชุมชนที่ทำการเก็บข้อมูลรอบแรกไปใช้บริการเป็นจำนวนมาก

กระบวนการเก็บข้อมูล

สถานพยาบาลที่จะทำการเก็บข้อมูลในรอบที่ 2 นี้ เป็นสถานพยาบาลที่ประชาชนในชุมชนมากกว่าครึ่งหนึ่งระบุว่าไปใช้บริการ (ได้จากการผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณรอบแรก) ซึ่งอาจมีทั้งสถานีอนามัย โรงพยาบาลชุมชน (อำเภอ) และโรงพยาบาลจังหวัด คณะนักวิจัยกลุ่มแกนหลักเป็นผู้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและคัดเลือกสถานพยาบาลที่จะทำการเก็บข้อมูล และแจ้งให้นักวิจัยกลุ่มปฏิบัติทำการนัดหมายผู้บริหารสถานพยาบาลเพื่อกำหนดวันเวลาการสัมภาษณ์ (รายละเอียดสถานพยาบาลในแต่ละชุมชนแสดงไว้ในภาคผนวก ญ)

เมื่อถึงวันเวลานัดหมาย นักวิจัยเข้าพบผู้บริหารสถานพยาบาลเพื่อพูดคุยสนทนาและเดินสังเกตการณ์เพื่อเก็บข้อมูลอื่นๆ ตามที่กำหนดไว้ ซึ่งจะใช้เวลาประมาณแห่งละ 1 ชั่วโมง

โครงสร้างของแบบสัมภาษณ์และสังเกตการณ์

แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานพยาบาล ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ ส่วนแรกเป็นการแนะนำตัวนักวิจัยผู้ทำการสัมภาษณ์ แนะนำโครงการวิจัย (กล่าวถึงผลการเก็บข้อมูลในชุมชนว่าประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่มาใช้บริการที่สถานพยาบาลแห่งนี้) และแจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์แก่ผู้ให้สัมภาษณ์ทราบ

ส่วนที่ 2 เป็นประเด็นการสนทนา (คำถาม) ที่ต้องการเก็บข้อมูล ประกอบด้วยคำถามจำนวน 16 ข้อ ซึ่งเกี่ยวข้องกับ 6 เรื่องหลักๆ คือ (1) จำนวนและประเภทบุคลากรของสถานพยาบาล (2) จำนวนผู้ใช้บริการ (ทั่วไป และผู้ใช้บริการในโครงการ 30 บาท) ในรอบ 3 เดือนที่ผ่านมา (3) การส่งต่อผู้ป่วยและวิธีปฏิบัติ การให้บริการต่อผู้ใช้บริการ (ทั่วไปและผู้ใช้บริการในโครงการ 30 บาท) ในด้านการวินิจฉัยโรค การใช้ยาและเครื่องมืออุปกรณ์ทางการแพทย์ (4) ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการ และการปฏิบัติการในโครงการ 30 บาท (5) ช่องทางการให้ผู้ใช้บริการร้องเรียนเกี่ยวกับบริการและเรื่องร้องเรียนที่เกิดขึ้นในช่วง 3 เดือนที่ผ่านมา และ (6) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปรับปรุงโครงการ 30 บาท ให้ดียิ่งขึ้น

ส่วนที่ 3 เป็นการจดบันทึกข้อมูลจากการสังเกตการณ์ ประกอบด้วยประเด็นการสังเกตการณ์ 2 เรื่องคือ (1) สิ่งอำนวยความสะดวกที่สถานพยาบาลใช้ในการให้บริการแก่ผู้ป่วยทั่วไป และผู้ป่วยในโครงการ 30 บาท (อาทิ ช่องรับบัตร ห้องตรวจโรค การเข้าคิวรับบริการ พื้นที่สำหรับนั่งคอย ห้องสุขา และเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ) และ (2) ใบปิดประกาศ แผ่นพับที่สถานพยาบาลจัดให้มีเพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้รับบริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประกาศหรือคำแนะนำเกี่ยวกับช่องทางหรือวิธีการให้ผู้ใช้บริการ ร้องเรียนหรือแจ้งปัญหาที่เกิดจากการรับบริการ (รายละเอียดแบบสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานพยาบาล แสดงไว้ในภาคผนวก ฉ)

แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต. และเทศบาล)

วัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์ที่จะเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเรื่อง บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และบทบาทของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือ การประสานงาน สนับสนุนผู้นำชุมชน กลุ่มองค์กร ชุมชน ส่วนราชการระดับอำเภอ/จังหวัด และการดำเนินโครงการตามนโยบายของรัฐบาล

กระบวนการเก็บข้อมูล

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่ชุมชนที่ทำการสำรวจข้อมูลในรอบแรกทุกชุมชนจะเป็นหน่วยเป้าหมายของการเก็บข้อมูลในรอบที่สองนี้ คณะวิจัยกลุ่มปฏิบัติการจะทำการนัดหมาย ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อกำหนดวันเวลาสัมภาษณ์ เมื่อถึงวันเวลานัดหมาย นักวิจัยเข้าพบผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อพูดคุยสนทนา ในเรื่องที่กำหนดไว้ ซึ่งจะใช้เวลาประมาณแห่งละ 1 ชั่วโมง

โครงสร้างของแบบสัมภาษณ์และสังเกตการณ์

แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นการแนะนำตัวนักวิจัยผู้ทำการสัมภาษณ์ แนะนำโครงการวิจัย (กล่าวถึงการเก็บข้อมูลในชุมชนรอบแรก) และแจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์แก่ผู้ให้สัมภาษณ์ทราบ

ส่วนที่ 2 เป็นประเด็นการสนทนา (คำถาม) ที่ต้องการเก็บข้อมูล ประกอบด้วยคำถาม 27 ข้อ ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องหลักๆ 4 เรื่องคือ (1) ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน และส่วนราชการในพื้นที่ (2) ความคิดเห็นของผู้บริหารท้องถิ่นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน (3) หน้าที่ความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านสาธารณสุข และ (4) การดำเนินการเกี่ยวกับโครงการเบี้ยยังชีพคนชรา

ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นประเด็นคำถามเกี่ยวกับช่องทางหรือวิธีการที่ประชาชนในชุมชนใช้ในการติดต่อ (ร้องเรียน ขอความช่วยเหลือ หรือมีธุระจำเป็นอื่นๆ) กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และวิธีการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรายงานหรือแจ้งผลการดำเนินงานให้ประชาชนที่ร้องเรียนหรือเกี่ยวข้องได้ทราบ การสนับสนุน/ร่วมมือประสานงานกับผู้นำองค์กรชุมชน กำนันผู้ใหญ่บ้าน อำเภอและจังหวัด และบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการให้ข้อมูลหรือสนับสนุนการดำเนินโครงการตามนโยบายของรัฐบาล อาทิ โครงการ 30 บาท และโครงการกองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการถามความคิดเห็นของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เกี่ยวกับระดับความตื่นตัวและการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมสาธารณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดให้มีขึ้น และบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการส่งเสริมและร่วมมือประสานงานกับองค์กรชุมชน

หน้าที่ความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านสาธารณสุข เป็นคำถามเกี่ยวกับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการจัดบริการด้านสาธารณสุข (ดำเนินการเองและ/หรือร่วมมือประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ) และความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ 30 บาท

การดำเนินการเกี่ยวกับโครงการเบี้ยยังชีพคนชรา เป็นคำถามเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกผู้ที่จะได้รับเบี้ยยังชีพคนชรา วิธีการแจ้งหรือประกาศหลักเกณฑ์ดังกล่าวให้ประชาชนในชุมชนทราบ จำนวนผู้ได้รับและไม่ได้รับเบี้ยยังชีพคนชรา จำนวนเงินเบี้ยยังชีพคนชราที่จ่ายต่อเดือน และความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการและวิธีการบริหารจัดการเบี้ยยังชีพคนชรา (รายละเอียดแบบสัมภาษณ์ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แสดงไว้ในภาคผนวก ฉ)

2.2.6 การสร้างตัวชี้วัดระดับที่หนึ่ง หรือการวิเคราะห์ Risk Analysis

เมื่อได้ข้อมูลจากทั้งสองรอบมาแล้ว ก็ทำการสร้างฐานข้อมูลฉบับสมบูรณ์ ซึ่งประกอบด้วย ข้อมูลจากทั้งครัวเรือน ข้อมูลชุมชน ข้อมูลผู้ให้บริการ (คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน อบต./เทศบาล) และข้อมูลสถานพยาบาล ซึ่งฐานข้อมูลนี้ได้นำมาจัดสร้างตัวชี้วัดเพิ่มเติม ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัดระดับศูนย์เพิ่มเติมในส่วนของข้อมูลที่มีการจัดเก็บเพิ่ม และตัวชี้วัดระดับที่หนึ่ง ซึ่งการสร้างตัวชี้วัดระดับที่หนึ่งนั้นจะอธิบายได้ดังนี้

แนวคิดของการวิเคราะห์ Risk Analysis

การสร้างตัวชี้วัดระดับที่หนึ่งนั้นได้มาจากการวิเคราะห์ Risk Analysis ซึ่งมีแนวคิดง่าย ๆ คือ การวัด 'ความน่าจะเป็นส่วนเพิ่ม' ของการบรรลุผลสำเร็จหรือผลลัพธ์ (outcome) หากมีการดำเนินนโยบายหรือของเงื่อนไข

ตัวอย่างที่มักได้ยินบ่อยของการใช้ risk analysis มาจากงานวิจัยทางการแพทย์ เช่น ผลการศึกษาที่พบว่าผู้ที่สูบบุหรี่นั้นมี 'โอกาส' เป็นมะเร็งในปอดสูงกว่าผู้ไม่สูบบุหรี่ 3 เท่าตัว ซึ่งเป็นการสื่อความหมายว่าการสูบบุหรี่เป็น 'สาเหตุหนึ่ง' ของการเกิดมะเร็งในปอด แต่มีใช้เพียงสาเหตุเดียว เนื่องจากผู้ที่ไม่สูบบุหรี่ก็สามารถเกิดมะเร็งในปอดได้ เพียงแต่ว่าหากมีการสูบบุหรี่ด้วยก็จะทำให้มีโอกาสมะเร็งเพิ่มขึ้น ซึ่งมีประเด็นในทางนโยบายตามมาทันทีว่า นโยบายหนึ่งในการลดจำนวนผู้ป่วยเป็นมะเร็งในปอดคือการรณรงค์ให้ประชาชนเลิกสูบบุหรี่ หรืองดเว้นจากการทดลองสูบบุหรี่ จึงอาจใช้ risk analysis ข้างต้นในลักษณะว่า 'การเลิกสูบบุหรี่เป็นผลสำเร็จจะลดโอกาสของการเกิดมะเร็งในปอดลง 3 เท่าตัว'

คุณค่าของการวิเคราะห์แบบนี้คือสามารถระบุได้ว่าโอกาสการเป็นมะเร็งที่เพิ่มขึ้นเนื่องจากการสูบบุหรี่นั้นคิดเป็น 3 เท่าเมื่อเทียบกับกรณีที่ไม่ได้สูบบุหรี่ ดังนั้นการวิเคราะห์ risk analysis จึงสามารถให้ 'ค่าความเสี่ยง' ที่เป็นตัวเลขที่ชัดเจนได้ อันจะนำไปสู่การประเมิน 'ผลได้' หากมีการรณรงค์ให้เลิกการสูบบุหรี่เป็นผลสำเร็จ ที่เป็นตัวเลขที่ชัดเจนอีกด้วย ซึ่งตัวเลขผลได้ที่ชัดเจนนี้ก็คือ ตัวชี้วัดระดับที่สองนั่นเอง ในกรณีตัวอย่างข้างต้น ก็คือ 'จำนวนผู้ป่วยเป็นมะเร็งในปอดที่ลดลง' หากการรณรงค์เลิกสูบบุหรี่ประสบความสำเร็จ ซึ่งได้จากการนำเอาค่าดัชนีระดับที่หนึ่งจาก risk analysis (ตัวเลขความเสี่ยงที่ลดลงมาคูณกับจำนวนประชากรเป้าหมายในการรณรงค์เลิกสูบบุหรี่

วิธีทำในการวิเคราะห์ Risk Analysis

วิธีการวิเคราะห์ risk analysis สามารถทำได้เป็นขั้นตอนดังนี้

1. แบ่งตัวแปรทุกตัวที่จะทำการวิเคราะห์หรือออกเป็นตัวแปรทวิกลุ่ม (binomial variables) เช่น แบ่งการศึกษาออกเป็น ระดับสูงและระดับต่ำ แบ่งประชากรออกเป็น ผู้ได้รับเงินกู้กองทุนหมู่บ้านและผู้ไม่ได้รับ หรือแบ่งเป็นครัวเรือนยากจนและครัวเรือนไม่ยากจน เป็นต้น
2. กำหนดว่าตัวแปรใดจะเป็นตัวแปรผลลัพธ์ (outcome/output)
3. หาปัจจัยที่มีส่วนเพิ่มโอกาสความสำเร็จ (ที่วัดด้วยตัวแปรผลลัพธ์ตามข้อ 2)
4. วัด 'โอกาสความสำเร็จที่เพิ่มขึ้น' ด้วยค่าดัชนี Weighted Odd Ratio ดัชนียิ่งสูงโอกาสยิ่งสูง

ตัวแปรหรือปัจจัยที่มีส่วนเพิ่มโอกาสความสำเร็จที่ได้จากข้อ 3 ข้างต้นสามารถแยกได้เป็น (ก) ปัจจัยนโยบาย และ (ข) ปัจจัยเงื่อนไข โดยตัวแปรหรือปัจจัยนโยบายสามารถนำมากำหนดนโยบายได้ทันที ส่วนตัวแปรหรือปัจจัยเงื่อนไขสามารถนำมาใช้ประกอบการปฏิบัติตามนโยบาย (ใหม่/เก่า) ให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

2.2.7 การจัดสัมมนาเสนอผลการศึกษาในระดับจังหวัด

คณะผู้วิจัยส่วนกลางร่วมกับนักวิจัยท้องถิ่นจัดสัมมนาในจังหวัดที่รับผิดชอบ เพื่อเสนอผลการศึกษาและระดมความคิด โดยจะนำข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นที่ได้จากการสัมมนาไปรวมกับผลการศึกษาและข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย (รายละเอียดผลการสัมมนาระดับจังหวัดแสดงไว้ในภาคผนวก ก) ทั้งนี้กำหนดการสัมมนาของแต่ละจังหวัดมีดังต่อไปนี้

จังหวัด	วันที่	สถานที่
กาฬสินธุ์	29 กรกฎาคม 2548	โรงแรมริมปาว
นครราชสีมา	19 กรกฎาคม 2548	โรงแรมสีมาธานี
สกลนคร	27 กรกฎาคม 2548	โรงแรมเอ็มเจ มาเจสติค
อุบลราชธานี	25 กรกฎาคม 2548	โรงแรมลายทอง
จันทบุรี	15 กรกฎาคม 2548	หอประชุมสาธิตราชภัฏรำไพพรรณี
นครศรีธรรมราช	3 สิงหาคม 2548	โรงแรมทวินโลดส์
สุราษฎร์ธานี	8 สิงหาคม 2548	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
พัทลุง	9 สิงหาคม 2548	ลำปำรีสอร์ท
พิจิตร	3 สิงหาคม 2548	โรงแรมพิจิตรพลาซ่า
เพชรบุรี	2 สิงหาคม 2548	โรงแรมรอยัลไดมอนด์
สุโขทัย	18 กรกฎาคม 2548	โรงแรมอนันดา
ลำปาง	19 กรกฎาคม 2548	โรงแรมลำปางเวียงทอง
อ่างทอง	5 สิงหาคม 2548	ศาลากลางจังหวัดอ่างทอง

บทที่ 3

ผลการศึกษาข้อมูลครัวเรือน: ตัวชี้วัดระดับ 0

การวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการของ CIET เป็นการวิเคราะห์ด้วยวิธีเชิงระบาดวิทยา (epidemiological) อย่างเป็นระบบ กล่าวคือ เป็นการตรวจสอบเพื่อให้ทราบถึงปัจจัยเบื้องหลังของตัวชี้วัดต่างๆ ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจเชิงลึกกว่าสถานการณ์การให้บริการสาธารณสุขในปัจจุบันเป็นอย่างไรและจะเปลี่ยนแปลงปัจจัยใดเพื่อปรับปรุงผลของบริการที่มีปัญหาให้ดีขึ้น

การวิเคราะห์ได้แบ่งระดับของตัวชี้วัดออกเป็น 5 ระดับ (ตั้งแต่ระดับ 0-4) คือ

ตัวชี้วัดระดับศูนย์ (Level 0) คือการแจกแจงความถี่ (เปอร์เซ็นต์ อัตราต่างๆ) และการอธิบายคุณลักษณะของข้อมูล (เช่น ค่าเฉลี่ยและค่าประมาณการต่างๆ) ซึ่งแสดงภาพรวมของผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นของผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ตัวอย่างเช่น สัดส่วนของครัวเรือนที่พอใจบริการต่างๆ ของรัฐ สัดส่วนของครัวเรือนที่ติดต่อกับตำรวจในระยะ 5 ปีผ่านมา สัดส่วนของผู้ชายและผู้หญิงที่รับรู้ว่ามี การทำประชาคมชุมชน (CCBs) หรือสัดส่วนของประชากรที่แจ้งเบาะแสการคอร์รัปชันต่างๆ

ตัวชี้วัดระดับที่หนึ่ง (Level 1) คือการประมาณโอกาสที่เพิ่มขึ้นของผลสำเร็จที่วัดจากด้านใดด้านหนึ่งเมื่อประชาชนได้รับบริการจากนโยบายที่ทำการศึกษา (เทียบกับกลุ่มที่ไม่ได้รับบริการ) ซึ่งเรียกว่า Unbiased Odds Ratio เป็นการวัดความสำเร็จของนโยบายโดยการควบคุมปัจจัยอื่นๆ ไว้ ตัวอย่างเช่น ผู้ปกครองของเด็กผู้หญิงจะมีความพอใจต่อโรงเรียนมากขึ้น 1.5 เท่า หากโรงเรียนจัดหาตำราเรียนให้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

ตัวชี้วัดระดับที่สอง (Level 2) คือผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ โดยคิดจากจำนวนคนที่ได้รับประโยชน์จากนโยบายที่ทำการศึกษา ตัวอย่างเช่น CIET ได้ขอค้นพบว่าเด็ก 35 คน ใน 1,000 คน จะปลอดภัยจากโรคท้องร่วงถ้าทุกครัวเรือนต้มน้ำจากแหล่งน้ำที่ได้รับการป้องกัน และเด็ก 40 คน ใน 1,000 คน จะไม่ท้องร่วงหากทุกครัวเรือนเก็บน้ำดื่มไว้ในภาชนะที่สะอาด เป็นต้น

ตัวชี้วัดระดับที่สาม (Level 3) คือการวิเคราะห์ว่า 'ชุดนโยบาย' ใดจะทำให้เกิดโอกาสสูงสุดที่จะประสบผลสำเร็จ โดยชุดนโยบายหมายถึงกรณีที่มีการดำเนินนโยบายหลายๆ ด้านพร้อมๆ กัน ซึ่งถือเป็นส่วนที่สำคัญมากในการประมาณค่าต้นทุนทางเลือกต่างๆ สำหรับผู้วางแผน

ตัวชี้วัดระดับที่สี่ (Level 4) เป็นดัชนีที่จะช่วยในเรื่องการตัดสินใจปฏิบัติตามนโยบายต่างๆ เนื่องจากข้อจำกัดทางการเงินทำให้ไม่สามารถปฏิบัติตามทุกนโยบายได้อย่างเต็มที่ เพราะฉะนั้น

ตัวชี้วัดนี้จะเป็นการนำเสนอแผนงานเชิงโครงสร้างที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานการลงทุนในบางส่วน และยังคงคำนึงถึงความจริงที่ว่าต้นทุนอาจแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่นด้วย

3.1 ผลการศึกษาข้อมูลครัวเรือน: ตัวชี้วัดระดับ 0

การกระจายตัวอย่างครัวเรือน

ในการสำรวจข้อมูลระดับครัวเรือน มีจำนวนตัวอย่างครัวเรือนทั้งสิ้น 10,599 ครัวเรือน ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 40) อยู่ในภาคกลาง เนื่องจากมีจังหวัดหลักคือจังหวัดเพชรบุรีด้วย รองลงมาคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 26) สำหรับตัวอย่างครัวเรือนในภาคเหนือและภาคใต้มีจำนวนใกล้เคียงกัน ประมาณร้อยละ 17 ของครัวเรือนที่สำรวจทั้งหมด โดยมีการกระจายการสำรวจทั้งในเขตเทศบาล (ร้อยละ 21) และนอกเขตเทศบาล (ร้อยละ 79) (ตารางที่ 3.1)

สำหรับการกระจายจำนวนครัวเรือนในระดับจังหวัด สามารถแบ่งกลุ่มจังหวัดที่สำรวจออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) จังหวัดหลัก: เพชรบุรี เป็นจังหวัดที่มีการสำรวจมากที่สุด โดยสำรวจทั้งสิ้น 3,208 ครัวเรือน (ร้อยละ 30 ของครัวเรือนที่สำรวจทั้งหมด) 2) จังหวัดใหญ่ ได้แก่ นครราชสีมา นครศรีธรรมราช และอุบลราชธานี โดยมีจำนวนครัวเรือนที่สำรวจใกล้เคียงกันจังหวัดละประมาณ 755 ครัวเรือน 3) จังหวัดขนาดกลาง ได้แก่ กาฬสินธุ์ สกลนคร พิจิตร และสุโขทัย มีจำนวนครัวเรือนที่สำรวจจังหวัดละประมาณ 650 ครัวเรือน และ 4) จังหวัดขนาดเล็ก ได้แก่ ลำปาง พัทลุง สุราษฎร์ธานี จันทบุรี และอ่างทอง สำรวจจังหวัดละประมาณ 520 ครัวเรือน (ตารางที่ 3.2)

ตารางที่ 3.1 การกระจายของตัวอย่างครัวเรือน จำแนกตามภูมิภาคและพื้นที่

ภูมิภาค	เขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล	รวม
ตะวันออกเฉียงเหนือ	734	2,019	2,753
	27%	73%	26%
เหนือ	387	1,432	1,819
	21%	79%	17%
ใต้	383	1,420	1,803
	21%	79%	17%
กลาง	738	3,486	4,224
	18%	83%	40%
รวม	2,242	8,357	10,599
	21%	79%	100%

ตารางที่ 3.2 การกระจายของตัวอย่างครัวเรือน จำแนกตามจังหวัดและพื้นที่

จังหวัด	เขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล	รวม
กาฬสินธุ์	125 (20%)	505 (80%)	630
นครราชสีมา	250 (33%)	509 (67%)	759
สกลนคร	108 (18%)	503 (82%)	611
อุบลราชธานี	251 (33%)	502 (67%)	753
พิจิตร	127 (20%)	502 (80%)	629
ลำปาง	130 (25%)	391 (75%)	521
สุโขทัย	130 (19%)	539 (81%)	669
นครศรีธรรมราช	125 (17%)	631 (83%)	756
พัทลุง	127 (25%)	389 (75%)	516
สุราษฎร์ธานี	131 (25%)	400 (75%)	531
จันทบุรี	126 (24%)	390 (76%)	516
อ่างทอง	125 (25%)	375 (75%)	500
เพชรบุรี	487 (15%)	2,721 (85%)	3,208
รวม	2,242 (21%)	8,357 (79%)	10,599

ลักษณะทั่วไปของครัวเรือนที่สำรวจ

ครัวเรือนส่วนใหญ่มีหัวหน้าครัวเรือนเพศชาย (ร้อยละ 71 ของครัวเรือนทั้งหมด) มีเพียงจังหวัดอ่างทองที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศหญิงสูงถึงร้อยละ 41 อายุเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนอยู่ในช่วง 40-59 ปี (ร้อยละ 50) รองลงมาคืออายุมากกว่า 60 ปี (ร้อยละ 30) และอายุ 19-39 ปี (ร้อยละ 20) (ตารางที่ 3.3)

อาชีพของผู้ที่หารายได้หลักให้แก่ครัวเรือนส่วนใหญ่คือเกษตรกร (ร้อยละ 37 ของครัวเรือนทั้งหมด) รองลงมาคือ แรงงานไร้ฝีมือ (ร้อยละ 30) ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 16) ยกเว้นจังหวัดนครราชสีมา จันทบุรี อ่างทองและเพชรบุรี ซึ่งอาชีพของผู้ที่หารายได้หลักให้แก่ครัวเรือนส่วนใหญ่คือ แรงงานไร้ฝีมือ (ตารางที่ 3.4)

ระดับการศึกษาของผู้ที่หารายได้หลักให้แก่ครัวเรือนส่วนใหญ่จบประถมศึกษา (ร้อยละ 37) รองลงมาได้แก่ ผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษา (ร้อยละ 36) ยกเว้นจังหวัดสกลนคร อุบลราชธานี พิจิตร ลำปาง สุโขทัย พัทลุง และเพชรบุรี ที่ผู้ที่หารายได้หลักให้แก่ครัวเรือนส่วนใหญ่ส่วนใหญ่ไม่จบชั้นประถมศึกษา (ตารางที่ 3.5)

ตารางที่ 3.3 เพศและอายุของหัวหน้าครัวเรือน (ร้อยละ)

จังหวัด	เพศ			อายุ			
	ชาย	หญิง	รวม	19-39 ปี	40-59 ปี	60 ปีขึ้นไป	รวม
กาฬสินธุ์	76	24	100	15	56	29	100
นครราชสีมา	71	29	100	15	52	33	100
สกลนคร	71	29	100	16	53	31	100
อุบลราชธานี	75	25	100	20	49	31	100
พิจิตร	72	28	100	14	55	31	100
ลำปาง	83	17	100	9	56	34	100
สุโขทัย	72	28	100	14	51	35	100
นครศรีธรรมราช	75	25	100	24	49	26	100
พัทลุง	79	21	100	26	46	27	100
สุราษฎร์ธานี	78	22	100	29	48	23	100
จันทบุรี	71	29	100	23	50	27	100
อ่างทอง	59	41	100	14	51	36	100
เพชรบุรี	65	35	100	23	46	30	100
รวม	71	29	100	20	50	30	100

ตารางที่ 3.4 อาชีพของผู้ที่มีหารายได้หลักให้กับครัวเรือน (ร้อยละ)

จังหวัด	ว่างงาน/ไม่มี คนมีรายได้	เกษตรกร	แรงงาน ไร้ฝีมือ	ค้าขาย/ธุรกิจ ส่วนตัว	ข้าราชการ/ วิชาชีพ	พนักงาน	เกษียณ/ แม่บ้าน	รวม
กาฬสินธุ์	2	62	18	11	5	1	1	100
นครราชสีมา	1	23	39	23	9	4	1	100
สกลนคร	1	59	19	10	8	2	1	100
อุบลราชธานี	1	40	32	12	11	3	1	100
พิจิตร	2	46	28	11	11	1	1	100
ลำปาง	2	38	26	16	11	6	1	100
สุโขทัย	5	51	19	13	7	4	1	100
นครศรีธรรมราช	3	51	24	15	5	1	-	100
พัทลุง	6	45	17	17	10	4	1	100
สุราษฎร์ธานี	2	48	25	14	9	2	2	100
จันทบุรี	3	21	29	25	9	14	-	100
อ่างทอง	8	9	49	19	10	4	-	100
เพชรบุรี	3	25	37	18	11	6	1	100
รวม	3	37	30	16	9	4	1	100

ตารางที่ 3.5 ระดับการศึกษาของผู้ที่หารายได้หลักให้กับครัวเรือน (ร้อยละ)

จังหวัด	ต่ำกว่า ประถมศึกษา	ประถมศึกษา	ไม่สำเร็จ มัธยม	สำเร็จ มัธยม	อาชีว ศึกษา	อุดมศึกษา	มหาวิทยาลัย	รวม
กาฬสินธุ์	1	77	4	10	1	3	4	100
นครราชสีมา	11	60	9	10	3	-	6	100
สกลนคร	58	24	8	4	1	2	3	100
อุบลราชธานี	39	32	6	12	2	2	7	100
พิจิตร	40	34	7	8	2	1	7	100
ลำปาง	48	28	8	6	4	2	5	100
สุโขทัย	52	31	7	5	2	1	3	100
นครศรีธรรมราช	33	40	6	13	3	2	3	100
พัทลุง	43	17	14	10	4	1	9	100
สุราษฎร์ธานี	4	61	3	18	5	2	7	100
จันทบุรี	9	73	6	5	3	-	3	100
อ่างทอง	21	45	6	15	6	1	6	100
เพชรบุรี	51	22	8	9	2	2	7	100
รวม	36	37	7	9	3	2	6	100

ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการของรัฐบาล

ในแบบสอบถามครัวเรือนได้มีการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการต่างๆ ของรัฐบาล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบว่าครัวเรือนรู้จักโครงการต่างๆ ของรัฐหรือไม่และคิดเห็นอย่างไรต่อโครงการเหล่านั้น

โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค

ร้อยละ 79 ของครัวเรือนที่ตอบเห็นว่าโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรคเป็นโครงการที่ดีมาก/ดี ร้อยละ 13 ตอบว่าปานกลาง และร้อยละ 4 เห็นว่าโครงการไม่ดี/แย่มาก นอกจากนี้มีครัวเรือนร้อยละ 4 ที่ตอบว่าไม่แน่ใจหรือไม่เคยได้ยินโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค ที่น่าสังเกตก็คือครัวเรือนในจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง และสุราษฎร์ธานี เห็นว่าโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรคเป็นโครงการที่ดีมาก/ดี ไม่ถึงร้อยละ 60 ของครัวเรือนที่ตอบ (ตารางที่ 3.6)

โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)

ร้อยละ 66 ของครัวเรือนที่ตอบเห็นว่าโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เป็นโครงการที่ดีมาก/ดี ร้อยละ 8 ตอบว่าปานกลาง และร้อยละ 2 เห็นว่าโครงการไม่ดี/แย่มาก และมีครัวเรือนสูงถึงร้อยละ 24 ที่ตอบว่าไม่แน่ใจหรือไม่เคยได้ยินโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะครัวเรือนใน

จังหวัดลำปาง นครศรีธรรมราช และจันทบุรี ร้อยละ 32 29 และ 28 ตามลำดับ ไม่รู้จักโครงการหนึ่ง ตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (ตารางที่ 3.7)

โครงการ SML (ต่อเนื่องจากโครงการกองทุนหมู่บ้าน)

ร้อยละ 60 ของครัวเรือนไม่รู้จักโครงการ SML มีเพียงร้อยละ 33 ที่ตอบว่าโครงการ SML เป็นโครงการที่ดีมาก/ดี ร้อยละ 4 ตอบว่าปานกลาง และร้อยละ 2 เห็นว่าโครงการไม่ดี/แย่มาก มีเพียงจังหวัดกาฬสินธุ์และอ่างทองที่ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 70 และ ร้อยละ 52 ตามลำดับ ตอบว่าโครงการ SML เป็นโครงการที่ดีมาก/ดี (ตารางที่ 3.8)

โครงการทุนการศึกษา/เงินกู้เพื่อการศึกษา

ร้อยละ 83 ของครัวเรือนเห็นว่าโครงการทุนการศึกษา/เงินกู้เพื่อการศึกษาเป็นโครงการที่ดีมาก/ดี ร้อยละ 4 ตอบว่าปานกลาง ร้อยละ 1 เห็นว่าโครงการไม่ดี/แย่มาก และมีครัวเรือนร้อยละ 12 ที่ตอบว่าไม่แน่ใจ/ไม่เคยได้ยินโครงการทุนการศึกษา/เงินกู้เพื่อการศึกษา โดยเฉพาะครัวเรือนในจังหวัดจันทบุรีร้อยละ 28 ตอบว่าไม่เคยได้ยินโครงการทุนการศึกษา/เงินกู้เพื่อการศึกษา (ตารางที่ 3.9)

โครงการอาหารกลางวันและนมโรงเรียน

ร้อยละ 91 ของครัวเรือนเห็นว่าโครงการอาหารกลางวันและนมโรงเรียนเป็นโครงการที่ดีมาก/ดี ร้อยละ 3 ตอบว่าปานกลาง ร้อยละ 1 เห็นว่าโครงการไม่ดี/แย่มาก และมีครัวเรือนร้อยละ 5 ที่ตอบว่าไม่แน่ใจหรือไม่เคยได้ยินโครงการอาหารกลางวันและนมโรงเรียน โดยเฉพาะครัวเรือนในจังหวัดจันทบุรีร้อยละ 18 ตอบว่าไม่เคยได้ยินโครงการอาหารกลางวันและนมโรงเรียน (ตารางที่ 3.10)

โครงการอาหารบ้านเอื้ออาทร

ร้อยละ 57 ของครัวเรือนเห็นว่าโครงการบ้านเอื้ออาทรเป็นโครงการที่ดีมาก/ดี ร้อยละ 7 ตอบว่าปานกลาง ร้อยละ 3 เห็นว่าโครงการไม่ดี/แย่มาก และมีครัวเรือนสูงถึงร้อยละ 34 ที่ตอบว่าไม่แน่ใจหรือไม่เคยได้ยินโครงการบ้านเอื้ออาทร โดยเฉพาะครัวเรือนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ร้อยละ 46 ตอบว่าโครงการบ้านเอื้ออาทรเป็นโครงการที่ดีมาก/ดี ในขณะที่ร้อยละ 45 ตอบว่าไม่เคยได้ยินโครงการดังกล่าว (ตารางที่ 3.11)

โครงการกองทุนหมู่บ้าน

ร้อยละ 78 ของครัวเรือนเห็นว่าโครงการกองทุนหมู่บ้านเป็นโครงการที่ดีมาก/ดี ร้อยละ 10 ตอบว่าปานกลาง และร้อยละ 7 เห็นว่าโครงการไม่ดี/แย่มาก นอกจากนี้มีครัวเรือนร้อยละ 5 ที่ตอบว่าไม่แน่ใจหรือไม่เคยได้ยินโครงการกองทุนหมู่บ้าน จังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง เห็นว่าโครงการกองทุนหมู่บ้านไม่ดี/แย่มากสูงถึงร้อยละ 14 13 และ 12 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.12)

ตารางที่ 3.6 ความเห็นต่อโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค (ร้อยละของครัวเรือนที่ตอบ)

จังหวัด	ดีมาก-ดี	ปานกลาง	ไม่ดี-แย่มาก	ไม่เคยได้ยิน	รวม
กาฬสินธุ์	93	5	2	-	100
นครราชสีมา	81	15	2	2	100
สกลนคร	96	3	1	1	100
อุบลราชธานี	86	9	2	3	100
พิจิตร	81	13	2	4	100
ลำปาง	85	9	1	4	100
สุโขทัย	80	12	4	4	100
นครศรีธรรมราช	56	25	12	7	100
พัทลุง	57	24	13	6	100
สุราษฎร์ธานี	59	27	10	5	100
จันทบุรี	79	13	3	4	100
อ่างทอง	94	3	-	2	100
เพชรบุรี	79	13	4	3	100
รวม	79	13	4	4	100

ตารางที่ 3.7 ความเห็นต่อโครงการ OTOP (ร้อยละของครัวเรือนที่ตอบ)

จังหวัด	ดีมาก-ดี	ปานกลาง	ไม่ดี-แย่มาก	ไม่เคยได้ยิน	รวม
กาฬสินธุ์	76	6	-	18	100
นครราชสีมา	75	6	1	18	100
สกลนคร	72	4	1	24	100
อุบลราชธานี	68	6	1	25	100
พิจิตร	68	7	1	24	100
ลำปาง	57	9	2	32	100
สุโขทัย	68	7	1	25	100
นครศรีธรรมราช	57	11	3	29	100
พัทลุง	64	9	4	22	100
สุราษฎร์ธานี	63	11	3	22	100
จันทบุรี	62	9	1	28	100
อ่างทอง	81	2	-	17	100
เพชรบุรี	63	9	3	25	100
รวม	66	8	2	24	100

ตารางที่ 3.8 ความเห็นต่อโครงการ SML (ร้อยละของครัวเรือนที่ตอบ)

จังหวัด	ดีมาก-ดี	ปานกลาง	ไม่ดี-แย่มาก	ไม่เคยได้ยิน	รวม
กาฬสินธุ์	70	3	-	27	100
นครราชสีมา	39	4	2	55	100
สกลนคร	23	1	1	75	100
อุบลราชธานี	30	5	-	64	100
พิจิตร	32	3	2	62	100
ลำปาง	19	4	1	77	100
สุโขทัย	20	2	1	77	100
นครศรีธรรมราช	31	6	3	60	100
พัทลุง	33	5	4	58	100
สุราษฎร์ธานี	16	3	2	78	100
จันทบุรี	14	5	2	80	100
อ่างทอง	52	4	1	43	100
เพชรบุรี	37	5	4	54	100
รวม	33	4	2	60	100

ตารางที่ 3.9 ความเห็นต่อโครงการทุนการศึกษา/เงินกู้เพื่อการศึกษา (ร้อยละของครัวเรือน)

จังหวัด	ดีมาก-ดี	ปานกลาง	ไม่ดี-แย่มาก	ไม่เคยได้ยิน	รวม
กาฬสินธุ์	90	1	1	8	100
นครราชสีมา	85	4	2	10	100
สกลนคร	83	1	1	15	100
อุบลราชธานี	85	3	1	11	100
พิจิตร	87	3	1	9	100
ลำปาง	80	6	2	13	100
สุโขทัย	82	4	1	13	100
นครศรีธรรมราช	83	4	3	10	100
พัทลุง	80	4	3	13	100
สุราษฎร์ธานี	81	7	2	9	100
จันทบุรี	67	3	1	28	100
อ่างทอง	90	1	-	8	100
เพชรบุรี	83	4	1	12	100
รวม	83	4	1	12	100

ตารางที่ 3.10 ความเห็นต่อโครงอาหารกลางวันและนมโรงเรียน (ร้อยละของครัวเรือนที่ตอบ)

จังหวัด	ดีมาก-ดี	ปานกลาง	ไม่ดี-แย่มาก	ไม่เคยได้ยิน	รวม
กาฬสินธุ์	93	1	1	5	100
นครราชสีมา	92	3	1	5	100
สกลนคร	93	-	-	6	100
อุบลราชธานี	93	3	1	4	100
พิจิตร	92	2	1	5	100
ลำปาง	91	2	-	6	100
สุโขทัย	92	2	-	6	100
นครศรีธรรมราช	89	3	2	6	100
พัทลุง	89	4	2	5	100
สุราษฎร์ธานี	89	5	2	4	100
จันทบุรี	78	3	1	18	100
อ่างทอง	96	-	-	3	100
เพชรบุรี	92	3	1	4	100
รวม	91	3	1	5	100

ตารางที่ 3.11 ความเห็นต่อโครงบ้านเื้ออาหาร (ร้อยละของครัวเรือนที่ตอบ)

จังหวัด	ดีมาก-ดี	ปานกลาง	ไม่ดี-แย่มาก	ไม่เคยได้ยิน	รวม
กาฬสินธุ์	65	3	-	31	100
นครราชสีมา	71	8	1	19	100
สกลนคร	56	3	1	41	100
อุบลราชธานี	56	6	1	37	100
พิจิตร	67	4	2	28	100
ลำปาง	50	7	1	42	100
สุโขทัย	50	7	1	43	100
นครศรีธรรมราช	46	4	4	45	100
พัทลุง	52	9	7	32	100
สุราษฎร์ธานี	54	10	7	29	100
จันทบุรี	55	9	5	31	100
อ่างทอง	80	2	1	17	100
เพชรบุรี	52	8	4	35	100
รวม	57	7	3	34	100

ตารางที่ 3.12 ความเห็นต่อโครงการกองทุนหมู่บ้าน (ร้อยละของครัวเรือนที่ตอบ)

จังหวัด	ดีมาก-ดี	ปานกลาง	ไม่ดี-แย่มาก	ไม่เคยได้ยิน	รวม
กาฬสินธุ์	89	4	4	3	100
นครราชสีมา	73	15	7	5	100
สกลนคร	90	4	3	2	100
อุบลราชธานี	90	5	2	3	100
พิจิตร	79	10	5	5	100
ลำปาง	81	10	3	7	100
สุโขทัย	87	6	3	5	100
นครศรีธรรมราช	66	12	13	9	100
พัทลุง	61	17	12	9	100
สุราษฎร์ธานี	62	19	14	6	100
จันทบุรี	70	11	9	11	100
อ่างทอง	85	8	2	5	100
เพชรบุรี	78	10	7	5	100
รวม	78	10	7	5	100

3.2 ผลการศึกษาเกี่ยวกับนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนที่เลือกศึกษา

ผลการประชุมร่วมกันระหว่างผู้วิจัยกลุ่มแกนหลักและผู้เชี่ยวชาญจาก CIET International ได้เลือกนโยบายเกี่ยวกับความยากจนที่จะศึกษาในรายละเอียด 4 นโยบาย ได้แก่ โครงการกองทุนหมู่บ้าน โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค การมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่น และโครงการเบี้ยยังชีพคนชรา ผลการสำรวจข้อมูลครัวเรือนสามารถสรุปได้ดังนี้

โครงการกองทุนหมู่บ้าน

จากการสำรวจครัวเรือนเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้าน พบว่า

- ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 57 ของครัวเรือนทั้งหมด ไม่ได้รับเงินกองทุนหมู่บ้าน ยกเว้น จังหวัดกาฬสินธุ์ อุบลราชธานี และพิจิตร ซึ่งครัวเรือนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 63 55 และ 55 ตามลำดับ) ได้รับเงินกองทุนหมู่บ้าน (ตารางที่ 3.13)
- ผู้ที่ได้รับเงินกองทุนหมู่บ้านร้อยละ 51 ใช้เงินเพื่อการเกษตรกรรม รองลงมา ร้อยละ 26 นำเงินไปใช้ในกิจการค้าขาย แต่มีครัวเรือนสูงถึงร้อยละ 15 ที่นำเงินกองทุนหมู่บ้านไปใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะครัวเรือนในจังหวัดสกลนครและกาฬสินธุ์กองทุนหมู่บ้านเพื่อการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันสูงถึง ร้อยละ 26 และ 23 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.14)

- ในจำนวนครัวเรือนที่ได้รับกองทุนหมู่บ้าน มีเพียงร้อยละ 10 ที่ได้ขยายกิจการของธุรกิจ และร้อยละ 9 ได้เริ่มทำธุรกิจใหม่ในรอบปีที่ผ่านมา (ตารางที่ 3.15)
- ในจำนวนครัวเรือนที่ได้รับเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 46 ได้รับเงินกู้ 5,001-10,000 บาท ร้อยละ 43 ได้รับเงินกู้ 10,001-20,000 บาท แต่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จันทบุรี สุโขทัย อุบลราชธานี และเพชรบุรี มีครัวเรือนมากกว่าร้อยละ 53 ได้รับเงินกู้ 10,001-20,000 บาท (ตารางที่ 3.16)
- ครัวเรือนที่ได้รับเงินกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่ตอบว่าสามารถจ่ายดอกเบี้ยและเงินต้นได้ตรงตามเวลา (ร้อยละ 95) มีเพียงร้อยละ 5 ที่ตอบว่าไม่สามารถจ่ายได้ ที่น่าสังเกตคือร้อยละ 21 ของครัวเรือนที่ได้รับเงินกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช และร้อยละ 12 ในจังหวัดนครราชสีมา มีแนวโน้มจะเป็น NPL (ตารางที่ 3.17)
- ครัวเรือนที่ได้รับเงินกองทุนหมู่บ้านมีแหล่งเงินกู้อื่นๆ ด้วย โดยร้อยละ 35 ของครัวเรือนที่ได้กองทุนหมู่บ้านกู้เงินจาก ธกส. ร้อยละ 18 กู้จากสหกรณ์ (ตารางที่ 3.18)

ตารางที่ 3.13 ร้อยละของครัวเรือนที่ได้รับอนุมัติเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน

จังหวัด	ได้รับเงินกู้	ไม่ได้รับเงินกู้	รวม	จำนวนครัวเรือน
กาฬสินธุ์	63	37	100	593
นครราชสีมา	41	59	100	747
สกลนคร	47	53	100	588
อุบลราชธานี	55	45	100	730
พิจิตร	55	45	100	618
ลำปาง	37	63	100	505
สุโขทัย	48	52	100	657
นครศรีธรรมราช	34	66	100	725
พัทลุง	37	63	100	503
สุราษฎร์ธานี	42	58	100	525
จันทบุรี	33	67	100	504
อ่างทอง	33	67	100	484
เพชรบุรี	40	60	100	3,119
รวม	43	57	100	10,298

ตารางที่ 3.14 การใช้จ่ายเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน (ร้อยละของครัวเรือนที่ได้รับเงินกู้)

จังหวัด	เพื่อการเกษตรกรรม	ค้าขาย	ใช้จ่ายประจำวัน	ใช้หนี้อื่น	ซ่อม/สร้างบ้าน	การศึกษา	รวม
กาฬสินธุ์	50	20	23	1	3	3	100
นครราชสีมา	42	35	13	2	2	6	100
สกลนคร	46	22	26	2	1	2	100
อุบลราชธานี	57	20	20	1	1	2	100
พิจิตร	66	16	14	1	1	2	100
ลำปาง	37	37	12	4	5	5	100
สุโขทัย	65	20	9	4	-	2	100
นครศรีธรรมราช	48	25	11	6	4	5	100
พัทลุง	35	24	24	7	4	6	100
สุราษฎร์ธานี	58	27	4	1	5	4	100
จันทบุรี	38	38	14	6	2	3	100
อ่างทอง	28	40	17	8	3	4	100
เพชรบุรี	54	26	11	5	3	1	100
รวม	51	26	15	3	3	3	100

ตารางที่ 3.15 ร้อยละของครัวเรือนที่ได้รับเงินกองทุนหมู่บ้านและได้ขยายธุรกิจหรือเริ่มธุรกิจใหม่

จังหวัด	ขยายธุรกิจ	เริ่มธุรกิจใหม่
กาฬสินธุ์	7	5
นครราชสีมา	8	3
สกลนคร	6	2
อุบลราชธานี	3	4
พิจิตร	13	13
ลำปาง	2	10
สุโขทัย	8	13
นครศรีธรรมราช	19	14
พัทลุง	12	11
สุราษฎร์ธานี	17	9
จันทบุรี	5	5
อ่างทอง	3	1
เพชรบุรี	13	13
รวม	10	9

ตารางที่ 3.16 ร้อยละของครัวเรือนที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ จำแนกตามเงินที่ได้รับ

จังหวัด	ไม่เกิน 5,000	5,001-10,000	10,001-20,000	20,001-50,000	มากกว่า 50,000	รวม
กาฬสินธุ์	22	45	33	1		100
นครราชสีมา	13	55	31			100
สกลนคร	15	58	25	1	1	100
อุบลราชธานี	11	34	53	2	-	100
พิจิตร	25	55	19			100
ลำปาง	8	69	17	5		100
สุโขทัย	2	34	60	4		100
นครศรีธรรมราช	8	52	39	1		100
พัทลุง	11	51	37	1		100
สุราษฎร์ธานี	10	28	62	-		100
จันทบุรี	2	36	61	1		100
อ่างทอง	9	46	44	1		100
เพชรบุรี	3	43	53	1	-	100
รวม	10	46	43	1	-	100

ตารางที่ 3.17 ร้อยละของครัวเรือนที่ได้รับเงินกู้ จำแนกตามความสามารถในการจ่ายคืน

จังหวัด	สามารถจ่ายดอกเบี้ยและเงินต้นได้		รวม
	ตรงตามเวลา	ไม่ได้ตรงตามเวลา	
กาฬสินธุ์	97	3	100
นครราชสีมา	88	12	100
สกลนคร	99	1	100
อุบลราชธานี	97	3	100
พิจิตร	97	3	100
ลำปาง	97	3	100
สุโขทัย	99	1	100
นครศรีธรรมราช	79	21	100
พัทลุง	92	8	100
สุราษฎร์ธานี	91	9	100
จันทบุรี	94	6	100
อ่างทอง	95	5	100
เพชรบุรี	95	5	100
รวม	95	5	100

ตารางที่ 3.18 ครั้วเรือนที่ได้รับเงินกองทุนหมู่บ้านและการกู้เงินจากแหล่งอื่น

เงินกองทุนหมู่บ้าน	ครั้วเรือนที่ได้เงินกองทุน	แหล่งเงินกู้อื่น						
		ธกส.	สหกรณ์	กลุ่มออมทรัพย์	โครงการอื่นของรัฐ	นายทุน	ญาติ/พี่น้อง	ธนาคารพาณิชย์
จำนวนครั้วเรือน								
ไม่เกิน 5,000	424	144	59	41	26	37	46	11
5,001-10,000	1,994	740	336	268	142	201	199	103
10,001-20,000	1,889	642	392	243	116	138	174	86
20,001-50,000	52	19	11	6	3	5	1	
มากกว่า 50,000	6	2	2	1		1	1	
รวม	4,365	1,547	800	559	287	382	421	200
%ของผู้ที่ได้ VRF		35	18	13	7	9	10	5
เงินกู้เฉลี่ย								
ไม่เกิน 5,000		57,340	50,085	11,173	12,288	22,622	10,437	14,727
5,001-10,000		74,709	66,601	13,890	22,065	53,769	27,384	109,157
10,001-20,000		91,314	92,547	14,616	67,472	48,692	35,132	212,353
20,001-50,000		83,947	120,909	8,650	25,000	58,300	5,000	
มากกว่า 50,000		37,500	110,000	10,000		10,000	5,000	
รวม		80,049	78,952	13,943	39,563	48,863	28,629	148,338

โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค

ผลการสำรวจครั้วเรือนและผู้ที่ใช้บริการรักษาพยาบาลในช่วงปีที่ผ่านมา พบว่า

- ร้อยละ 59 ของผู้ใช้บริการรักษาพยาบาลในรอบปีที่ผ่านมาใช้สิทธิตามโครงการ 30 บาท ร้อยละ 9 ใช้ประกันสุขภาพอื่นๆ ร้อยละ 7 ใช้สิทธิข้าราชการ ร้อยละ 4 ใช้บัตรประกันสังคม ร้อยละ 2 ใช้บัตรผู้สูงอายุ และมีจำนวนผู้ป่วยสูงถึงร้อยละ 18 ที่ไม่ได้หลักประกันสุขภาพใดๆ เลย โดยเฉพาะจังหวัดนครศรีธรรมราชมีผู้ที่ไม่ได้ใช้หลักประกันสุขภาพสูงถึง ร้อยละ 30 (ตารางที่ 3.19)
- เมื่อพิจารณาเฉพาะครั้วเรือนยากจนสัมบูรณ์ (Absolute poor)¹ พบว่า ผู้ป่วยร้อยละ 66 ใช้สิทธิรักษาพยาบาลในโครงการ 30 บาท แต่ก็มีผู้ป่วยในครั้วเรือนยากจนร้อยละ 14 ที่ไม่มีหรือไม่ได้ใช้หลักประกันสุขภาพเลย โดยเฉพาะจังหวัดนครศรีธรรมราชและจันทบุรี มีผู้ป่วยใน

¹ คำนวณจากครั้วเรือนที่มีรายได้น้อยกว่ารายได้อายุ 25 ของครั้วเรือนทั้งหมดจากการจัดลำดับรายได้ของครั้วเรือน

ครัวเรือนยากจนร้อยละ 32 และ 29 ตามลำดับ ที่ไม่มีหรือไม่ได้ใช้หลักประกันสุขภาพ (ตารางที่ 3.20)

- > เมื่อสอบถามความพึงพอใจที่ได้รับจากผู้เข้ารับการรักษาพยาบาลตามโครงการ 30 บาท กับผู้เข้ารับการรักษาพยาบาลโดยใช้หลักประกันสุขภาพอื่นๆ พบว่า ไม่ค่อยมีความแตกต่างกันมากนัก กล่าวคือ ร้อยละ 91 พอใจในบริการที่ได้รับทั้งผู้ใช้ 30 บาทและหลักประกันอื่นๆ (ตารางที่ 3.21)

ตารางที่ 3.19 ร้อยละของผู้ที่ใช้บริการรักษาพยาบาลในปีที่ผ่านมา จำแนกตามประเภทหลักประกันสุขภาพที่ใช้

จังหวัด	30 บาท	ประกันสังคม	สิทธิข้าราชการ	ประกันสุขภาพอื่นๆ	บัตรผู้สูงอายุ	ไม่มี/ไม่ใช้	รวม
กาฬสินธุ์	67	2	4	10	4	13	100
นครราชสีมา	48	4	7	14	8	20	100
สกลนคร	71	1	6	4	2	17	100
อุบลราชธานี	55	2	9	21	5	10	100
พิจิตร	48	2	9	19	2	20	100
ลำปาง	71	5	5	6	4	10	100
สุโขทัย	71	1	6	3	2	17	100
นครศรีธรรมราช	56	3	6	4	-	30	100
พัทลุง	49	4	10	16	1	20	100
สุราษฎร์ธานี	63	3	6	4	-	24	100
จันทบุรี	55	4	8	6	-	26	100
อ่างทอง	55	9	14	3	1	18	100
เพชรบุรี	59	6	8	8	2	17	100
รวม	59	4	7	9	2	18	100

ตารางที่ 3.20 ร้อยละของผู้ที่อยู่ในครัวเรือนยากจน จำแนกตามหลักประกันสุขภาพที่ใช้

จังหวัด	โครงการ 30 บาท	หลักประกันอื่นๆ	ไม่มี/ไม่ได้ใช้	รวม
กาฬสินธุ์	71	18	11	100
นครราชสีมา	50	33	17	100
สกลนคร	74	10	15	100
อุบลราชธานี	56	34	10	100
พิจิตร	52	28	20	100
ลำปาง	78	14	7	100
สุโขทัย	78	9	14	100
นครศรีธรรมราช	58	10	32	100
พัทลุง	58	25	16	100
สุราษฎร์ธานี	82	9	9	100
จันทบุรี	58	13	29	100
อ่างทอง	64	27	9	100
เพชรบุรี	66	21	12	100
รวม	66	20	14	100

ตารางที่ 3.21 ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการรักษาพยาบาล (ร้อยละของผู้ที่ใช้บริการ)

จังหวัด	30 บาท				ประกันสุขภาพอื่นๆ			รวม
	พอใจมาก/ พอใจ	เฉยๆ	ไม่พอใจ/ ไม่พอใจมาก	รวม	พอใจมาก/ พอใจ	เฉยๆ	ไม่พอใจ/ ไม่พอใจมาก	
กาฬสินธุ์	91	4	5	100	90	8	2	100
นครราชสีมา	87	6	6	100	97	2	2	100
สกลนคร	90	3	7	100	94	2	5	100
อุบลราชธานี	93	5	2	100	97	1	2	100
พิจิตร	95	2	3	100	92	6	2	100
ลำปาง	95	4	2	100	87	6	7	100
สุโขทัย	92	4	4	100	88	1	10	100
นครศรีธรรมราช	89	5	6	100	85	9	6	100
พัทลุง	84	9	7	100	92	4	4	100
สุราษฎร์ธานี	90	4	6	100	83	7	10	100
จันทบุรี	88	4	8	100	89	5	7	100
อ่างทอง	94	5	1	100	95	2	2	100
เพชรบุรี	91	5	4	100	89	5	6	100
รวม	91	5	4	100	91	4	5	100

การมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น

ผลการสำรวจครัวเรือนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น สรุปได้ดังนี้

- ครัวเรือนร้อยละ 52 ตอบว่าจะไปติดต่อผู้ใหญ่บ้านเป็นคนแรก หากต้องการให้ชุมชนได้รับความช่วยเหลือ ร้อยละ 31 จะไปติดต่อ อบต. ยกเว้นจังหวัดนครศรีธรรมราชและอ่างทองที่ตอบว่าจะไปติดต่อ อบต. มากกว่าผู้ใหญ่บ้าน (ตารางที่ 3.22)
- เมื่อสอบถามว่าในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา ครัวเรือนหรือสมาชิกในครัวเรือนได้ไปติดต่อ อบต. หรือไม่ ร้อยละ 85 ของครัวเรือนตอบว่าไม่ได้ติดต่อ และเมื่อสอบถามครัวเรือนที่ไปติดต่อว่าพอใจกับบริการที่ได้รับหรือไม่ ร้อยละ 80 พอใจกับบริการที่ได้รับ ร้อยละ 9 รู้สึกเฉยๆ และร้อยละ 12 ไม่พอใจกับบริการที่ได้รับ (ตารางที่ 3.23)
- ร้อยละ 27 ของครัวเรือนบอกว่าจะไปแจ้งผู้ใหญ่บ้านหากพบว่ามีเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นกระทำการไม่ถูกต้องหรือขาดประสิทธิภาพ ร้อยละ 12 จะแจ้ง อบต. ในขณะที่ครัวเรือนร้อยละ 38 บอกว่าจะไม่แจ้งใครเลย เหตุผลที่ไม่แจ้งเนื่องจากคิดว่าแก้ปัญหาไม่ได้ (ร้อยละ 59 ของผู้ที่ไม่แจ้งใครเลย) และร้อยละ 27 บอกว่าไม่รู้จะแจ้งใคร (ตารางที่ 3.24)

ตารางที่ 3.22 คนแรกที่ครัวเรือนจะไปติดต่อหากชุมชนต้องการความช่วยเหลือ (ร้อยละ)

จังหวัด	ผู้ใหญ่บ้าน	อบต.	กำนัน	อบจ.	อื่นๆ	ไม่ติดต่อ/ไม่รู้	รวม
กาฬสินธุ์	66	22	2	3	5	3	100
นครราชสีมา	39	35	8	9	6	4	100
สกลนคร	69	15	-	3	7	5	100
อุบลราชธานี	77	20	1	-	1	1	100
พิจิตร	36	19	25	10	4	6	100
ลำปาง	52	21	15	4	3	4	100
สุโขทัย	45	35	14	-	4	2	100
นครศรีธรรมราช	39	44	15	-	1	1	100
พัทลุง	50	38	1	-	3	7	100
สุราษฎร์ธานี	67	21	2	1	6	2	100
จันทบุรี	46	39	8	1	3	3	100
อ่างทอง	31	52	8	2	4	3	100
เพชรบุรี	53	32	9	1	2	2	100
รวม	52	31	9	2	3	3	100

ตารางที่ 3.23 การติดต่ออบต. ในรอบ 12 เดือนที่ผ่านมา และความพอใจที่ได้รับ (ร้อยละ)

จังหวัด	ติดต่อ อบต. หรือไม่			พอใจกับบริการที่ได้รับหรือไม่ (ร้อยละของครัวเรือนที่ติดต่อ)			
	ติดต่อ	ไม่ติดต่อ	รวม	พอใจมาก/ พอใจ	เฉย ๆ	ไม่พอใจ/ ไม่พอใจมาก	รวม
กาฬสินธุ์	14	86	100	83	9	8	100
นครราชสีมา	6	94	100	76	11	13	100
สกลนคร	15	85	100	87	7	6	100
อุบลราชธานี	19	81	100	86	9	4	100
พิจิตร	15	85	100	77	8	15	100
ลำปาง	13	87	100	74	16	10	100
สุโขทัย	12	88	100	83	6	10	100
นครศรีธรรมราช	13	87	100	77	6	17	100
พัทลุง	20	80	100	74	6	20	100
สุราษฎร์ธานี	11	89	100	68	8	23	100
จันทบุรี	12	88	100	72	14	14	100
อ่างทอง	26	74	100	86	8	6	100
เพชรบุรี	15	85	100	79	9	12	100
รวม	15	85	100	80	9	12	100

ตารางที่ 3.24 หากครัวเรือนพบเห็นเจ้าหน้าที่กระทำการไม่ถูกต้อง จะรายงานใคร
เพราะเหตุใด (ร้อยละ)

รายงานใคร	ร้อยละ	เหตุผลที่รายงานแก่คนนั้น						รวม
		ไม่มีปัญหา	ไม่รู้จะ แจ้งใคร	สามารถ แก้ปัญหา ได้	อื่นๆ	แก้ไม่ได้	ไม่รู้	
ไม่แจ้งใคร	38	6	27	1	6	59	2	100
ผู้ใหญ่บ้าน	27	-	1	69	30	-	-	100
อบต.	12	-	1	70	28	-	-	100
กำนัน	7	-	2	66	32	-	-	100
อำเภอ	6	-	2	88	10	-	-	100
อบจ.	0	-	-	80	13	-	7	100
อื่นๆ	8	-	3	78	18	-	-	100
ไม่รู้	2	5	28	6	5	9	47	100

รวม	100	2	12	44	18	22	2	100
-----	-----	---	----	----	----	----	---	-----

เบี่ยงชีพคนชรา

ผลการสำรวจผู้สูงอายุเกี่ยวกับเบี่ยงชีพคนชรา พบว่า

- > ร้อยละ 65 ของผู้ที่อายุมากกว่า 60 ปี รู้จักหรือเคยได้ยินโครงการเบี่ยงชีพคนชรา ในจำนวนผู้ที่รู้จักโครงการเบี่ยงชีพคนชรา ร้อยละ 33 ไม่ทราบคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับเบี่ยงชีพคนชรา (ตารางที่ 3.25)

ตารางที่ 3.25 ร้อยละของผู้ที่เคยได้ยินและทราบคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับเบี่ยงชีพคนชรา

จังหวัด	โครงการเบี่ยงคนชรา			คุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับเบี่ยงชีพคนชรา (ร้อยละของครัวเรือนที่รู้จัก)					
	รู้จัก	ไม่รู้จัก	รวม	แก่	จน	ป่วย/พิการ	อื่นๆ	ไม่รู้	รวม
กาฬสินธุ์	77	23	100	30	47	5	2	17	100
นครราชสีมา	73	27	100	18	61	1	1	20	100
สกลนคร	68	32	100	39	33	0	0	28	100
อุบลราชธานี	72	28	100	15	32	0	0	53	100
พิจิตร	80	20	100	22	50	2	0	26	100
ลำปาง	39	61	100	25	51	9	1	13	100
สุโขทัย	43	57	100	37	46	2	0	16	100
นครศรีธรรมราช	71	29	100	47	34	2	0	17	100
พัทลุง	72	28	100	7	57	1	0	35	100
สุราษฎร์ธานี	76	24	100	23	34	0	0	43	100
จันทบุรี	66	34	100	14	36	0	0	50	100
อ่างทอง	75	25	100	45	31	2	0	22	100
เพชรบุรี	62	38	100	22	33	1	0	44	100
รวม	65	35	100	25	40	2	0	33	100

3.3 ครัวเรือนยากจนเปรียบเทียบ

ในการสำรวจครัวเรือนผู้สำรวจได้ให้ครัวเรือนช่วยประเมินว่าฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเทียบกับครัวเรือนอื่นๆ ในชุมชนเดียวกันเป็นอย่างไร วิธีการนี้เป็น การวัดความยากจนเปรียบเทียบวิธีหนึ่ง ครัวเรือนที่ตอบว่าตนเองฐานะแย่กว่าครัวเรือนอื่นๆ ในชุมชนเดียวกัน จะถูกนิยามให้เป็นครัวเรือนยากจนเปรียบเทียบ (relative poor) ในการศึกษาครั้งนี้ ผลการศึกษาครัวเรือนยากจนสรุปได้ดังนี้

- คริวเรือนยากจนมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 16 ของคริวเรือนทั้งหมด จังหวัดกาฬสินธุ์ พัทลุง พิจิตร และลำปาง มีคริวเรือนยากจน ประมาณร้อยละ 21 (ตารางที่ 3.26)
- ลักษณะของคริวเรือนยากจน: คริวเรือนยากจนมีสัดส่วนหัวหน้าคริวเรือนที่เป็นผู้หญิงมากกว่าคริวเรือนไม่จน กล่าวคือ คริวเรือนจนมีหัวหน้าคริวเรือนเป็นผู้หญิงร้อยละ 38 ในขณะที่คริวเรือนไม่จนมีหัวหน้าคริวเรือนเป็นผู้หญิงร้อยละ 28 อาชีพของผู้ที่หารายได้หลักของคริวเรือนยากจนส่วนใหญ่เป็นแรงงานไร้ฝีมือ (ร้อยละ 42) และมีระดับการศึกษาไม่เกินระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 86) มีรายได้เฉลี่ย 68,404 บาท/คริวเรือน/ปี ในขณะที่คริวเรือนไม่จนมีรายได้เฉลี่ย 114,101 บาท/คริวเรือน/ปี (ตารางที่ 3.27)
- ร้อยละ 39 ของคริวเรือนยากจนได้รับเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน ในขณะที่ร้อยละ 44 ของคริวเรือนไม่จนได้รับเงินกองทุนหมู่บ้าน ในจำนวนผู้ที่ได้รับเงินกองทุนหมู่บ้านคริวเรือนยากจนร้อยละ 15 ได้รับเงินไม่เกิน 5,000 บาท (ตารางที่ 3.28)

ตารางที่ 3.26 การกระจายของตัวอย่างคริวเรือน จำแนกตามจังหวัดและฐานะทางเศรษฐกิจ

จังหวัด	ไม่จน	จน	รวม
กาฬสินธุ์	77	23	100
นครราชสีมา	87	13	100
สกลนคร	88	12	100
อุบลราชธานี	83	17	100
พิจิตร	79	21	100
ลำปาง	79	21	100
สุโขทัย	83	17	100
นครศรีธรรมราช	85	15	100
พัทลุง	78	22	100
สุราษฎร์ธานี	86	14	100
จันทบุรี	85	15	100
อ่างทอง	81	19	100
เพชรบุรี	88	12	100
รวม	84	16	100

ตารางที่ 3.27 ลักษณะของครัวเรือน จำแนกฐานะทางเศรษฐกิจ (ร้อยละ)

ลักษณะของครัวเรือน	ไม่จน	จน
เพศ		
ชาย	72	62
หญิง	28	38
รวม	100	100
อาชีพ		
ว่างงาน/ไม่มีคนมีรายได้	2	7
เกษตรกร	38	31
แรงงานไร้ฝีมือ	28	42
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	17	12
ข้าราชการ/วิชาชีพ	10	4
พนักงาน	4	4
เกษียณ/แม่บ้าน	1	-
รวม	100	100
การศึกษา		
ต่ำกว่าประถมศึกษา	35	43
ประถมศึกษา	36	43
ไม่สำเร็จมัธยม	8	5
สำเร็จมัธยม	10	6
อาชีวศึกษา	3	1
อุดมศึกษา	2	1
มหาวิทยาลัย	7	1
รวม	100	100
รายได้เฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)	114,101	68,404

ตารางที่ 3.28 ร้อยละของครัวเรือนที่ได้รับเงินกองทุน จำแนกฐานะทางเศรษฐกิจ

	ไม่จน	จน
การได้รับเงินกองทุนหมู่บ้าน		
ได้กู้เงินกองทุนหมู่บ้าน	44	39
ไม่ได้กู้เงินกองทุนหมู่บ้าน	56	61
รวม	100	100
จำนวนเงินที่ได้รับ		
ไม่เกิน 5,000	9	15
5,001-10,000	45	48
10,001-20,000	45	36
20,001-50,000	1	1
มากกว่า 50,000	-	-
รวม	100	100

บทที่ 4

ผลการศึกษา Risk Analysis

โครงการกองทุนหมู่บ้าน

4.1 สารสำคัญของโครงการกองทุนหมู่บ้าน

(บทคัดย่อสารสำคัญ)²

ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544
(แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ.2544, ฉบับที่ 3 พ.ศ.2544, ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2545 , ฉบับที่ 5 พ.ศ.2546
ฉบับที่ 6 และฉบับที่ 7 พ.ศ.2547)

.....

โดยที่รัฐบาลมีนโยบายเร่งด่วน ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งเพื่อให้ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเอง เพื่อสร้างศักยภาพในการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต เพื่อให้การดำเนินงานตามนโยบายเร่งด่วนดังกล่าวเป็นไปอย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงต่อรัฐสภา อาศัยอำนาจตามความในข้อ 10(8) แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จึงออกระเบียบไว้ ดังนี้

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

- ปรวิษญาหรือหลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ คือ
 - (1) เสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น
 - (2) ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง

² ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 ที่ได้กล่าวถึงนี้ ได้ทำการคัดย่อสารสำคัญมาเพียงบางส่วนเพื่อให้่ายต่อความเข้าใจและเป็นความรู้พื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์ผลลัพธ์ของโครงการดังกล่าวต่อไป

- (3) เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน
 - (4) เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม
 - (5) กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน
- กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการ ดังนี้
- (1) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน
 - (2) ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการการเงินทุนของตนเอง
 - (3) เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่มเพื่อการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 - (4) กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต
 - (5) เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง
- กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ประกอบด้วยเงินและทรัพย์สิน ดังนี้
- (1) เงินอุดหนุนที่รัฐบาลจัดสรรให้
 - (2) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้
 - (3) เงินกู้ยืม
 - (4) ดอกผลหรือผลประโยชน์ใดๆที่เกิดจากกองทุน
 - (5) เงินหรือทรัพย์สินอื่นๆที่กองทุนได้รับ โดยไม่มีเงื่อนไขผูกพันหรือภาระติดพันอื่นใด โดยบัญชีกองทุนหมู่บ้านและบัญชีกองทุนชุมชนเมืองจะถูกจัดสรรให้ บัญชีละหนึ่งล้านบาท

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

- ให้กองทุนแต่ละกองทุน มีคณะกรรมการกองทุนจำนวนไม่น้อยกว่าเก้าคนแต่ไม่เกินสิบห้าคนซึ่ง มาจากการคัดเลือกกันเองโดยสมาชิก จากบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถและมีความรับผิดชอบที่จะบริหารจัดการกองทุน เป็นที่ยอมรับของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง และ ควรคำนึงถึงจำนวนกรรมการชายและหญิง ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน หลักเกณฑ์และวิธีการในการคัดเลือก

กรรมการกองทุนนั้นให้คณะกรรมการกองทุนออกข้อบังคับกองทุนตามมติของที่ประชุมสมาชิก โดยให้คำนึงถึงหลักศาสนา วัฒนธรรมและจารีตประเพณี ของแต่ละหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

- กรรมการกองทุนต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังนี้
 - (1) เป็นผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านและอาศัยอยู่ในหมู่บ้านติดต่อกันเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสองปีก่อนวันที่ได้รับคัดเลือกเป็นกรรมการกองทุน
 - (2) เป็นผู้บรรลุนิติภาวะโดยมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์
 - (3) ปฏิบัติตนอยู่ในหลักศาสนา มีความรับผิดชอบ เสียสละ มีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ไม่ติดการพนัน ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด และไม่มีประวัติเสียหายทางการเงิน ตลอดจนยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย
 - (4) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย คนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
 - (5) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท
 - (6) ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดแต่รอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ยกเว้นความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ และความผิดฐานบุกรุก
 - (7) ไม่เคยถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ องค์กฤษฎีตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่หรือสร้างความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ทางราชการ องค์กร หรือหน่วยงานที่สังกัด
 - (8) ไม่เป็นผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่เสียสิทธิตามมาตรา 68 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
 - (9) ไม่เป็นผู้ที่เคยพ้นจากตำแหน่งคณะกรรมการกองทุนตามข้อ 20 (3) และ (4)
- คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้
 - (1) บริหารจัดการกองทุน รวมทั้งตรวจสอบ กำกับ ดูแล จัดสรรผลประโยชน์ของเงินกองทุน เพื่อสอดคล้องและเกื้อกูลกับกองทุนอื่น ๆ ที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้าน
 - (2) ออกระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์หรือวิธีการเกี่ยวกับการบริหารกองทุนที่ไม่ขัดแย้งกับระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด และต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก
 - (3) รับสมาชิกและจัดทำทะเบียนสมาชิก ทั้งที่เป็นกลุ่ม องค์กรชุมชน หรือปัจเจกบุคคลในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

- (4) ตรวจสอบและจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ อุตสาหกรรมครัวเรือนและวิสาหกิจชุมชนในเขตท้องที่หมู่บ้านหรือชุมชนเมืองนั้น ตลอดจนตรวจสอบและจัดทำข้อมูลดังกล่าวของกองทุนอื่น ๆ ที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง
 - (5) พิจารณาการให้กู้เงินตามระเบียบ หลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด
 - (6) ทำนิติกรรมสัญญา หรือ ดำเนินการกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับภาระผูกพันของกองทุน
 - (7) จัดหรือเรียกประชุมสมาชิกตามที่กำหนดหรือได้ตกลงกัน หรือตามที่สมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของสมาชิกทั้งหมดลงลายมือชื่อทำหนังสือร้องขอ และจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่รับคำร้อง
 - (8) จัดทำบัญชีและส่งมอบเงินที่ได้รับการจัดสรร ดอกผล ผลตอบแทน หรือรายได้ที่เกิดขึ้นจากเงินที่ได้รับการจัดสรรจากคณะกรรมการคืนให้แก่กองทุนให้ครบเต็มตามจำนวนที่ได้รับอนุมัติให้เบิกจ่าย ในกรณีที่คณะกรรมการมีหนังสือหรือคำสั่งเป็นที่สุด เนื่องจากคณะกรรมการกองทุนไม่ปฏิบัติตามหรือบริหารจัดการกองทุนให้เป็นไปตามระเบียบหรือข้อบังคับ ที่กองทุนกำหนด
 - (9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการกำหนดหรือมอบหมาย
- กรรมการกองทุนมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสองปี
 - การประชุมคณะกรรมการกองทุนต้องมีกรรมการมาประชุมเกินกึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการกองทุนทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ในขณะนั้น จึงจะเป็นองค์ประชุม

กองทุนและสมาชิกกองทุน

- กองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมือง อาจประกอบด้วยเงินและทรัพย์สิน ดังนี้
 - (1) เงินที่ได้รับจัดสรรจากคณะกรรมการ
 - (2) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้โดยปราศจากภาระผูกพัน
 - (3) เงินกู้ยืม
 - (4) ดอกผลหรือผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากกองทุน
 - (5) เงินฝากสัจจะและเงินรับฝาก
 - (6) เงินค่าหุ้น
 - (7) เงินสมทบจากกลุ่มหรือองค์กรสมาชิก
 - (8) เงินและทรัพย์สินอื่น ๆ ตามระเบียบที่กองทุนกำหนด
- สมาชิกกองทุน ประกอบด้วยบุคคลธรรมดาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนั้นและมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อบังคับของกองทุนการรับสมัครสมาชิกและการขาดจากสมาชิกภาพของ

สมาชิก ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไขและวิธีการที่กองทุนกำหนด ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความต้องการและการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองเป็นหลัก

- ให้มีการประชุมใหญ่สามัญประจำปีผู้ถือหุ้นอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้งภายในกำหนดระยะเวลาสิบห้าวัน นับจากวันที่กรรมการกองทุนพ้นจากตำแหน่งตามวาระ เพื่อพิจารณาผลการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนและรับรองคณะกรรมการกองทุนที่ได้รับเลือกใหม่
- นอกจากการประชุมใหญ่สามัญประจำปีแล้ว คณะกรรมการกองทุน อาจเรียกประชุมวิสามัญเมื่อใดก็ได้ เมื่อมีเหตุที่ต้องขอมติหรือขอความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิกตามระเบียบนี้ หรือเมื่อคณะกรรมการกองทุนจะเห็นสมควร
- ในการประชุมสมาชิกต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม สมาชิกจะมอบอำนาจเป็นหนังสือให้บุคคลอื่นมาประชุมแทนตนก็ได้ แต่ผู้รับมอบอำนาจนั้นจะรับมอบอำนาจจากสมาชิกเกินกว่าหนึ่งรายมิได้ การประชุมคราวใดมีสมาชิกมาประชุมไม่ครบองค์ประชุม ให้นัดประชุมอีกครั้งหนึ่งภายในสิบห้าวันนับแต่วันนัดประชุมครั้งแรก ในการประชุมครั้งหลังถ้ามิใช่เป็นการประชุมใหญ่สามัญประจำปี เมื่อมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดก็ให้ถือเป็นองค์ประชุม
- สมาชิกคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการออกเสียงลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาดการวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก

การกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

- สมาชิกที่ประสงค์จะขอกู้เงินจากกองทุนต้องจัดทำคำขอกู้โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน โดยให้ยื่นคำขอกู้ดังกล่าวต่อคณะกรรมการกองทุนให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาเงินกู้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด
- คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจในการอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งไม่เกินจำนวนสองหมื่นบาท ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติเห็นควรอนุมัติเงินกู้รายใดเกินกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิกเพื่อให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดต่อไป แต่ทั้งนี้การอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งต้องไม่เกินจำนวนห้าหมื่นบาท
- ภายใต้บังคับแห่งข้อ 31 ทวิ การอนุมัติเงินกู้ หรือ เงินยืมฉุกเฉิน ให้คณะกรรมการกองทุนอนุมัติเงินกู้ รายหนึ่ง จำนวนไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท จากเงินที่ได้รับจัดสรรจากรัฐบาล หรือ บัญชีกองทุนหมู่บ้าน (บัญชีที่ 1) ไปใช้จ่ายเพื่อการฉุกเฉิน หรือ จำเป็นเร่งด่วน โดยกองทุนหมู่บ้านสามารถเบิกเงินฉุกเฉิน จากบัญชีกองทุนหมู่บ้าน (บัญชีที่ 1) มาเก็บรักษาไว้เป็นเงินสด ตาม

- ระเบียบข้อบังคับ หรือ ข้อกำหนดของกองทุน โดยวงเงินสดที่เก็บรักษาประจำวัน จะต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุม ซึ่งมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด
- คณะกรรมการกองทุนอาจเรียกหลักประกันเงินกู้ ไม่ว่าจะ เป็นบุคคลหรือทรัพย์สินตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด
 - ให้คณะกรรมการกองทุนกำหนดอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนเงินฝากและเงินกู้เป็นอัตราที่แน่นอนตามความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก โดยคำนึงถึงจรรยาบรรณ และสภาพเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นหลัก และปิดประกาศอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนดังกล่าวอย่างเปิดเผย
 - ให้คณะกรรมการกองทุนเก็บรักษา หรือ เบิกจ่ายดอกเบี้ย หรือ เงินตอบแทนจากผลกำไรตามเงื่อนไขและวิธีการ ดังต่อไปนี้
 - (1) ดอกเบี้ย และเงินตอบแทนจากผลกำไร ที่เกิดขึ้นจากการนำเงินจากบัญชีกองทุนหมู่บ้าน (บัญชีที่ 1) ไปให้สมาชิกกู้หรือยืมไปลงทุนหรือเพื่อการฉุกเฉินจะต้องนำเข้าบัญชีกองทุนหมู่บ้าน (บัญชีที่ 1)
 - (2) ให้กองทุนจัดทำงบดุลและงบกำไรขาดทุนทุกหกเดือน เพื่อจะได้รับทราบผลประกอบการของกองทุนโดยรวม
 - (3) ให้เบิกจ่ายดอกเบี้ยหรือเงินตอบแทนจากผลกำไรสะสมที่เกิดขึ้นมาใช้จ่ายหรือนำไปใช้จ่ายและจัดสรร ตามเงื่อนไข หรือ ระเบียบที่แต่ละกองทุนได้กำหนดขึ้น
 - (4) ให้คณะกรรมการกองทุนทำหลักฐานการเบิกถอนดอกเบี้ย หรือ เงินตอบแทนจากผลกำไรจากบัญชีกองทุนหมู่บ้าน (บัญชีที่ 1) รวมทั้งวัตถุประสงค์ในการเบิกถอน พร้อมหลักฐานแล้วปิดประกาศให้สมาชิกกองทุนได้รับทราบและตรวจสอบ ณ ที่ทำการกองทุน
 - การกำหนดระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ หรือ เงินยืม ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมแห่งสัญญาเงินกู้แต่ละราย การชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ย หรือเงินยืม พร้อมเงินตอบแทนจากผลกำไร ให้ผู้กู้ชำระให้แล้วเสร็จ ตามวิธีการดังต่อไปนี้
 - (1) เงินกู้ หรือ เงินลงทุนทุกประเภท ซึ่งให้กู้หรือยืมจากเงินและดอกเบี้ยหรือผลอันเกิดจากเงินที่ได้รับจากการจัดสรรหรือสมทบจากสำนักงาน ให้ผู้กู้ หรือผู้ยืม ชำระให้แล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี นับแต่วันที่ทำสัญญา
 - ในกรณีที่ผู้กู้ผิดสัญญาไม่ชำระคืนต้นเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในสัญญาผู้ยืมเงิน ให้ผู้กู้เสียเบี้ยปรับตามจำนวนที่ระเบียบหรือข้อบังคับที่กองทุนกำหนดไว้ อย่างแน่นอนสำหรับจำนวนที่ขาดหรือค้างชำระ เว้นแต่ผู้กู้ได้รับอนุญาตให้ผ่อนผันการชำระหนี้ คณะกรรมการกองทุนอาจพิจารณายกเลิกหรือปรับลดเบี้ยปรับให้แก่ผู้กู้อย่างหนึ่งรายใดก็ได้เมื่อมี

เหตุผลอันสมควร และด้วยความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิกด้วยเสียงเกินกึ่งหนึ่ง หรือ ดำเนินการอื่นๆ ตามระเบียบที่กองทุนกำหนด

- ในกรณีที่ผู้กู้มิได้เริ่มดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในการขอกู้ยืมเงินหรือเมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้กู้นำเงินไปใช้นอกกรอบวัตถุประสงค์โดยปราศจากเหตุผลอันสมควร ให้คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจยกเลิกสัญญาและเรียกคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนที่ค้างชำระคืนเต็มจำนวนได้โดยทันที ให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิกเพื่อลงมติให้ผู้ซึ่งนำเงินกู้ไปใช้นอกกรอบวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในคำขอกู้ยืมเงินพ้นจากสมาชิกภาพในระยะเวลาสามสิบวัน หลังจากวันยกเลิกสัญญาสมาชิกซึ่งที่ประชุมสมาชิกมีมติให้พ้นจากสมาชิกภาพตามวรรคสอง ห้ามมิให้สมัครเข้าเป็นสมาชิกของกองทุนเป็นระยะเวลาสองปี

การบำบัดบัญชีและการตรวจสอบ

- ให้คณะกรรมการกองทุนจัดทำบัญชีของกองทุนตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง และแจ้งให้สมาชิกทราบ รวมทั้งให้จัดทำสรุปผลการดำเนินงานประจำปีรายงานต่อคณะกรรมการอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง คณะกรรมการกองทุนต้องจัดให้มีระบบการตรวจสอบภายในเกี่ยวกับการบริหารจัดการ การเงิน การบัญชี และการพัสดุ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบของสมาชิกเป็นหลัก
- ให้คณะกรรมการกองทุนจัดทำรายงานการเงินตามแบบที่คณะกรรมการกำหนด และส่งให้ผู้ตรวจสอบบัญชีที่คณะกรรมการกำหนดภายในระยะเวลาสามสิบวันนับแต่วันสิ้นปีทางบัญชีของทุกปี ให้คณะกรรมการกองทุนแต่งตั้งผู้ตรวจสอบบัญชีกองทุน เพื่อทำหน้าที่ประเมินผลการใช้จ่ายเงินและทรัพย์สินของกองทุน และให้ทำบันทึกรายงานผลการสอบบัญชีต่อคณะกรรมการกองทุน พร้อมทั้งจัดพิมพ์เผยแพร่ต่อสมาชิกและสาธารณชน
- การจัดสรรกำไรสุทธิ เมื่อสิ้นปีทางบัญชีหากปรากฏว่าปีใดมีกำไรสุทธิคณะกรรมการกองทุนสามารถนำกำไรสุทธิมาจัดสรรตามระเบียบและหลักเกณฑ์ที่กองทุนกำหนด

หมายเหตุ ระเบียบเพิ่มเติมดังนี้

“ ข้อ 8 กองทุนหมู่บ้านสามารถกู้ยืมเงินกับกองทุนหมู่บ้านอื่นได้ เพื่อนำไปให้สมาชิกกู้ต่อไปลงทุนในการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ลดรายจ่าย และบรรเทาเหตุจำเป็นเร่งด่วน หรือฉุกเฉินได้ตามวิธีการ ดังต่อไปนี้

- (1) กองทุนหมู่บ้านที่ให้กู้และกองทุนหมู่บ้านที่ขอกู้ ต้องเรียกประชุมสมาชิกเปิดเวทีประชาคม พร้อมทั้งขอความเห็นชอบจากสมาชิกโดยชี้แจงรายละเอียด วัตถุประสงค์ วงเงินขอกู้ เงื่อนไขของสัญญา ตลอดจนประเด็นสำคัญอื่นๆที่เกี่ยวข้อง โดยต้องมีผู้มาประชุมไม่น้อยกว่าสามในสี่ของ

จำนวนสมาชิกทั้งหมด และให้มีผู้แทนคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอมาเป็นผู้สังเกตการณ์ด้วย

4.2 ผลการศึกษา Risk Analysis

การศึกษา Risk Analysis เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรผลลัพธ์กับตัวแปรนโยบายและตัวแปรสภาพแวดล้อม โดยใช้ค่า “โอกาสเปรียบเทียบ” (Odd Ratio: OR) ณ ระดับความเชื่อมั่นทางสถิติที่ 95% ค่า Odd Ratio ดังกล่าวนี้อาจแสดงถึงโอกาสที่ผลลัพธ์ของนโยบายเรื่องหนึ่ง (Outcome) จะสามารถอธิบายได้ด้วยตัวแปรภายในทางนโยบาย (Actionable Factor) และตัวแปรสภาพแวดล้อม (Conditional Factor)

สำหรับโครงการกองทุนหมู่บ้านนั้น คณะนักวิจัยได้กำหนดตัวแปรผลลัพธ์ของโครงการไว้ดังนี้

- การยื่นขอสินเชื่อโครงการกองทุนหมู่บ้านของชาวบ้าน
- การได้รับอนุมัติเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน
- การได้รับเงินกู้ของครัวเรือนยากจนจากกองทุนหมู่บ้าน
- การขยายกิจการ เพื่อตรวจสอบว่าการได้รับสินเชื่อจากกองทุนหมู่บ้านมีส่วนช่วยให้เกิดการขยายกิจการหรือไม่
- การได้รับคืนเงินกู้ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
- การจ่ายคืนดอกเบี้ยและเงินต้นตรงตามเวลา

การนำเสนอผลการศึกษานี้จะแบ่งออกเป็นสองส่วน คือในกรณีจังหวัดเพชรบุรี และกรณีอีก 12 จังหวัด ตามลำดับ ดังนี้

4.2.1 ผลการศึกษาในจังหวัดเพชรบุรี

ก) การยื่นขอสินเชื่อจากกองทุนหมู่บ้าน

จากการวิเคราะห์ Risk Analysis พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือปัจจัยที่ส่งเสริมให้มีการยื่นขอสินเชื่อมากขึ้น คือ (ดูตาราง 4.1 ประกอบ)

5. การไม่ลดจำนวนเงินให้กู้ในแต่ละราย (หากเงินให้กู้ไม่พอกับผู้ขอ)
6. มีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านในปัจจุบันครบจำนวน (15 คน)
7. จำนวนคณะกรรมการที่ได้รับการฝึกอบรมอย่างน้อย 3 คนขึ้นไป
8. จำนวนครัวเรือนในหมู่บ้าน ไม่เกิน 200 ครัวเรือน
9. สถานะหนี้สินของครัวเรือน : มีหนี้

โดยมีข้อสรุปและคำอธิบายในแต่ละปัจจัยดังนี้

ตาราง 4.1 Risk Analysis การยื่นขอสินเชื่อจากกองทุนหมู่บ้าน (เพชรบุรี)

	Crude OR	Wt OR ³	95% CI wt OR
ไม่มีการลดจำนวนเงินให้กู้ในแต่ละราย (หากเงินให้กู้ไม่พอกับผู้ขอกู้)	0.64	0.60	0.45 - 0.79
มีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านในปัจจุบันครบจำนวน(15 คน)	0.87	0.81	0.67 - 0.99
จำนวนคณะกรรมการที่ได้รับการฝึกอบรมอย่างน้อย 3 คนขึ้นไป	1.16	1.22	1.01 - 1.47
จำนวนครัวเรือนในหมู่บ้าน ไม่เกิน 200 ครัวเรือน	1.20	1.41	1.16 - 1.71
สถานะหนี้สินของครัวเรือน : มีหนี้	0.05	0.06	0.05 - 0.07

ตัวแปรนโยบาย (Actionable Factors)

- ในกรณีที่กองทุนหมู่บ้านมีเงินไม่พอกับการยื่นขอกู้ เมื่อเปรียบเทียบการตัดสินใจกับปัญหาดังกล่าวของคณะกรรมการระหว่างการลดและไม่ลดจำนวนเงินให้กู้ในแต่ละราย ผลการวิเคราะห์จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การที่คณะกรรมการไม่ลดจำนวนเงินให้กู้ในแต่ละราย มีโอกาสที่จะมีผู้ยื่นขอกู้ **มากกว่า** กรณีที่คณะกรรมการลดจำนวนเงินให้กู้ในแต่ละรายลง คิดเป็น 0.60 เท่า (ค่า wt OR=0.60)

คำอธิบาย: การที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านไม่ลดจำนวนเงินให้กู้ในแต่ละรายลงทำให้คนมองว่าจำนวนเงินที่จะได้ในแต่ละรายจะเป็นเงินจำนวนมากกว่า (ก้อนโตกว่า) ทำให้อยากมายื่นขอกู้มากกว่า

- การมีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านในปัจจุบัน ครบจำนวน (ครบจำนวน 15 คน) มีโอกาสที่จะมีผู้ยื่นขอกู้ **มากกว่า** การมีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านในปัจจุบันน้อยกว่า 15 คน คิดเป็น 0.81 เท่า
- การมีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับการฝึกอบรมพิเศษเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน **อย่างน้อย 3 คนขึ้นไป** มีโอกาสที่จะมีผู้ยื่นขอกู้ **มากกว่า** การมีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับการฝึกดังกล่าว น้อยกว่า 3 คน คิดเป็น 1.22 เท่า

คำอธิบาย: ในทั้งสองข้อข้างต้นเป็นเหตุผลที่สอดคล้องกันในการอธิบายได้ว่าการมีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านจำนวนมาก และในจำนวนนั้นก็มีความรู้เรื่องกองทุนหมู่บ้านเป็นอย่างดีควบคู่ไปด้วยจะสามารถชักชวนและเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านในชุมชนเพื่อให้คนในชุมชนมายื่นขอกู้มากขึ้น การมีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านจำนวนมากยังแสดงถึงความหลากหลายใน

³ wt OR คือค่า Odds Ratio ที่ถ่วงน้ำหนัก (weighted) เมื่อมีการวิเคราะห์ร่วมกับตัวแปรอื่นๆด้วยแล้ว

คณะกรรมการที่มากขึ้น ในมุมมองของผู้กู้มักจะมองว่าโอกาสที่จะเกิดความไม่เป็นกลางในคณะกรรมการจะมีน้อยลงทำให้อยากยื่นขอกู้มากขึ้น

และการมีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับการฝึกดังกล่าวสามารถอธิบายสนับสนุนถึงการไม่ลดจำนวนเงินให้กู้ด้วยคือ จากตารางการการลดจำนวนเงินให้กู้ แสดงให้เห็นว่าคณะกรรมการที่ไม่ลดจำนวนเงินให้กู้จะมีโอกาสเป็นคณะกรรมการกลุ่มที่ได้รับการฝึกอบรมมากกว่า (ตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป) (ร้อยละ 69.50) ซึ่งแสดงถึงประสิทธิภาพในการพิจารณาการขอกู้ได้ดีกว่า โดยไม่ได้ใช้วิธีการหารเงินกู้จะเป็นแรงจูงใจให้ผู้ขอกู้ที่มีโครงการที่ดียื่นกู้มากขึ้น ส่งผลต่อเนื่องให้โครงการเหล่านั้นมีโอกาสที่จะได้รับอนุมัติมากขึ้น

การลดจำนวนเงินให้กู้

จำนวนคณะกรรมการที่ได้รับการอบรม	การลดจำนวนเงินให้กู้		รวม
	ลด	ไม่ลด	
อย่างน้อย 3 คนขึ้นไป	1566 56.10%	290 69.50%	1856
น้อยกว่า 3 คน	1225 43.90%	127 30.50%	1352
รวม	2791 100.00%	417 100.00%	3208

ตัวแปรสภาพแวดล้อม (Conditioners)

- หมู่บ้านที่มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมดไม่เกิน 200 ครัวเรือน มีโอกาสที่จะมีผู้ยื่นขอกู้ มากกว่าหมู่บ้านที่มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมดมากกว่า 200 ครัวเรือน คิดเป็น 1.41 เท่า

คำอธิบาย: สภาพแวดล้อมที่มีจำนวนครัวเรือนน้อยของหมู่บ้านเป็นเหตุผลสนับสนุนตัวแปรนโยบายในข้อที่ 1 (การไม่ลดจำนวนเงินให้กู้ในแต่ละรายลง) คือเมื่อคนมองว่าจำนวนเงินให้กู้ยังคงก้อนใหญ่อยู่ บวกกับการที่มีครัวเรือนในหมู่บ้านยิ่งน้อยจะยิ่งทำให้การยื่นขอกู้ของเขามีโอกาสที่จะได้รับอนุมัติมากขึ้น จะยิ่งกระตุ้นการยื่นขอกู้ให้มากขึ้น

- ครัวเรือนที่มีหนี้สิน (รวมกองทุนหมู่บ้านและสินเชื่อเงินผ่อนอื่นๆ) อยู่ในปัจจุบัน มีโอกาสที่จะยื่นขอกู้ มากกว่า ครัวเรือนที่ไม่มีหนี้สินอยู่ในปัจจุบันเลย คิดเป็น 0.06 เท่า

คำอธิบาย: ครัวเรือนที่มีหนี้สินจากเงินกู้ยืมแล้วมักจะมีลักษณะของการกู้ต่อเนื่อง มีความคุ้นเคยกับการกู้เงินและบริหารเงินกู้ สามารถยืนยันได้เพิ่มเติมจากข้อมูลการการกู้เงินจากแหล่งอื่นๆ ของครัวเรือน จากตารางการยื่นขอกู้กองทุนหมู่บ้านและการกู้เงินจากแหล่งอื่นๆ ของครัวเรือน แสดงว่าครัวเรือนที่ยื่นขอกู้กองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่จะมีการกู้เงินจากแหล่งอื่นร่วมด้วยอยู่แล้ว (55.3%) และครัวเรือนที่ไม่ยื่นขอกู้กองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่จะไม่มีการกู้เงินจากแหล่งอื่นเลย (67.7%)

การยื่นขอกู้กองทุนหมู่บ้านและการกู้เงินจากแหล่งอื่น ๆ ของครัวเรือน

การยื่นขอกู้	การกู้เงินจากแหล่งอื่น		รวม
	ได้กู้เงินจากแหล่งอื่น	ไม่ได้กู้เงินจากแหล่งอื่น	
ยื่นขอกู้	717	579	1296
	55.3%	44.7%	100%
ไม่ยื่นขอกู้	598	1255	1853
	32.3%	67.7%	100%

ลักษณะการกู้ต่อเนื่องของครัวเรือนนี้น่าสนใจว่าวัตถุประสงค์หลักของการกู้คืออะไร ได้มีการขยายกิจการหรือ เปิดกิจการใหม่หรือไม่ หรือใช้ในเรื่องอื่นๆ จากตารางการนำเงินกู้กองทุนหมู่บ้านไปใช้จะเห็นว่าส่วนใหญ่นำไปใช้ในการขยายกิจการด้านการเกษตร (ร้อยละ 31.90) และเงินทุนหมุนเวียนมากกว่าการเปิดกิจการใหม่ ซึ่งการเปิดกิจการใหม่ก็จะเป็นการค้าขายเล็กๆ (ร้อยละ 15.30) เนื่องจากจำนวนเงินกู้ที่ได้ไม่สูง

การนำเงินกู้กองทุนหมู่บ้านไปใช้ (เพชรบุรี)

	จำนวนครัวเรือน	เปอร์เซ็นต์
1 ใช้จ่ายประจำวัน	141	10.90%
2 ซื้อมือถือ	221	17.10%
3 เพาะปลูก	12	0.90%
4 ลงทุนค้าขาย	198	15.30%
5 เลี้ยงไก่/เปิดหมู	22	1.70%
6 เลี้ยงปลา/เลี้ยงกุ้ง	17	1.30%
7 ซื้อมอเตอร์ไซด์	10	0.80%
8 ซื้อมอเตอร์ไซด์เพื่อการเกษตร	15	1.20%
9 ซ่อม/สร้างบ้าน	34	2.60%
11 ใช้เพื่อการศึกษา	16	1.20%
12 ลงทุนทำหัตถกรรม/งานฝีมือ	1	0.10%
14.ลงทุนใช้จ่ายทางการเกษตรและเลี้ยงสัตว์	412	31.90%
15.เพื่อการลงทุนใช้เป็นทุนหมุนเวียน	131	10.20%
16.จ่ายค่าน้ำค่าน้ำประปา	59	4.60%
17.เก็บไว้ยามฉุกเฉิน	1	0.10%
รวม	1290	100.00%

ข) การได้รับเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน

จากการวิเคราะห์ Risk Analysis พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือปัจจัยที่ส่งเสริมให้มีการได้รับเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้านมากขึ้น คือ (ดูตาราง 4.2 ประกอบ)

1. จำนวนเงินให้กู้สูงสุดไม่เกิน 2 หมื่นบาท
2. การมีบันทึกรายงานประจำปีที่แสดงสถานะทางการเงินของกองทุนอย่างชัดเจน
3. จำนวนคณะกรรมการที่ได้รับการฝึกอบรม อย่างน้อย 3 คนขึ้นไป

โดยมีข้อสรุปและคำอธิบายในแต่ละปัจจัยดังนี้

ตาราง 4.2 Risk Analysis การได้รับเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน (เพชรบุรี)

	Crude OR	Wt OR	95% CI wt OR
จำนวนเงินให้กู้สูงสุดไม่เกิน 2 หมื่นบาท	1.22	1.23	1.06 - 1.43
การมีบันทึกรายงานประจำปีที่แสดงสถานะทางการเงินของกองทุนอย่างชัดเจน	1.75	1.52	1.25 - 1.85
จำนวนคณะกรรมการที่ได้รับการฝึกอบรม อย่างน้อย 3 คนขึ้นไป	1.21	1.2	1.04 - 1.40

ตัวแปรนโยบาย (Actionable Factors)

- เมื่อเปรียบเทียบจำนวนเงินให้กู้สูงสุด ระหว่าง เงินให้กู้สูงสุดไม่เกิน 2 หมื่นบาท กับ ตั้งแต่ 2 หมื่นบาท ขึ้นไป ผลการวิเคราะห์จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่า จำนวนเงินให้กู้สูงสุดต่ำกว่า 2 หมื่นบาท มีโอกาสที่ครัวเรือนจะได้รับเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน **มากกว่า** จำนวนเงินให้กู้สูงสุด 2 หมื่นบาท ขึ้นไป คิดเป็น 1.23 เท่า

คำอธิบาย: การที่จำนวนเงินให้กู้สูงสุดไม่เกิน 2 หมื่นบาท แสดงถึงการมีกระจายของเงินให้กู้มากกว่า ทำให้ครัวเรือนมีโอกาสที่จะได้รับเงินกู้มากขึ้น

- การมีบันทึกรายงานประจำปีที่แสดงสถานะทางการเงินของกองทุนอย่างชัดเจน มีโอกาสที่ครัวเรือนจะได้รับเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน **มากกว่า** การไม่มีบันทึกดังกล่าว คิดเป็น 1.52 เท่า

คำอธิบาย: การมีบันทึกรายงานประจำปีที่แสดงสถานะทางการเงินของกองทุนอย่างชัดเจน แสดงถึงการบริหารจัดการที่ดีของคณะกรรมการกองทุน มีความโปร่งใสรวมทั้งสามารถจัดการเรื่องนี้เสียได้อย่างชัดเจน มีผลให้สามารถจัดการเงินกองทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึง นอกจากนี้การมีบันทึกการเงินดังกล่าวโดยส่วนใหญ่แล้วจะมีการบันทึกการขอกู้เงินแยกเป็นรายชื่อย่อยอย่างชัดเจนและหาง่ายด้วย ดังแสดงในตาราง ที่คณะกรรมการที่มีบันทึกสถานะการเงิน ร้อยละ 94.90 จะมีบันทึกการขอกู้เงินด้วย ซึ่งก็จะมีส่วนช่วยให้การจัดการเรื่องให้กู้สะดวก เป็นระบบและทั่วถึงมากขึ้น

บันทึกการขอกู้เงิน	บันทึกสถานะการเงิน	
	มี	ไม่มี
มี	2368 94.90%	505 80.20%
ไม่มี	127 5.10%	125 19.80%
รวม	2495 100.00%	630 100.00%

- การมีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับการฝึกอบรมพิเศษเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน อย่างน้อย 3 คนขึ้นไป มีโอกาสที่จะมีครัวเรือนที่ได้รับเงินกู้ มากกว่า การมีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับการฝึกดังกล่าว น้อยกว่า 3 คน คิดเป็น 1.20 เท่า

คำอธิบาย: การที่คณะกรรมการมีความรู้เรื่องกองทุนหมู่บ้านเป็นอย่างดีจะมีส่วนช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการให้เงินกู้ดีขึ้น

ค) การได้รับเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้านของครัวเรือนยากจน

จากการวิเคราะห์ Risk Analysis พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือปัจจัยที่ส่งเสริมให้คนจนได้รับเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้านมากขึ้น คือ (ดูตาราง 4.3 ประกอบ)

4. มีบันทึกการขอกู้เงินมีความชัดเจน
5. มีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านในปัจจุบันครบจำนวน (15 คน)
6. จำนวนเงินให้กู้ต่ำสุดที่ไม่เกิน 5 พันบาท

โดยมีข้อสรุปและคำอธิบายในแต่ละปัจจัยดังนี้

ตาราง 4.3 Risk Analysis ครัวเรือนยากจนได้รับเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน (เพชรบุรี)

	Crude OR	Wt OR	95% CI wt OR
มีบันทึกการขอกู้เงินมีความชัดเจน	1.72	2.00	1.01 - 3.95
มีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านในปัจจุบันครบจำนวน (15 คน)	0.61	0.56	0.42 - 0.75
จำนวนเงินให้กู้ต่ำสุดที่ไม่เกิน 5 พันบาท	1.45	1.53	1.15 - 2.05

- การมีบันทึกการขอกู้เงินแยกเป็นรายการอย่างชัดเจนและหาง่าย มีโอกาสที่ครัวเรือนยากจนจะได้รับเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน มากกว่า การไม่มีบันทึกดังกล่าว คิดเป็น 2.00 เท่า

คำอธิบาย: การมีบันทึกการขอกู้เงินแยกเป็นรายการอย่างชัดเจน เป็นตัวชี้หนึ่งถึงการบริหารจัดการที่ดีของกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งจะช่วยให้มีข้อมูลของผู้ยื่นขอกู้อย่างครบถ้วน ชัดเจนและมีความโปร่งใส ทำให้การจัดการเรื่องการให้กู้สะดวก เป็นระบบและทั่วถึงคนจนอย่างแท้จริงมากขึ้น

- การมีคณะกรรมการกองทุนครบ 15 คน มีโอกาสที่ครัวเรือนยากจนจะได้รับเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน **มากกว่า** การมีคณะกรรมการกองทุนน้อยกว่า 15 คน คิดเป็น 0.56 เท่า

คำอธิบาย: การมีคณะกรรมการมากทำให้กลุ่มคณะกรรมการเองมีความหลากหลายและมีข้อมูลข่าวสารมากขึ้นโดยเฉพาะข้อมูลของคนจน ทำให้คนจนมีโอกาสมากขึ้นที่จะได้รับเงินกู้ ยิ่งไปกว่านั้นจากการวิเคราะห์พบว่าการที่มีคณะกรรมการมากมีนัยยะถึงการมีคณะกรรมการที่เป็นผู้หญิงมากขึ้น ด้วย จากตารางจำนวนผู้หญิงในคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน จะเห็นว่าการมีผู้หญิงในคณะกรรมการตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป จะเกิดขึ้นในกรณีที่มีคณะกรรมการมีจำนวน 15 คนครบ ถึงร้อยละ 93.8 มากกว่าในกรณีที่มีจำนวนคณะกรรมการน้อย (น้อยกว่า 15 คน) ซึ่งการมีผู้หญิงเป็นคณะกรรมการมากขึ้นจะทำให้คนจนมีโอกาสมากขึ้นในการได้รับเงินกู้ ในเรื่องนี้อาจต้องใช้เหตุผลทางด้านอื่นมาช่วยอธิบาย เช่นการที่ผู้หญิงจะมีความละเอียดรอบคอบ มีความเห็นใจและอ่อนไหว ทำให้การให้เงินกู้ไม่ตกหล่นคนจนไป

จำนวนผู้หญิงในคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน (VRF)

จำนวนคณะกรรมการ VRF ในปัจจุบัน	จำนวนผู้หญิงอยู่ในคณะกรรมการ VRF	
	ตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป	ไม่เกิน 5 คน
น้อยกว่า 15 คน	31 6.20%	553 69.60%
15 คนครบ	471 93.80%	242 30.40%
รวม	502 100%	795 100%

- จำนวนเงินให้กู้ต่ำสุดที่ไม่เกิน 5 พันบาท มีโอกาสที่ครัวเรือนยากจนจะได้รับเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน **มากกว่า** การที่มีจำนวนเงินให้กู้ต่ำสุดมากกว่า 5 พันบาท คิดเป็น 1.53 เท่า

คำอธิบาย: การที่จะให้คนจนมีโอกาสมากขึ้นที่จะได้รับเงินกู้มากขึ้นนั้นจะต้องมีการแบ่งเงินกองทุนทั้งหมดเป็นก้อนย่อยๆลง เพื่อให้กระจายเงินให้กู้ได้มากขึ้น

ง) การขยายกิจการ

จากการวิเคราะห์ Risk Analysis พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือปัจจัยที่ส่งเสริมให้มีการขยายกิจการมากขึ้น คือ (ดูตาราง 4.4 ประกอบ)

1. อัตราดอกเบี้ยเงินกู้กองทุนหมู่บ้านไม่เกินร้อยละ 5
2. ครัวเรือนได้รับเงินกู้จากแหล่งอื่น
3. ครัวเรือนอยู่ในเขตชนบท
4. ครัวเรือนภาคเกษตร
5. ในครัวเรือนมีคนที่มียาอายุไม่เกิน 45 ปี

6. ครัวเรือนไม่ยากจน (เกณฑ์รายได้)
โดยมีข้อสรุปและคำอธิบายในแต่ละปัจจัยดังนี้

ตาราง 4.4 Risk Analysis การขยายกิจการ (เพชรบุรี)

	Crude OR	Wt OR	95% CI wt OR
อัตราดอกเบี้ยเงินกู้กองทุนหมู่บ้านไม่เกินร้อยละ 5	1.41	1.38	1.06 - 1.81
ครัวเรือนได้รับเงินกู้จากแหล่งอื่น	1.96	1.63	1.27 - 2.10
ครัวเรือนอยู่ในเขตชนบท	0.38	0.49	0.30 - 0.80
ครัวเรือนภาคเกษตร	2.66	2.95	2.27 - 3.82
ในครัวเรือนมีคนที่มีอายุไม่เกิน 45 ปี	1.69	1.64	1.26 - 2.12
ครัวเรือนไม่ยากจน (เกณฑ์รายได้)	0.55	0.44	0.31 - 0.62

ตัวแปรนโยบาย (Actionable Factors)

- อัตราดอกเบี้ยเงินกู้กองทุนหมู่บ้านไม่เกินร้อยละ 5 มีโอกาสที่ครัวเรือนจะขยายกิจการของธุรกิจที่มีอยู่แล้ว **มากกว่า** อัตราดอกเบี้ยเงินกู้กองทุนหมู่บ้านสูงกว่าร้อยละ 5 คิดเป็น 1.38 เท่า
คำอธิบาย: อัตราดอกเบี้ยที่ต่ำแสดงถึงต้นทุนทางการเงินที่ถูกลงกว่า ทำให้มีโอกาสนำไปใช้ขยายกิจการได้มากกว่า อัตราดอกเบี้ยที่สูง

ตัวแปรสภาพแวดล้อม (Conditioners)

- ครัวเรือนที่มีการการกู้เงินจากแหล่งอื่น มีโอกาสที่จะขยายกิจการของธุรกิจที่มีอยู่แล้ว **มากกว่า** ครัวเรือนที่ไม่มีการการกู้เงินจากแหล่งอื่น คิดเป็น 1.63 เท่า
คำอธิบาย: การที่ครัวเรือนจะขยายกิจการได้อาจต้องมีการกู้จากแหล่งอื่นเสริมด้วยควบคู่กับการกู้จากกองทุนหมู่บ้าน ตัวแปรแวดล้อมที่เหลือนจะเป็นการยืนยันลักษณะของครัวเรือนที่จะมีโอกาสนำเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้านไปขยายกิจการ คือ ครัวเรือนที่อยู่ในชนบท ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับเกษตรกรรม (ครัวเรือนเกษตร) และในครัวเรือนมีคนที่มีอายุไม่เกิน 45 ปี (แสดงว่าครัวเรือนนั้นยังมีคนหนุ่มสาวในวัยทำงานที่สามารถช่วยในการขยายกิจการได้)และจัดเป็นครัวเรือนที่ไม่ยากจน (ครัวเรือนที่มีรายได้มากกว่าร้อยละ 25 (> 25th percentile) ของรายได้เฉลี่ยทั้งจังหวัด) จะมีโอกาสที่จะขยายกิจการของธุรกิจที่มีอยู่แล้ว มากกว่า ครัวเรือนลักษณะอื่น

๑) การได้รับคืนเงินกู้ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

จากการวิเคราะห์ Risk Analysis พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือปัจจัยที่ส่งเสริมให้มีการได้รับคืนเงินกู้ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมากขึ้น คือ (ดูตาราง 4.5 ประกอบ)

- ระยะเวลาที่คณะกรรมการจัดตั้งมาไม่เกิน 2ปี

2. คณะกรรมการมีการประชุมกัน น้อยกว่า 12 ครั้งต่อปี
 3. ได้รับเงินกู้กองทุนหมู่บ้านไม่เกิน 1 หมื่นบาท
 4. คริวเรือนภาคเกษตร
 5. สถานะหนี้สินของคริวเรือน: มีหนี้
 6. คริวเรือนยากจน (เกณฑ์รายได้)
 7. การคืนเงินกู้ของคริวเรือนโดยมีความจำเป็นหรือคาดว่าจะต้องขายสินทรัพย์
- โดยมีข้อสรุปและคำอธิบายในแต่ละปัจจัยดังนี้

ตาราง 4.5 Risk Analysis การได้รับคืนเงินกู้ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน (เพชรบุรี)

	Crude OR	Wt OR	95% CI wt OR
ระยะเวลาที่คณะกรรมการจัดตั้งมาไม่เกิน 2 ปี	2.3	1.82	1.26 - 2.61
คณะกรรมการมีการประชุมกัน น้อยกว่า 12 ครั้งต่อปี	0.27	0.26	0.20 - 0.34
ได้รับเงินกู้กองทุนหมู่บ้านไม่เกิน 1 หมื่นบาท	2.6	2.98	2.24 - 3.96
คริวเรือนภาคเกษตร	2.16	2.26	1.52 - 3.37
สถานะหนี้สินของคริวเรือน: มีหนี้	0.27	0.28	0.16 - 0.48
คริวเรือนยากจน (เกณฑ์รายได้)	2.16	2.27	1.33 - 3.88
การคืนเงินกู้ของคริวเรือนโดยมีความจำเป็นหรือคาดว่าจะต้องขายสินทรัพย์	1.94	1.83	1.25 - 2.66

ตัวแปรนโยบาย (Actionable Factors)

- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่มีการจัดตั้งมาแล้วไม่เกิน 2 ปี มีโอกาสที่จะมีการคืนเงินกู้กองทุนหมู่บ้านทั้งหมด **มากกว่า** คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่มีการจัดตั้งมานานเกินกว่า 2 ปี คิดเป็น 2.30 เท่า

คำอธิบาย: ในกรณีของเพชรบุรี คณะกรรมการที่เพิ่งมีการจัดตั้งมาไม่นานมีโอกาที่จะมีการบริหารจัดการในเรื่องการคืนเงินกู้นี้ได้ดีกว่าคณะกรรมการที่มีการจัดตั้งมานานแล้ว ทั้งนี้อาจจะด้วยเหตุผลของการมีกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่า นอกจากนี้คณะกรรมการที่มีการจัดตั้งมาไม่นานในกรณีนี้จะมีจำนวนคณะกรรมการในปัจจุบันที่ครบจำนวนกว่า (ร้อยละ 75.50) คณะกรรมการที่มีการจัดตั้งมานานเกิน 2 ปี (ร้อยละ 24.50) ดังแสดงในตารางจำนวนคณะกรรมการและระยะเวลาที่คณะกรรมการจัดตั้งมาของจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งจำนวนคณะกรรมการที่มากกว่าแสดงถึงการมีโอกาที่จะทำงานได้ครบถ้วนและทั่วถึงกว่า ทำให้มีโอกาสมากกว่าที่จะได้รับคืนเงินกู้กองทุนหมู่บ้านครบทั้งหมด

จำนวนคณะกรรมการและระยะเวลาที่คณะกรรมการจัดตั้งมา (จังหวัดเพชรบุรี)

จำนวนคณะกรรมการในปัจจุบัน	ระยะเวลาที่คณะกรรมการจัดตั้งมา	
	ไม่เกิน 2 ปี	เกินกว่า 2 ปี
น้อยกว่า 15คน	253 24.50%	1272 58.50%
ครบ 15 คน	781 75.50%	902 41.50%
รวม	1034 100.00%	2174 100.00%

- การที่คณะกรรมการมีการประชุมกันน้อยกว่า 12 ครั้งต่อปี มีโอกาสที่จะมีการคืนเงินกู้กองทุนหมู่บ้านทั้งหมด **มากกว่า** การมีการประชุมกันบ่อยกว่า 12 ครั้งต่อปีขึ้นไป คิดเป็น 2.98 เท่า

คำอธิบาย: หากคณะกรรมการมีการบริหารจัดการที่ดีและรัดกุม ซึ่งในกรณีเกิดขึ้นในคณะกรรมการที่มีการจัดตั้งขึ้นมาไม่นาน การประชุมที่ไม่บ่อยครั้งก็สามารถทำให้มีการจ่ายคืนเงินกู้ทั้งหมดได้

- จำนวนเงินให้กู้ที่ไม่เกิน 1 หมื่นบาท มีโอกาสที่จะมีการคืนเงินกู้กองทุนหมู่บ้านทั้งหมด **มากกว่า** จำนวนเงินให้กู้สูงเกิน 1 หมื่นบาท คิดเป็น 2.98 เท่า

ตัวแปรสภาพแวดล้อม (Conditioners)

- ตัวแปรแวดล้อมที่สามารถอธิบายโอกาสการคืนเงินกู้ คือ ครัวเรือนภาคเกษตร (คนที่หารายได้หลักประกอบอาชีพเกษตร) ครัวเรือนที่มีหนี้สิน (รวมกองทุนหมู่บ้านและสินเชื่อเงินผ่อนอื่นๆ) อยู่ในปัจจุบัน ครัวเรือนที่จัดเป็นครัวเรือนยากจน (ครัวเรือนที่มีรายได้น้อยกว่าร้อยละ 25 (> 25th percentile) ของรายได้ทั้งจังหวัด) และครัวเรือนที่มีความจำเป็นหรือคาดว่าจะต้องขายสินทรัพย์ มีโอกาสที่จะมีการคืนเงินกู้กองทุนหมู่บ้านทั้งหมด **มากกว่า**

คำอธิบาย: ในกรณีของครัวเรือนที่มีหนี้สินในปัจจุบันจะมีลักษณะของการกู้ต่อเนื่องดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นจะพยายามคืนเงินกู้ให้หมดเพื่อที่จะได้กู้ต่อไป ส่วนข้อค้นพบที่น่าสนใจคือ การที่ครัวเรือนยากจนมีการคืนเงินกู้ทั้งหมดมากกว่าแสดงให้เห็นว่าคนจนมักทำตามกฎเกณฑ์ที่ถูกตั้งให้ มีทัศนคติที่ไม่ชอบให้ถูกหาว่าไม่คืนเงิน

อย่างไรก็ดี เมื่อครัวเรือนมีการกู้หนี้เพิ่มเติมโดยเฉพาะเพื่อใช้ในการทำการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ดังได้อธิบายแล้ว ซึ่งระยะเวลาของผลตอบแทนจากการลงทุนด้านการเกษตรไม่เร็วพอทันกับระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ ดังนั้นรายได้ที่ได้กลับมาอาจไม่เพียงพอที่จะให้คืนเงินกู้จนต้องมีการขายสินทรัพย์เพิ่มเติม จากตารางโอกาสในการขายสินทรัพย์ของครัวเรือนเพื่อใช้คืนเงินกู้กองทุนหมู่บ้านจะเห็นว่ามีโอกาสมากกว่า (ร้อยละ 73.60) ที่ครัวเรือนนอกภาคเกษตรไม่จำเป็นจะต้องขายสินทรัพย์เพื่อใช้คืนเงินกู้ เทียบกับครัวเรือนเกษตร(ร้อยละ62.40) หรือกล่าวอีกนัยยะหนึ่งคือโดยเปรียบเทียบแล้ว

ครัวเรือนเกษตรกรจะมีโอกาสมากกว่า(ร้อยละ 37.60) ที่จะจำเป็นต้องขายสินทรัพย์ เช่นที่ดิน ปศุสัตว์ เพื่อใช้คืนเงินกู้

โอกาสในการขายสินทรัพย์ของครัวเรือนเพื่อใช้คืนเงินกู้กองทุนหมู่บ้าน

ลักษณะครัวเรือน	ความจำเป็นของครัวเรือนในการขายสินทรัพย์เพื่อใช้คืนเงินกู้		รวม
	จำเป็น	ไม่จำเป็น	
ครัวเรือนเกษตรกร	153 37.60%	254 62.40%	407 100.00%
ครัวเรือนนอกเกษตรกร	233 26.40%	649 73.60%	882 100.00%

ข้อค้นพบเพิ่มเติม ดังที่กล่าวแล้วว่าครัวเรือนเกษตรกรมีโอกาสคืนเงินกู้ครบถ้วนมากกว่า จึงน่าสนใจว่า แล้วครัวเรือนนอกเกษตรกรในลักษณะอาชีพใดที่มีโอกาสที่จะมีปัญหาเรื่องการคืนเงินกู้ จากตารางโอกาสในการขายสินทรัพย์ของครัวเรือนเพื่อใช้คืนเงินกู้กองทุนหมู่บ้าน แสดงว่าครัวเรือนที่มีโอกาสมากกว่าที่จะมีปัญหาในการคืนเงินกู้ไม่ครบถ้วน (หรือมีโอกาสน้อยกว่าที่จะคืนเงินกู้ครบถ้วน) คือ ครัวเรือนผู้ใช้แรงงาน เป็นแรงงาน ไม่มีทักษะ (ร้อยละ 36.20) และครัวเรือนที่มีอาชีพหลักค้าขายเล็กๆ หรือหาบเร่แผงลอย (ร้อยละ 12.80)

อาชีพหลักของครัวเรือนและการได้รับคืนเงินกู้ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

การได้รับคืนเงินกู้ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน	อาชีพหลักของครัวเรือน		รวม
	แรงงานไร้ทักษะ	แรงงานมีทักษะ	
ครบถ้วน	647 36.20%	1141 63.80%	1788 100.00%
ไม่ครบถ้วน	412 42.00%	569 58.00%	981 100.00%

การได้รับคืนเงินกู้ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน	อาชีพหลักของครัวเรือน		รวม
	ค้าขาย หาบเร่แผงลอย	อื่นๆ	
ครบถ้วน	229 12.80%	1559 87.20%	1788 100.00%
ไม่ครบถ้วน	189	792	981

	19.30%	80.70%	100.00%
--	--------	--------	---------

ฉ) การจ่ายคืนดอกเบี้ยและเงินต้นตรงตามเวลา

จากการวิเคราะห์ Risk Analysis พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือปัจจัยที่ส่งเสริมให้มีการจ่ายคืนดอกเบี้ยและเงินต้นตรงตามเวลา มากขึ้น คือ (ดูตาราง 4.6 ประกอบ)

1. การจ่ายคืนปีละครั้ง
2. การมีบันทึกรายงานประจำปีที่แสดงสถานะทางการเงินของกองทุนอย่างชัดเจน
3. ครั้วเรือนภาคเกษตร
4. ครั้วเรือนมีสถานะพอกินพอใช้
5. การคืนเงินกู้ของครั้วเรือนโดยมีความจำเป็นหรือคาดว่าจะต้องขายสินทรัพย์

โดยมีข้อสรุปและคำอธิบายในแต่ละปัจจัยดังนี้

ตาราง 4.6 Risk Analysis การจ่ายคืนดอกเบี้ยและเงินต้นตรงตามเวลา (เพชรบุรี)

	Crude OR	Wt OR	95% CI wt OR
การจ่ายคืนปีละครั้ง	3.08	2.54	1.40 - 4.61
การมีบันทึกรายงานประจำปีที่แสดงสถานะทางการเงินของกองทุนอย่างชัดเจน	4.77	4.45	2.54 - 7.80
ครั้วเรือนภาคเกษตร	4.01	3.15	1.31 - 7.58
ครั้วเรือนมีสถานะพอกินพอใช้	2.32	2.29	1.26 - 4.16
การคืนเงินกู้ของครั้วเรือนโดยมีความจำเป็นหรือคาดว่าจะต้องขายสินทรัพย์	3.21	2.56	1.14 - 5.75

- การจ่ายคืนปีละครั้ง มีโอกาสที่ครั้วเรือนจะมีการจ่ายดอกเบี้ยและคืนเงินกู้ตรงตามเวลา มากกว่าการจ่ายคืนมากกว่าปีละครั้ง คิดเป็น 2.54 เท่า

คำอธิบาย: การจ่ายคืนปีละครั้งเป็นระยะเวลาที่พอให้สามารถหารายได้มาคืนเงินกู้และดอกเบี้ยได้ทัน ทำให้โอกาสที่จ่ายคืนตรงตามกำหนดมีมากขึ้น

- การมีบันทึกรายงานประจำปีที่แสดงสถานะทางการเงินของกองทุนอย่างชัดเจน มีโอกาสที่ครั้วเรือนจะมีการจ่ายดอกเบี้ยและคืนเงินกู้ตรงตามเวลา มากกว่า การไม่มีบันทึกดังกล่าว คิดเป็น 4.45 เท่า

คำอธิบาย: การมีบันทึกดังกล่าวจะช่วยให้มีหลักฐานชัดเจนในการจัดการด้านการเงินและการนัดชำระเงินกู้มีความรัดกุมมากขึ้น โอกาสการจ่ายคืนตรงตามเวลาจะมากขึ้น

ตัวแปรสภาพแวดล้อม (Conditioners)

- ตัวแปรแวดล้อมที่สามารถอธิบายโอกาสการจ่ายดอกเบี้ยและคืนเงินกู้ตรงตามเวลา คือ ครัวเรือนภาคเกษตร ครัวเรือนที่มีรายได้พอใช้จ่ายที่จำเป็น มีโอกาสที่ครัวเรือนจะมีการจ่ายดอกเบี้ยและคืนเงินกู้ตรงตามเวลา **มากกว่า**
- ที่น่าสนใจคือ การคืนเงินกู้ของครัวเรือนโดยมีความจำเป็นหรือคาดว่าจะต้องขายสินทรัพย์ ทำให้มีโอกาสที่ครัวเรือนจะจ่ายดอกเบี้ยและคืนเงินกู้ตรงตามเวลา **มากกว่า**

คำอธิบาย: แม้ครัวเรือนจะมีรายได้พอใช้จ่ายที่จำเป็น แต่เมื่อมีการกู้ยืมเพิ่มเติมโดยเฉพาะเพื่อใช้ในการทำการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ดังได้อธิบายแล้ว ซึ่งระยะเวลาของผลตอบแทนจากการลงทุนด้านการเกษตรไม่เร็วพอทันกับระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ ดังนั้นรายได้ที่ได้กลับมาอาจไม่เพียงพอที่จะให้คืนเงินกู้ตรงตามเวลาจนต้องมีการขายสินทรัพย์เพิ่มเติม ดังนั้นจึงเป็นข้อสังเกตว่าการให้กู้กองทุนหมู่บ้านช่วยให้สามารถชดเชยการทำการเกษตรได้ในสัดส่วนที่ไม่มากนัก แต่อาจจะก่อให้เกิดการลดทอนสินทรัพย์ของครัวเรือนเกษตรลงมากกว่าหรือไม่

ข้อคิดเห็นจากท้องถิ่น (จังหวัดเพชรบุรี)

สำหรับโครงการกองทุนหมู่บ้านนั้น จากการระดมความคิดของทุกภาคส่วน มีความเห็นร่วมกันเน้นไปในเรื่องของรางวัลผลลัพธ์ของโครงการ โดยเห็นว่าตัวที่จะเป็นตัวแปรชี้ถึงผลลัพธ์ หรือผลสำเร็จ ดังกล่าวควรจะมีเพิ่มเติมจาก 6 ตัวแปรข้างต้น คือ

1. ตัวแปรวัดความรู้ของชาวบ้านเรื่องของกองทุน เพื่อแสดงถึงผลสำเร็จของโครงการในการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านรับรู้และเข้าใจถึงการดำเนินงานของกองทุนฯ เพื่อผลต่อเนื่องถึงการเข้าถึงเงินทุน ทั้งการยื่นกู้ ได้รับกู้ การนำเงินกู้ไปใช้ประโยชน์ และการชำระคืนเงินกู้
2. การใช้เงินตรงตามที่ยื่นขอกู้กองทุนฯ เพื่อแสดงว่ามีการใช้ที่ผิดไปจากวัตถุประสงค์ของกองทุนหรือไม่ เพื่อจะได้มีการกำหนดกลไกควบคุมและตรวจสอบให้มีการใช้เงินกองทุนอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น
3. การหลุดพ้นจากความยากจน หรือพอกินพอใช้ ท้องถิ่นอยากให้มีการวัดตรงนี้เนื่องจากเป็นวัตถุประสงค์หลักของกองทุนฯ ที่ต้องการให้กองทุนฯ นี้สามารถช่วยให้ชาวบ้าน โดยเฉพาะคนจนนั้น พอกินพอใช้ หรือหลุดพ้นจากความยากจนได้

4.2.2 ผลการศึกษาของ 12 จังหวัด

ผลการวิเคราะห์ต่อไปนี้จะเป็นการวิเคราะห์โดยใช้เครื่องมือและหลักการเดียวกันกับกรณีของจังหวัดเพชรบุรี แต่เป็นการวิเคราะห์โดยรวมกลุ่มตัวอย่างอีก 12 จังหวัดเข้าด้วยกัน และสามารถอธิบายผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นได้ด้วยเหตุผลเช่นเดียวกับในกรณีจังหวัดเพชรบุรี อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์ใน

กรณีนี้จะเป็นผลโดยรวมที่ไม่มีมิติของพื้นที่ที่ชัดเจนเท่าในกรณีของจังหวัดเพชรบุรี โดยผลการวิเคราะห์สรุปได้ดังนี้

ซ) การยื่นขอสินเชื่อจากกองทุนหมู่บ้าน (กรณี 12 จังหวัด)

จากการวิเคราะห์ Risk Analysis พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือปัจจัยที่ส่งเสริมให้มีการยื่นขอสินเชื่อจากกองทุนหมู่บ้าน มากขึ้น คือ (ดูตาราง 4.7 ประกอบ)

1. ระยะเวลาที่คณะกรรมการจัดตั้งมาไม่เกิน 2 ปี
2. จำนวนคณะกรรมการที่ได้รับการฝึกอบรมอย่างน้อย 3 คนขึ้นไป
3. สถานะครัวเรือนไม่พอกินพอใช้
4. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 4 คน
5. ครัวเรือนภาคเกษตร
6. สถานะหนี้สินของครัวเรือน : มีหนี้

โดยมีข้อสรุปและคำอธิบายในแต่ละปัจจัยดังนี้

ตาราง 4.7 Risk Analysis การยื่นขอสินเชื่อจากกองทุนหมู่บ้าน (12 จังหวัด)

	Crude OR	Wt OR	95% CI wt OR
ระยะเวลาที่คณะกรรมการจัดตั้งมาไม่เกิน 2 ปี	1.22	1.15	1.02 - 1.29
จำนวนคณะกรรมการที่ได้รับการฝึกอบรมอย่างน้อย 3 คนขึ้นไป	1.32	1.16	1.03 - 1.31
สถานะครัวเรือนไม่พอกินพอใช้	0.64	0.76	0.67 - 0.87
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 4 คน	0.6	0.76	0.68 - 0.85
ครัวเรือนภาคเกษตร	1.76	1.49	1.33 - 1.67
สถานะหนี้สินของครัวเรือน : มีหนี้	0.06	0.06	0.06 - 0.08

ตัวแปรนโยบาย (Actionable Factors)

- การที่คณะกรรมการจัดตั้งมาไม่เกิน 2 ปี จะมีโอกาส ที่ครัวเรือนจะยื่นขอสินเชื่อจากกองทุนหมู่บ้าน มากกว่า การที่คณะกรรมการจัดตั้งมามากกว่า 2 ปี

คำอธิบาย: ในกรณีนี้อาจอธิบายได้ถึง การที่คณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้นได้ไม่นานมีประสิทธิภาพและกระตือรือร้นในการสื่อสารและชักชวนให้คนมายื่นขอกู้มากกว่า

คำอธิบายเพิ่มเติมจากท้องถิ่น: กรรมการใหม่ จะเป็นกองทุนใหม่ที่มีเงินมากกว่า จึงมีผู้ยื่นกู้มากกว่าเพราะคิดว่าโอกาสที่จะได้กู้มีมากขึ้น

- การมีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านอย่างน้อย 3 คนขึ้นไป จะมีโอกาส ที่ครัวเรือนจะยื่นขอสินเชื่อจากกองทุนหมู่บ้าน มากกว่า การที่มีกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ไม่เกิน 2 คน ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน

ตัวแปรสภาพแวดล้อม (Conditioners)

- ครัวเรือนที่ตอบแบบสอบถามว่ามีรายได้ไม่พอกินพอใช้ ครัวเรือนที่มีสมาชิกมากกว่า 4 คน (ซึ่งจะมีภาระการใช้จ่ายในครอบครัวสูง) ครัวเรือนเกษตร (คนที่หารายได้หลักประกอบอาชีพเกษตรกร) และครัวเรือนที่มีหนี้สิน จะมีโอกาส ที่ครัวเรือนจะยื่นขอสินเชื่อจากกองทุนหมู่บ้าน มากกว่า

ซ) การได้รับเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน (กรณี 12 จังหวัด)

จากการวิเคราะห์ Risk Analysis พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือปัจจัยที่ส่งเสริมให้มีการได้รับเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน มากขึ้น คือ (ดูตาราง 4.8 ประกอบ)

1. จำนวนเงินให้กู้สูงสุด ต่ำกว่า 2 หมื่นบาท
2. มีบันทึกการขอกู้เงินที่ชัดเจนและหาง่าย
3. ครัวเรือนได้รับเงินกู้จากแหล่งอื่น
4. ครัวเรือนภาคเกษตร
5. สถานะครัวเรือนไม่พอกินพอใช้

โดยมีข้อสรุปและคำอธิบายในแต่ละปัจจัยดังนี้

ตาราง 4.8 Risk Analysis การได้รับเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน (12 จังหวัด)

	Crude OR	Wt OR	95% CI wt OR
จำนวนเงินให้กู้สูงสุด ต่ำกว่า 2 หมื่นบาท	1.28	1.14	1.02 - 1.26
มีบันทึกการขอกู้เงินที่ชัดเจนและหาง่าย	1.72	1.57	1.31 - 1.89
ครัวเรือนได้รับเงินกู้จากแหล่งอื่น	2.5	2.29	2.07 - 2.53
ครัวเรือนภาคเกษตร	1.79	1.54	1.38 - 1.70
สถานะครัวเรือนไม่พอกินพอใช้	0.69	0.75	0.67 - 0.83

ตัวแปรนโยบาย (Actionable Factors)

- จำนวนเงินที่ให้กู้สูงสุดไม่เกิน 2 หมื่นบาท จะมีโอกาส ที่ครัวเรือนจะได้รับเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน มากกว่า จำนวนเงินที่ให้กู้สูงสุด 2 หมื่นบาทขึ้นไป

คำอธิบาย: อธิบายได้ถึงการกระจายเงินกองทุนเป็นก้อนย่อยจะทำให้คนมีโอกาสได้รับเงินกู้เพิ่มขึ้น

- การมีบันทึกการของกู้เงินแยกเป็นรายๆอย่างชัดเจนและหาง่าย จะมีโอกาส ที่ครัวเรือนจะได้รับเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน มากกว่า ไม่มีบันทึกการของกู้เงิน

ตัวแปรสภาพแวดล้อม (Conditioners)

- ครัวเรือนที่มีการกู้เงินจากแหล่งเงินกู้อื่น นอกเหนือจากการกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน จะมีโอกาส ที่ครัวเรือนจะได้รับเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน มากกว่า ครัวเรือนที่ไม่มีการกู้เงินจากแหล่งเงินกู้อื่น นอกเหนือจากการกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน
- คนที่หารายได้หลักประกอบอาชีพเกษตรกร จะมีโอกาส ที่ครัวเรือนจะได้รับเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน มากกว่า คนที่หารายได้หลักประกอบอาชีพอื่นๆ
- ครัวเรือนที่ตอบแบบสอบถามว่ามีรายได้ ไม่พอกินพอใช้ จะมีโอกาส ที่ครัวเรือนจะได้รับเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน มากกว่า ครัวเรือนที่ตอบแบบสอบถามว่ามีรายได้พอกินพอใช้

ข้อสังเกต: และจากการดูข้อมูลการนำเงินกู้กองทุนหมู่บ้านไปใช้ พบว่ามีการนำไปใช้จ่ายด้านการเกษตรในสัดส่วนที่สูงที่สุด (อธิบายสนับสนุนการที่ครัวเรือนเกษตรกรมีโอกาสที่จะยื่นกู้และได้รับเงินกู้สูงกว่า) และใช้จ่ายในชีวิตประจำวันในสัดส่วนสูงรองลงมาใกล้เคียงกับการนำไปค้าขาย (อธิบายสนับสนุนการที่ครัวเรือนที่ไม่พอกินพอใช้มีโอกาสที่จะยื่นกู้และได้รับเงินกู้สูงกว่า)

การนำเงินกู้กองทุนหมู่บ้านไปใช้

	จำนวน	เปอร์เซ็นต์	เปอร์เซ็นต์
1 ใช้จ่ายประจำวัน	502	15.40%	15.40%
2 ซื้อวัว	247	7.60%	23.00%
3 เพาะปลูก	29	0.90%	23.80%
4 ลงทุนค้าขาย	540	16.50%	40.40%
5 เลี้ยงไก่/เป็ด/หมู	68	2.10%	42.50%
6 เลี้ยงปลา/เลี้ยงกุ้ง	81	2.50%	45.00%
7 ซื้อจักรเย็บผ้า	10	0.30%	45.30%
8 ซื้อเครื่องมือการเกษตร	44	1.30%	46.60%
9 ซ่อม/สร้างบ้าน	79	2.40%	49.00%
10 ชุดบ่อน้ำ	6	0.20%	49.20%
11 ใช้เพื่อการศึกษา	113	3.50%	52.70%
12 ลงทุนทำหัตถกรรม/งานฝีมือ	23	0.70%	53.40%
13.ป่วย/รักษาอาการ	8	0.20%	53.60%
14.ลงทุนใช้จ่ายทางการเกษตรและเลี้ยงสัตว์	1151	35.30%	88.90%
15.เพื่อการลงทุนใช้เป็นทุนหมุนเวียน	249	7.60%	96.50%
16.จ่ายคืนหนี้สินอื่นๆ	99	3.00%	99.60%
17.เก็บไว้ยามฉุกเฉิน	14	0.40%	100.00%
รวม	3263	100.00%	

ณ) การได้รับเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้านของคนจน (กรณี 12 จังหวัด)

จากการวิเคราะห์ Risk Analysis พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือปัจจัยที่ส่งเสริมให้คนจนมีการได้รับเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน มากขึ้น คือ (ดูตาราง 4.9 ประกอบ)

1. ในคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่มีผู้หญิงเป็นคณะกรรมการมากกว่า 5 คน
2. มีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านในปัจจุบันครบจำนวน
3. ได้รับเงินกู้กองทุนหมู่บ้านไม่เกิน 1 หมื่นบาท
4. จำนวนครัวเรือนในหมู่บ้านไม่เกิน 200 หลังคาเรือน

โดยมีข้อสรุปและคำอธิบายในแต่ละปัจจัยดังนี้

ตาราง 4.9 Risk Analysis ครัวเรือนยากจนได้รับเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน (12 จังหวัด)

	Crude OR	Wt OR	95% CI wt OR
ในคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่มีผู้หญิงเป็น คณะกรรมการมากกว่า 5 คน	2.54	1.69	1.30 - 2.20
มีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านในปัจจุบันครบจำนวน	0.85	0.64	0.49 - 0.86
ได้รับเงินกู้กองทุนหมู่บ้านไม่เกิน 1 หมื่นบาท	1.98	2.03	1.68 - 2.47
จำนวนครัวเรือนในหมู่บ้านไม่เกิน 200 หลังคาเรือน	1.95	2.23	1.84 - 2.69

ตัวแปรนโยบาย (Actionable Factors)

- ในคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่มีผู้หญิงเป็นคณะกรรมการมากกว่า 5 คน จะมีโอกาส ที่ครัวเรือนที่ยากจนจะได้รับเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน มากกว่า ในคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีผู้หญิงเป็นคณะกรรมการไม่เกิน 5 คน

คำอธิบาย: ผู้หญิงจะมีความละเอียดรอบคอบ มีความเห็นใจและอ่อนไหว ทำให้การให้เงินกู้ไม่ตกหล่นคนจนไป

- ปัจจุบันมีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านครบจำนวน จะมีโอกาส ที่ครัวเรือนที่ยากจนจะได้รับเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน มากกว่า มีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านไม่ครบจำนวน

คำอธิบาย: การมีคณะกรรมการจำนวนมากจะช่วยให้มีความหลากหลาย มีโอกาสที่คณะกรรมการจะไม่เป็นกลางน้อย นอกจากนี้การมีคณะกรรมการมากจะทำให้มีข้อมูลข่าวสารมากขึ้นโดยเฉพาะข้อมูลคนจน

- จำนวนเงินกู้ที่ได้รับ ไม่เกิน 1 หมื่นบาท จะมีโอกาส ที่ครัวเรือนที่ยากจนจะได้รับเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน มากกว่า จำนวนเงินกู้ที่ได้รับ มากกว่า 1 หมื่นบาท

คำอธิบาย: แสดงถึงการกระจายของเงินกองทุนเป็นก้อยย้อย ทำให้ทั่วถึงคนจนมากขึ้น

ตัวแปรสภาพแวดล้อม (Conditioners)

- จำนวนครัวเรือนในหมู่บ้านไม่เกิน 200 หลังคาเรือน จะมีโอกาส ที่ครัวเรือนที่ยากจนจะได้รับเงินกู้ จากกองทุนหมู่บ้าน มากกว่า จำนวนครัวเรือนในหมู่บ้านมากกว่า 200 หลังคาเรือน

คำอธิบาย: หมู่บ้านขนาดเล็กจะเพิ่มโอกาสในการให้กู้ได้ทั่วถึง และโอกาสที่คนจนจะได้รับเงินกู้จะมีมากขึ้นด้วย

คำอธิบายเพิ่มเติมจากท้องถิ่น: น่าจะขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของคณะกรรมการด้วยว่า พิจารณาให้กู้เป็นรายเดือน หรือ รายปี ซึ่งจะมีผลต่อการได้รับเงินกู้มากขึ้น

ญ) การขยายกิจการ (กรณี 12 จังหวัด)

จากการวิเคราะห์ Risk Analysis พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือปัจจัย ที่ส่งเสริมให้มีการขยายกิจการ มากขึ้น คือ (ดูตาราง 4.10 ประกอบ)

1. คณะกรรมการคิดดอกเบี้ยเงินกู้ของกองทุนหมู่บ้าน ไม่เกินร้อยละ 6
2. ได้รับเงินกู้กองทุนหมู่บ้านมากกว่า 1 หมื่นบาท
3. ไม่มีคณะกรรมการที่มาจากครัวเรือนที่ยากจน
4. ในครัวเรือนมีคนที่มีอายุไม่เกิน 45 ปี
5. ครัวเรือนภาคเกษตร
6. ครัวเรือนได้รับเงินกู้จากแหล่งอื่น
7. ครัวเรือนไม่ยากจน (เกณฑ์รายได้)
8. สถานะครัวเรือนพอกินพอใช้

โดยมีข้อสรุปและคำอธิบายในแต่ละปัจจัยดังนี้

ตาราง 4.10 Risk Analysis การขยายกิจการ (12 จังหวัด)

	Crude OR	Wt OR	95% CI wt OR
คณะกรรมการคิดดอกเบี้ยเงินกู้ของกองทุนหมู่บ้าน ไม่เกินร้อยละ 6	1.65	1.86	1.29 - 2.69
ได้รับเงินกู้กองทุนหมู่บ้านมากกว่า 1 หมื่นบาท	0.66	0.69	0.52 - 0.90
ไม่มีคณะกรรมการที่มาจากครัวเรือนที่ยากจน	0.50	0.56	0.41 - 0.77
ในครัวเรือนมีคนที่มีอายุไม่เกิน 45 ปี	1.85	1.80	1.37 - 2.37
ครัวเรือนภาคเกษตร	1.88	1.87	1.43 - 2.45
ครัวเรือนได้รับเงินกู้จากแหล่งอื่น	1.51	1.51	1.11 - 2.05

ครัวเรือนไม่ยากจน (เกณฑ์รายได้)	0.39	0.45	0.31 - 0.67
สถานะครัวเรือนพอกินพอใช้	1.93	1.71	1.25 - 2.33

ตัวแปรนโยบาย (Actionable Factors)

- คณะกรรมการคิดดอกเบี้ยเงินกู้ของกองทุนหมู่บ้าน ไม่เกินร้อยละ 6 จะมีโอกาส ที่ครัวเรือนมีขยายธุรกิจที่มีอยู่แล้วในรอบปีที่ผ่านมา มากกว่าคณะกรรมการคิดดอกเบี้ยเงินกู้ของกองทุนหมู่บ้าน มากกว่าร้อยละ 6

คำอธิบาย: อัตราดอกเบี้ยที่ต่ำแสดงถึงต้นทุนทางการเงินที่ต่ำ ทำให้มีโอกาสในการขยายกิจการได้มากขึ้น

ข้อสังเกต: ข้อค้นพบในเรื่องอัตราดอกเบี้ยนี้แตกต่างจากกรณีของจังหวัดเพชรบุรีที่อัตราดอกเบี้ยที่จะทำให้มีโอกาสในการขยายกิจการมากกว่าคือไม่เกินร้อยละ 5) ทั้งนี้เนื่องจากในกรณี 12 จังหวัดนี้มีการคิดอัตราดอกเบี้ยกองทุนหมู่บ้านที่เกินร้อยละ 6 ด้วย จึงทำให้มีขีดจำกัดของอัตราดอกเบี้ยในระดับที่สูงกว่า อย่างไรก็ตามในเรื่องอัตราดอกเบี้ยนี้ยังสามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผลเดียวกันกับทั้งสองกลุ่มจังหวัดคือ อัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าแสดงถึงต้นทุนทางการเงินที่ต่ำกว่า ทำให้มีโอกาสในการจะขยายกิจการได้มากกว่า

อัตราดอกเบี้ยกองทุนหมู่บ้านที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านจัดเก็บ

	กลุ่ม 12 จังหวัด		เพชรบุรี	
ไม่เกินร้อยละ 5	1151	16.1%	126	3.9%
ร้อยละ 5	503	7.0%	747	23.3%
ร้อยละ 6	3926	55.0%	2335	72.8%
เกินร้อยละ 6	1556	21.8	-	-
รวม	7136	100%	3208	100%

- จำนวนเงินกู้ที่ได้รับ มากกว่า 1 หมื่นบาท จะมีโอกาส ที่ครัวเรือนจะขยายธุรกิจที่มีอยู่แล้วในรอบปีที่ผ่านมา มากกว่าจำนวนเงินกู้ที่ได้รับ ไม่เกิน 1 หมื่นบาท

คำอธิบายเพิ่มเติมจากท้องถิ่น: เงินกู้ที่ไปใช้ขยายกิจการ จะช่วยครัวเรือนที่มีรายได้ปานกลาง ส่วนครัวเรือนที่มีหนี้จะหาเงินปลดหนี้เพื่อกู้ในครั้งต่อไปอีก

- ในคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ไม่มีคณะกรรมการที่มาจากครัวเรือนที่ยากจน จะมีโอกาส ที่ครัวเรือนมีขยายธุรกิจที่มีอยู่แล้วในรอบปีที่ผ่านมา มากกว่าในคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน มีคณะกรรมการที่มาจากครัวเรือนที่ยากจน

คำอธิบาย: เนื่องจากจะเพิ่มโอกาสที่จะเน้นเรื่องของธุรกิจและการขยายกิจการมากขึ้นเพิ่มเติมจากการบรรเทาความยากจน

ตัวแปรสภาพแวดล้อม (Conditioners)

- ในครัวเรือนที่มีคนอายุไม่เกิน 45 ปี จะมีโอกาส ที่ครัวเรือนจะขยายธุรกิจที่มีอยู่แล้วในรอบปีที่ผ่านมา มากกว่า ในครัวเรือนที่มีคนอายุมากกว่า 45 ปี
- ครัวเรือนภาคเกษตร (คนที่หารายได้หลักประกอบอาชีพเกษตร) จะมีโอกาส ที่ครัวเรือนจะขยายธุรกิจที่มีอยู่แล้วในรอบปีที่ผ่านมา มากกว่าครัวเรือนนอกภาคเกษตร (คนที่หารายได้หลักประกอบอาชีพอื่นๆ)
- ครัวเรือนที่มีการกู้เงินจากแหล่งเงินกู้อื่น นอกเหนือจากการกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน จะมีโอกาส ที่ครัวเรือนจะขยายธุรกิจที่มีอยู่แล้วในรอบปีที่ผ่านมา มากกว่า ครัวเรือนที่ไม่มีการกู้เงินจากแหล่งเงินกู้อื่น นอกเหนือจากการกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน
- ครัวเรือนที่ไม่ยากจน จะมีโอกาส ที่ครัวเรือนจะขยายธุรกิจที่มีอยู่แล้วในรอบปีที่ผ่านมา มากกว่า ครัวเรือนที่ยากจน
- ครัวเรือนที่ตอบแบบสอบถามว่ามีรายได้พอกินพอใช้ จะมีโอกาส ที่ครัวเรือนจะขยายธุรกิจที่มีอยู่แล้วในรอบปีที่ผ่านมา มากกว่า ครัวเรือนที่ตอบแบบสอบถามว่ามีรายได้ ไม่พอกินพอใช้

ฎ) การได้รับคืนเงินกู้ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน (กรณี 12 จังหวัด)

จากการวิเคราะห์ Risk Analysis พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือปัจจัยที่ส่งเสริมให้มีการได้รับคืนเงินกู้ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน มากขึ้น คือ (ดูตาราง 4.11 ประกอบ)

1. ระยะเวลาที่คณะกรรมการจัดตั้งมา มากกว่า 2ปี***
 2. คณะกรรมการมีการประชุมกัน น้อยกว่า 12 ครั้งต่อปี
 3. ได้รับเงินกู้กองทุนหมู่บ้านไม่เกิน 1 หมื่นบาท
 4. สถานะหนี้สินของครัวเรือน : มีหนี้
 5. ครัวเรือนภาคเกษตร
 6. ครัวเรือนยากจน (เกณฑ์รายได้)
 7. การคืนเงินกู้ของครัวเรือนโดยมีความจำเป็นหรือคาดว่าจะต้องขายสินทรัพย์
- โดยมีข้อสรุปและคำอธิบายในแต่ละปัจจัยดังนี้

ตาราง 4.11 Risk Analysis การได้รับคืนเงินกู้ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน (12 จังหวัด)

	Crude OR	Wt OR	95% CI wt OR
ระยะเวลาที่คณะกรรมการจัดตั้งมา มากกว่า 2ปี***	0.52	0.48	0.38 - 0.61
คณะกรรมการมีการประชุมกัน น้อยกว่า 12 ครั้งต่อปี	0.36	0.47	0.37 - 0.60
ได้รับเงินกู้กองทุนหมู่บ้านไม่เกิน 1 หมื่นบาท	2.35	2.4	1.93 - 2.99
สถานะหนี้สินของครัวเรือน : มีหนี้	0.46	0.47	0.30 - 0.74
ครัวเรือนภาคเกษตร	2.11	1.88	1.52 - 2.32
ครัวเรือนยากจน (เกณฑ์รายได้)	5.67	4.15	2.99 - 5.75
การคืนเงินกู้ของครัวเรือนโดยมีความจำเป็นหรือขาด	2.13	2.26	1.44 - 3.55

ตัวแปรนโยบาย (Actionable Factors)

- การที่คณะกรรมการจัดตั้งมาเกิน 2 ปีขึ้นไป จะมีโอกาสที่มีการจ่ายคืนเงินกู้ในปีที่ผ่านมาทั้งหมด มากกว่า การที่คณะกรรมการจัดตั้งมาเกินกว่า 2 ปี

*****ข้อสังเกต:** ข้อค้นพบในกรณีนี้แตกต่างจากกรณีของเพชรบุรี ในกรณีนี้ไม่ได้หมายความว่า คณะกรรมการที่จัดตั้งมาได้ไม่นานมีการจัดการเรื่องการคืนเงินกู้ได้ไม่ดีหรือไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากคณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้นในกรณี 12 จังหวัดนี้ส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 45.80 (ดูตารางด้านล่าง) จัดตั้งขึ้นเมื่อประมาณ 1 ปีที่ผ่านมา หรือไม่เกิน 12 เดือน ซึ่งระยะเวลาดังกล่าวจะยังไม่ครบ กำหนดการจ่ายคืนเงินกู้ จึงดูเหมือนมีการจ่ายคืนเงินกู้ไม่ครบถ้วน เทียบกับคณะกรรมการที่จัดตั้งมานาน (3 ปีขึ้นไป) ที่มีการจ่ายคืนเงินกู้ระยะหนึ่งแล้ว ซึ่งผลจากตาราง 4.11 จึงเป็นเพียงการยืนยันว่า คณะกรรมการที่มีการจัดตั้งมานานดังกล่าวมีการจัดการเรื่องการคืนเงินกู้ได้ด้อยกว่าที่ควรจะเป็น ต่างจากในกรณีของเพชรบุรีที่คณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้นส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 67.80 (32.49 + 35.40) จัดตั้งขึ้นมานาน แต่คณะกรรมการที่จัดตั้งไม่นานกลับมีการจัดการเรื่องการคืนเงินกู้ที่ดีกว่า ซึ่งสามารถอธิบายได้ด้วยประสิทธิภาพของคณะกรรมการโดยตรง

ระยะเวลาที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านจัดตั้งขึ้นมา

	กลุ่ม 12 จังหวัด		เพชรบุรี	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เกิน 12 เดือน	3209	45.8%	401	12.5%
มากกว่า 1 ปีแต่ไม่เกิน 2 ปี	1383	19.7%	633	19.7%
มากกว่า 2 ปีแต่ไม่เกิน 3 ปี	1772	25.3%	1038	32.4%
มากกว่า 3 ปี	646	9.2%	1136	35.4%
รวม	7010	100%	3208	100%

- การที่คณะกรรมการมีการประชุมกันน้อยกว่า 12 ครั้ง ต่อปี จะมีโอกาสที่มีการจ่ายคืนเงินกู้ในปีที่ผ่านมาทั้งหมด มากกว่า การที่คณะกรรมการมีการประชุมกันไม่น้อยกว่า 12 ครั้ง ต่อปี

- จำนวนเงินกู้ที่ได้รับไม่เกิน 1 หมื่นบาท จะมีโอกาสที่มีการจ่ายเงินกู้ในปีที่ผ่านมาทั้งหมด มากกว่า จำนวนเงินกู้ที่ได้รับ มากกว่า 1 หมื่นบาท

ตัวแปรสภาพแวดล้อม (Conditioners)

- การที่ครัวเรือนมีหนี้สิน จะมีโอกาสที่มีการจ่ายเงินกู้ในปีที่ผ่านมาทั้งหมด มากกว่า การที่ครัวเรือนไม่มีหนี้สิน ซึ่งสนับสนุนในเรื่องของการมีการกู้จากแหล่งอื่นด้วย

คำอธิบาย: ในกรณีของครัวเรือนที่มีหนี้อยู่ในปัจจุบันจะมีลักษณะของการกู้ต่อเนื่องดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นจะพยายามคืนเงินกู้ให้หมดเพื่อที่จะได้กู้ต่อไป

- ครัวเรือนภาคเกษตร (คนที่หารายได้หลักประกอบอาชีพเกษตร) ครัวเรือนที่ยากจน และครัวเรือนที่มีความจำเป็นต้องขายที่ดิน/สัตว์เลี้ยง/สินทรัพย์อื่นๆ เพื่อมาใช้คืนเงินกู้ จะมีโอกาสที่มีการจ่ายเงินกู้ในปีที่ผ่านมาทั้งหมด มากกว่า

คำอธิบาย: การที่ครัวเรือนเกษตรและครัวเรือนยากจนมีการคืนเงินกู้ครบถ้วนมากกว่า แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนเหล่านี้มักจะทำตามกฎเกณฑ์ที่ถูกตั้งให้ และมักจะไม่มีทางเลือกมากนักในการที่จะออกจากกฎเกณฑ์นั้น

อย่างไรก็ดี เมื่อมีการกู้ก่อนนี้เพิ่มเติม โดยเฉพาะเพื่อใช้ในการทำการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ดังได้อธิบายแล้ว ซึ่งระยะเวลาของผลตอบแทนจากการลงทุนด้านการเกษตร ไม่เร็วพอทันกับระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ ดังนั้นรายได้ที่ได้กลับมาอาจไม่เพียงพอที่จะให้คืนเงินกู้จนต้องมีการขายสินทรัพย์เพิ่มเติม

ฎ) การจ่ายเงินดอกเบี้ยและเงินต้นตรงตามเวลา (กรณี 12 จังหวัด)

จากการวิเคราะห์ Risk Analysis พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือปัจจัยที่ส่งเสริมให้มีการจ่ายเงินดอกเบี้ยและเงินต้นตรงตามเวลา มากขึ้น คือ (ดูตาราง 4.12 ประกอบ)

1. การจ่ายเงินปีละครั้ง
2. ครัวเรือนภาคเกษตร
3. สถานะพอกินพอใช้ของครัวเรือน
4. ครัวเรือนไม่ต้องมีการขายที่ดิน/สัตว์เลี้ยง/สินทรัพย์อื่นๆหรือกู้ยืมจากแหล่งเงินกู้อื่นเพื่อมาคืนเงินกู้

โดยมีข้อสรุปและคำอธิบายในแต่ละปัจจัยดังนี้

ตาราง 4.12 Risk Analysis การจ่ายคินดอกเบี้ยยและเงินต้นตรงตามเวลา (12 จังหวัด)

	Crude OR	Wt OR	95% CI wt OR
การจ่ายคินปีละครั้ง	5.85	5.77	3.94 - 8.43
ครัวเรือนภาคเกษตร	2.63	2.06	1.41 - 3.02
สถานะพอกินพอใช้ของครัวเรือน	1.98	1.77	1.25 - 2.51
ครัวเรือนไม่ต้องมีการขายที่ดิน/สัตว์เลี้ยง/สินทรัพย์อื่น ๆ หรือกู้ยืมจากแหล่งเงินกู้อื่นเพื่อมาคินเงินกู้	2.21	2.35	1.66 - 3.34

ตัวแปรนโยบาย (Actionable Factors)

- จ่ายคินปีละครั้ง จะมีโอกาส ที่จะสามารถจ่ายคินดอกเบี้ยยและเงินต้นตรงตามเวลา มากกว่าการจ่ายคินมากกว่าปีละครั้ง

ตัวแปรสภาพแวดล้อม (Conditioners)

- ครัวเรือนภาคเกษตร (คนที่หารายได้หลักประกอบอาชีพเกษตรกร) และครัวเรือนที่ตอบแบบสอบถามว่ามีรายได้พอกินพอใช้ จะมีโอกาสที่จะสามารถจ่ายคินดอกเบี้ยยและเงินต้นตรงตามเวลา มากกว่า
- ครัวเรือนที่ไม่ต้องมีการขายที่ดิน/สัตว์เลี้ยง/สินทรัพย์อื่น ๆ หรือกู้ยืมจากแหล่งเงินกู้อื่น จะมีโอกาสที่จะมีการจ่ายคินเงินกู้ในปีที่ผ่านมาทั้งหมด มากกว่า

ข้อสังเกต: ผลในกรณีนี้จะแตกต่างจากผลของจังหวัดเพชรบุรี สามารถอธิบายได้จากกรณีที่ในกลุ่ม 12 จังหวัดนี้มีการนำเงินกู้ที่ได้มาไปลงทุนค้าขาย (ประมาณร้อยละ 16.50) (ดูตารางการนำเงินกู้กองทุนหมู่บ้านไปใช้ในข้างต้น) มากกว่าในกรณีของจังหวัดเพชรบุรี (ประมาณร้อยละ 15.30) อาจกล่าวได้ว่าในกลุ่ม 12 จังหวัด มีโอกาสในการนำเงินกู้ไปลงทุนค้าขายมากกว่าและได้ผลตอบแทนที่ดีพอ จึงไม่จำเป็นต้องมีการขายสินทรัพย์เพื่อนำมาจ่ายคินเงินกู้ดังกล่าว

4.3 ข้อเสนอทางนโยบาย: โครงการกองทุนหมู่บ้าน

จากผลการวิเคราะห์โอกาสเปรียบเทียบของตัวแปรนโยบายและตัวแปรสภาพแวดล้อมต่อผลลัพธ์ของโครงการกองทุนหมู่บ้านดังที่ได้กล่าวไปทั้งหมดในข้างต้น สามารถสรุปนัยยะต่อข้อเสนอแนะทางนโยบายที่จะช่วยเพิ่มผลลัพธ์ของโครงการกองทุนหมู่บ้านได้ดังนี้

นโยบาย	ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้
1. เพื่อให้มีการยื่นขอกู้และการได้รับเงินกู้มากขึ้น	
คณะกรรมการ	
จำนวนกรรมการควรมีครบจำนวน	-มีผู้สนใจยื่นขอกู้มากขึ้น -คนจนได้รับเงินกู้มากขึ้น -ช่วยให้ได้รับคินเงินกู้ครบถ้วน

นโยบาย	ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้
อบรมให้กรรมการมีความรู้การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน (อย่างน้อย 3 คน)	- มีผู้สนใจยื่นขอกู้มากขึ้น - ผู้ขอกู้โดยรวมได้รับเงินกู้มากขึ้น
ส่งเสริมการมีกรรมการผู้หญิง (อย่างน้อย 5 คน)	- คนจนได้รับเงินกู้มากขึ้น
- กวดขันให้กรรมการดำเนินงานอย่างโปร่งใส (เช่นการมีบันทึกการขอู้ที่ชัดเจนแยกเป็นรายๆ และหาง่าย) มีหลักฐานชัดเจนและรัดกุมด้านการเงิน (เช่น การมีบันทึกรายงานประจำปีที่แสดงฐานะทางการเงินของกองทุนที่ชัดเจน)	- ผู้ขอกู้โดยรวมและคนจนได้รับเงินกู้มากขึ้น - ช่วยให้สามารถจัดการให้มีการจ่ายคืนดอกเบี้ยและเงินต้นตามเวลาที่กำหนด
จำนวนเงินให้กู้	
พิจารณาวงเงินกู้ให้เหมาะสมกับเป้าหมายของกองทุน โดย	
1. เป้าหมายบรรเทาความยากจน - กระจายเงินกองทุนเป็นก้อย่อยให้ทั่วถึงมากขึ้น	- คนจนได้รับเงินกู้มากขึ้น
2. เป้าหมายส่งเสริมรายได้ (เพิ่มโอกาสในการขยายกิจการ) - การให้กู้ควรพิจารณาที่ตัวโครงการเป็นหลัก (แทนที่จะลดจำนวนเงินให้กู้ในแต่ละรายลงกรณีที่จำนวนเงินกองทุนจะไม่พอกับผู้ยื่นขอ) และ - พิจารณาพิเศษกรณีกู้เกิน 1 หมื่นบาท	- มีผู้สนใจยื่นขอกู้มากขึ้น - ขยายกิจการมากขึ้น
- คิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ฯ ไม่เกินร้อยละ 6	- ขยายกิจการมากขึ้น
หมายเหตุ: หลักเกณฑ์ผู้กู้ที่มีโอกาสขยายกิจการสูง - มีการกู้จากแหล่งอื่นเสริมด้วย - ครวเรือนมีคนหนุ่มสาวช่วยทำงาน (อายุ < 45 ปี) - เป็นครวเรือนที่ไม่ยากจน - ส่วนใหญ่จะเป็นการขยายกิจการด้านการเกษตรของครวเรือนเกษตร	
3. เพื่อให้มีการคืนเงินกู้ที่ครบถ้วน และตรงเวลา	
- พิจารณาวงเงินกู้ไม่ให้สูงเกินไป (ไม่เกิน 1 หมื่นบาท) และระยะเวลาคืนไม่เร็วเกินไป (กำหนดให้จ่ายคืนปีละครั้ง)	ได้รับคืนเงินกู้ที่ครบถ้วน และตรงเวลา
หมายเหตุ: ลักษณะของผู้กู้ที่มักจ่ายคืนเงินครบถ้วน ตรงเวลา - ครวเรือนยากจน (จะพยายามจ่ายจนครบ) - มีทรัพย์สินที่พอจะขายได้เมื่อจำเป็น เพื่อมาคืนเงินกู้ - ครวเรือนพอกินพอใช้ (จะจ่ายตรงเวลา)	

ข้อคิดเห็นจากท้องถิ่นต่อข้อเสนอทางนโยบาย

1. การมีคณะกรรมการครบจำนวน

ขอให้เน้นว่าเป็นการครบจำนวนตามระเบียบกองทุน คือ 9 -15 คน หากมีเหตุอันไม่ครบประการใด ควรสรรหาคณะกรรมการใหม่เพื่อให้ครบโดยเร็ว

2. คิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ไม่เกินร้อยละ 6

ข้อเท็จจริง หมู่บ้านที่สามารถดำเนินงานกองทุนอย่างมีประสิทธิภาพ (หมู่บ้าน 5 ดาว) จะสามารถได้รับเงินกู้เพิ่มจากธนาคารออมสินอีก 300,000 บาท(เป็นโบนัสให้กับหมู่บ้านที่สามารถบริหารจัดการเงินกองทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ) ในอัตราดอกเบี้ย 6% ทำให้เกิดอัตราดอกเบี้ย 2 ระดับ คือ อัตราดอกเบี้ยกองทุนฯ 1 ล้านบาท ซึ่งจะอยู่ในระดับ 5-6% เมื่อมีเงินโบนัสเพิ่ม ทำให้คณะกรรมการฯไม่สามารถคิดดอกเบี้ยที่ต่างกันให้กับผู้กู้ คณะกรรมการฯ (จังหวัดพิจิตร) จึงคิดดอกเบี้ยเท่ากันหมดทุกคน คือ 7% ที่ประชุมมีข้อคิดเห็นที่ไม่สามารถสรุปได้ ดังนี้

- 1) ความเห็นจากคณะกรรมการกองทุน คือ ไม่สามารถคิดดอกเบี้ยต่างกันได้ คือ 5-6% สำหรับเงินกองทุน 1 ล้านบาท และมากกว่า 6% สำหรับเงินส่วนบุคคล เพราะจะมีปัญหาในการอธิบายกับชาวบ้านว่าใครควรจะได้เงินกู้จากที่ไหน
- 2) NGO เห็นว่า ควรคิดดอกเบี้ยเท่ากัน คือ เท่ากับอัตราดอกเบี้ยของกองทุน 1 ล้านบาท เพราะเงิน 1 ล้านนั้น หมู่บ้านได้มาฟรีๆ เหมือนกับดอกเบี้ยเท่ากับ 0 อยู่แล้ว
- 3) นักวิชาการ มีความเห็นว่า ควรคิดต่างกัน แต่คณะกรรมการกองทุนฯต้องตั้งเกณฑ์ในการพิจารณาว่า ใครควรจะได้รับเงินกู้จากที่ไหน

3. การคืนเงินกู้ครบถ้วนและตรงเวลา

ส่วนใหญ่จะเห็นด้วยกับระเบียบกองทุนในปัจจุบันที่ให้ชำระคืนภายใน 1 ปี หรือพิจารณาผ่อนผันได้เป็นรายๆ ไปตามมติเห็นชอบจากที่ประชุมคณะกรรมการกองทุนฯ

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1. เงินของคนจนมีอยู่แล้ว คือ เงินกองทุน กขคจ. ประมาณ 2.8 แสนบาท ซึ่งขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของผู้ใหญ่บ้านเป็นหลัก ถ้าต้องการให้คนจนเข้าถึงแหล่งเงิน ควรแยกเงินก้อนนี้ไว้สำหรับคนจน
2. คนจนมีโอกาสเข้าถึงเงินกองทุนฯต่างๆน้อยกว่ากลุ่มคนอื่น ๆ เพราะนอกจากจะไม่มีคนกล้าค้าประกันการกู้แล้ว การใช้เงินของคนจนอาจต้องการพี่เลี้ยง (ซึ่งอาจจะเป็น NGO หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ) ให้คำแนะนำ เช่น เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การลดต้นทุนด้านการเกษตร เป็นต้น

3. ถ้าต่อไปจะมีเงินกระจายมายังหมู่บ้าน ขนาดของหมู่บ้านควรเป็นตัวแปรหนึ่งที่ต้องนำไปพิจารณา
4. รัฐควรคิดต่อเรื่องการคิดดอกเบี้ยในระดับที่ต่างกัน ไม่เช่นนั้น คนจนจะยังมีโอกาสน้อยลงที่จะเข้าถึงเงินกองทุนหมู่บ้าน
5. อยากให้มีเครือข่ายของกองทุนหมู่บ้านเพื่อช่วยเหลือกันระหว่างหมู่บ้านที่มีการบริหารจัดการที่ดี กับหมู่บ้านที่ต้องการความช่วยเหลือ
6. เรื่องความโปร่งใสของคณะกรรมการกองทุนฯ ควรมีช่องทางให้รายงานความไม่โปร่งใส และควรมีกฎหมายรองรับในเรื่องนี้ด้วย

บทที่ 5

ผลการศึกษา Risk Analysis

นโยบาย 30 บาทรักษาทุกคน

5.1 สารสำคัญของนโยบาย 30 บาทรักษาทุกคน

ความเป็นมาและความสำคัญของโครงการ

การสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าถือเป็นนโยบายที่สำคัญและเร่งด่วนที่จะช่วยให้คนไทยมีหลักประกันสุขภาพที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานนำไปสู่การมีภาวะคุณภาพชีวิตที่ดี ในปัจจุบันระบบประกันสุขภาพของไทยประกอบด้วย ระบบ 30 บาท รักษาทุกคน ระบบประกันสังคม ระบบสวัสดิการรักษายาของข้าราชการและครอบครัวรวมทั้งพนักงานรัฐวิสาหกิจ และระบบความคุ้มครองภายใต้ พ.ร.บ. คุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ ประเด็นที่น่าสนใจและมีการพูดถึงเป็นอย่างมากคือควรจะมีการสร้างหลักประกันสุขภาพสำหรับผู้มีรายได้น้อยหรือผู้ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองเสียก่อน ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่เข้าถึงบริการสาธารณสุขได้ยากกว่ากลุ่มคนอื่น ๆ ดังนั้นทางรัฐบาลจึงหันมาให้ความสนใจและเริ่มดำเนินนโยบายต่างๆ ซึ่งความชัดเจนของการดำเนินนโยบายเริ่มตั้งแต่รัฐบาลของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช โดยในปี พ.ศ. 2518 ได้เริ่มโครงการสงเคราะห์ประชาชนผู้มีรายได้น้อยด้านการรักษายาบาล (สปน.) ต่อมาโครงการนี้ได้ขยายความคุ้มครองไปยังกลุ่มอื่นๆ ได้แก่ ผู้สูงอายุ เด็กอายุ 0-12 ปี ผู้พิการ ทหารผ่านศึกและครอบครัว ตลอดจนพระภิกษุ สามเณร และผู้นำศาสนาอื่นๆ ในปี พ.ศ. 2537 ได้เปลี่ยนชื่อโครงการเป็น “โครงการสวัสดิการประชาชนด้านการรักษายาบาลสำหรับผู้มีรายได้น้อยและผู้ที่ยังคงสมควรช่วยเหลือเกื้อกูล (สปร.)” แต่ผลจากการดำเนินโครงการที่ไม่บรรลุวัตถุประสงค์เท่าที่ควรทำให้ต้องมีการศึกษาและปรับเปลี่ยนแนวทางในการดำเนินโครงการจนมาถึงโครงการ 30 บาท รักษาทุกคนในปัจจุบัน ซึ่งมีแนวคิดสนับสนุนที่ทำให้เกิดโครงการนี้คือ โครงการ สปร. ยังคงประสบปัญหาในการเข้าถึงบริการของคนจนที่เป็นปัญหามานานและยากที่จะแก้ไข ปัญหาสำหรับครัวเรือนจำนวนมาก ที่การเกิดโรคภัยไข้เจ็บส่งผลกระทบต่อฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน โครงการ 30 บาทรักษาทุกคน จึงถูกหยิบยกขึ้นมาเพื่อการสร้างหลักประกันสุขภาพอย่างถ้วนหน้าให้กับประชาชน ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 52 “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับบริการสาธารณสุขที่ได้มาตรฐานและผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลจากสถานพยาบาลสาธารณสุขโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ตามที่กฎหมายกำหนด”
2. เมื่อมีการเจ็บป่วยปัญหาทางด้านค่าใช้จ่ายเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการเข้าถึงบริการสาธารณสุข
3. คนไทย 20 ล้านคนไม่อยู่ในการดูแลของระบบประกันสุขภาพใดเลย ส่วนอีก 23 ล้านคนได้รับการดูแลด้วยระบบสงเคราะห์ ซึ่งเป็นระบบที่ไม่สามารถประกันมาตรฐานคุณภาพของบริการได้
4. การมีระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้าสามารถช่วยลดรายจ่ายในการรักษาพยาบาลที่อาจเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการสิ้นเนื้อประดาตัว การมีหลักประกันสุขภาพจึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการยกระดับความสามารถของประเทศในการแก้ไขปัญหาความยากจน

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้ตามความจำเป็น อย่างมีมาตรฐาน
2. ประชาชนจะสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพได้ และสามารถเข้ามามีส่วนร่วมดูแลและบริหารจัดการระบบสุขภาพได้ โดยถือว่า “สุขภาพ” เป็นเรื่องของประชาชนทุกคน และเพื่อประชาชนทุกคน (All for Health and Health for all) เน้นระบบที่สร้างสุขภาพ มากกว่า การซ่อมสุขภาพ

การดำเนินโครงการ

กระทรวงสาธารณสุขผู้รับผิดชอบโครงการโดยตรง ได้แบ่งการดำเนินงานเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เริ่มดำเนินงานตั้งแต่เดือนเมษายน 2544 ในพื้นที่ 6 จังหวัดแรก คือ พะเยา ยโสธร นครสวรรค์ ปทุมธานี สมุทรสาคร และยะลา

ระยะที่ 2 ได้ขยายพื้นที่ดำเนินงานครอบคลุมอีก 15 จังหวัด ในเดือนมิถุนายน 2544

ระยะที่ 3 เริ่มดำเนินงานเมื่อเดือนตุลาคม 2544 โดยขยายความครอบคลุมไปยังทุกจังหวัดทั่วประเทศ รวมถึงบางเขตของกรุงเทพมหานคร ซึ่งต่อมากกรุงเทพมหานครได้ขยายการดำเนินงานครอบคลุมทุกพื้นที่ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2545

ผู้มีสิทธิได้รับบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า จะต้องเป็นประชาชนชาวไทยที่มีชื่อในทะเบียนบ้าน และมีเลขประจำตัวประชาชน 13 หลัก โดยแบ่งผู้ที่ได้รับสิทธิบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้าเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. บัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า ประเภทไม่เสียค่าธรรมเนียม (บัตรทอง ท.) ออกให้แก่ผู้นำชุมชนและผู้มีรายได้น้อยตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ได้แก่ ผู้มีรายได้ไม่เกิน 2,000 บาท/เดือน/คน หรือไม่เกิน 2,800 บาท/เดือน/ครอบครัว ผู้ที่สังคมควรช่วยเหลือเกื้อกูลตามระเบียบกระทรวงการคลังฯ ซึ่งเดิมมีบัตร สปร. และอยู่ในพื้นที่ดำเนินการ และผู้มีสิทธิเดิมตามระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยการช่วยเหลือในการรักษาพยาบาล พ.ศ. 2543

2. บัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า ประเภทเสียค่าธรรมเนียม (บัตรทอง) ได้แก่ ประชาชนทั่วไป ยกเว้นผู้มีสิทธิตามบัตรทอง ท. โดยผู้มีสิทธิต้องไปรับบริการที่หน่วยบริการประจำครอบครัวหรือเครือข่ายหน่วยบริการ กรณีอุบัติเหตุผู้มีสิทธิสามารถเข้ารับบริการจากหน่วยบริการอื่น ยกเว้นกรณีอุบัติเหตุและเจ็บป่วยฉุกเฉิน ผู้มีสิทธิสามารถเข้ารับบริการทางการแพทย์จากหน่วยบริการอื่นได้ ซึ่งผู้มีสิทธิที่ไปรับบริการ ต้องร่วมจ่ายเงินสามสิบบาทในแต่ละครั้ง เว้นแต่การรับบริการด้านการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรค

นับจนถึงปัจจุบันโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค ได้ดำเนินโครงการมากกว่า 4 ปี การติดตามผล ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ตลอดจนความเสี่ยงเรียกร้องจากหลายภาคส่วนได้ชี้ให้เห็นถึงผลสำเร็จและข้อบกพร่องของโครงการ ซึ่งมีความจำเป็นอย่างมากที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องร่วมกันแก้ไขข้อบกพร่องดังกล่าว และควรให้มีการติดตามตรวจสอบผลการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

5.2 ผลการศึกษา Risk Analysis

โครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค ถือเป็นนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ ต้องการให้คนไทยทุกคนมีหลักประกันสุขภาพที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน และจากผลการดำเนินการที่ผ่านมาพบว่าประสบความสำเร็จค่อนข้างสูง แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์และผลการวิจัยบางส่วนที่ชี้ถึงข้อบกพร่องของนโยบาย ข้อเขียนนี้นับเป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อน

ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น โดยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผลสำเร็จ / ผลลัพธ์ของโครงการกับการดำเนินนโยบายของโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค และปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ Risk Analysis และใช้ค่าสถิติ Odd Ratio (OR) ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ 95 %

ผลสำเร็จ / ผลลัพธ์ของโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค ที่จะทำการวิเคราะห์ในที่นี้ประกอบด้วย 2 เรื่องหลักคือ

1. ความพอใจโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค
2. ความพอใจต่อการใช้บริการโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค ครั้งล่าสุด

การนำเสนอผลการวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นการนำเสนอผลของจังหวัดเพชรบุรี และส่วนที่สองนำเสนอผลของ 12 จังหวัด ดังนี้

5.2.1 ผลการศึกษาในจังหวัดเพชรบุรี

ก) ความพอใจโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค

ผลสำเร็จ / ผลลัพธ์ในเรื่องของความพอใจโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค เป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงการรับรู้และความคิดเห็นของประชาชนต่อภาพรวมของนโยบาย และผลจากการวิเคราะห์ Risk Analysis พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์หรือส่งเสริมผลสำเร็จ / ผลลัพธ์ในเรื่องของความพอใจโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค มีดังนี้

1. หมู่บ้านที่มีจำนวนครัวเรือนไม่เกิน 200 ครัวเรือน
2. ครัวเรือนที่มีคนหารายได้หลักคนที่ 2

โดยมีข้อสรุปและคำอธิบายแต่ละปัจจัยดังนี้

ตาราง 5.1 Risk Analysis ความพอใจโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค (เพชรบุรี)

	Crude OR	Wt OR	95% CI wt OR
หมู่บ้านที่มีจำนวนครัวเรือนไม่เกิน 200 ครัวเรือน	0.72	0.72	0.61 - 0.86
ครัวเรือนที่มีคนหารายได้หลักคนที่ 2	0.75	0.75	0.63 - 0.90

- หมู่บ้านขนาดเล็กที่มีจำนวนไม่เกิน 200 ครัวเรือน มีโอกาสที่ความพึงพอใจต่อโครงการ 30 บาท น้อยกว่าหมู่บ้านขนาดใหญ่ที่มีจำนวนครัวเรือนมากกว่า 200 ครัวเรือน
คำอธิบาย: หมู่บ้านที่มีจำนวนครัวเรือนมากๆ มีโอกาสที่จะมีสถานพยาบาลที่ดีกว่า และพร้อมกว่าหมู่บ้านขนาดเล็ก แต่ค่าใช้จ่ายก็จะสูงไปด้วย เมื่อเกิดโครงการ 30 บาทขึ้น ก็จะทำให้ค่าใช้จ่ายลดลงอย่างมากพร้อมกับการคาดว่าจะได้รับบริการเท่ากับการที่ต้องเสียเงินก่อนมีโครงการ ทำให้ความพอใจต่อโครงการ 30 บาทของหมู่บ้านที่มีจำนวนครัวเรือนมากกว่าหมู่บ้านที่มีจำนวนครัวเรือนน้อย
- ครัวเรือนที่มีคนหารายได้หลักคนที่ 2 มีโอกาสที่ความพึงพอใจต่อโครงการ 30 บาท น้อยกว่าครัวเรือนที่ไม่มีคนหารายได้หลักคนที่ 2
คำอธิบาย: ครัวเรือนที่ไม่มีคนหารายได้หลักคนที่ 2 มักจะมีรายได้ของครอบครัวที่ไม่สูง ทำให้โอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขจึงเป็นไปได้ยาก การลดค่าใช้จ่ายจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะช่วยให้สามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้ง่ายขึ้น จึงสร้างความเข้าใจให้มากกว่า

ข) ความพอใจการใช้บริการโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค ครั้งล่าสุด

สำหรับผลสำเร็จ / ผลลัพธ์ในด้านความพอใจการใช้บริการโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค ครั้งล่าสุด ได้ชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการว่าประสบผลสำเร็จตามที่ได้ประกาศให้ประชาชนรับทราบและสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ และผลจากการวิเคราะห์ Risk Analysis พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์หรือส่งเสริมผลสำเร็จ / ผลลัพธ์ในเรื่องของความพอใจการใช้บริการโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค ครั้งล่าสุด มีดังนี้

1. ผู้ไปใช้บริการสาธารณสุขที่รพพหมหรือผู้ให้การรักษาไม่เกิน 15 นาที
2. ผู้ไปใช้บริการสาธารณสุขที่ได้รับคำอธิบายอาการหรือโรคอย่างละเอียด
3. ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุไม่เกิน 45 ปี
4. ผู้ไปใช้บริการสาธารณสุขต้องการให้ 30 บาท ครอบคลุมทุกโรค

โดยมีข้อสรุปและคำอธิบายแต่ละปัจจัยดังนี้

ตาราง 5.2 Risk Analysis ความพอใจต่อการใช้บริการโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรคครั้งล่าสุด (เพชรบุรี)

	Crude OR	wt OR	95% CI wt OR
ผู้ไปใช้บริการสาธารณสุขที่รพพหมหรือผู้ให้การรักษาไม่เกิน 15 นาที	2.19	2.04	1.44 - 2.91
ผู้ไปใช้บริการสาธารณสุขที่ได้รับคำอธิบายอาการหรือโรคอย่างละเอียด	3.89	3.72	2.66 - 5.21
ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุไม่เกิน 45 ปี	0.7	0.64	0.45 - 0.90
ผู้ไปใช้บริการสาธารณสุขต้องการให้ 30 บาท ครอบคลุมทุกโรค	2.03	2.08	1.29 - 3.33

- ผู้ที่ไปใช้บริการสาธารณสุขที่รพพหมหรือผู้ให้การรักษาไม่เกิน 15 นาที มีโอกาสที่จะมีความพอใจหรือพอใจมากกับบริการครั้งนั้น มากกว่าผู้ใช้บริการสาธารณสุขที่รพพหมหรือผู้ให้การรักษาเกินกว่า 15 นาที
- ผู้ที่ไปใช้บริการสาธารณสุขที่ได้รับคำอธิบายอาการหรือโรคอย่างละเอียด มีโอกาสที่จะมีความพอใจหรือพอใจมากกับบริการครั้งนั้น มากกว่าผู้ไปใช้บริการสาธารณสุขที่ได้รับคำอธิบายอาการหรือโรคไม่ละเอียดหรือไม่ได้รับคำอธิบายเลย

คำอธิบาย: การได้รับคำอธิบายอาการหรือโรคอย่างละเอียดจะช่วยเพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของโรคที่ตัวเองเป็นอยู่ ตลอดจนสาเหตุและวิธีการปฏิบัติตัวที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญเกี่ยวกับสิทธิ

ของผู้ป่วยในการที่จะได้รับคำอธิบายอย่างละเอียด ทำให้โอกาสที่จะได้รับความพอใจมากกว่าผู้ที่ได้รับคำอธิบายที่ไม่ละเอียดหรือไม่ได้รับคำอธิบายเลย

- ผู้ที่ตอบแบบสอบถามที่มีอายุไม่เกิน 45 ปี มีโอกาสที่จะมีความพอใจหรือพอใจมากกับบริการครั้งนั้น น้อยกว่าผู้ที่ตอบแบบสอบถามที่มีอายุมากกว่า 45 ปี

คำอธิบาย: ผู้ที่สูงอายุกว่ามีโอกาสที่จะป่วยเป็นโรคที่ค่อนข้างรุนแรงหรือเรื้อรังมากกว่ากลุ่มผู้ที่มีอายุน้อย ซึ่งค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลก็จะสูงไปด้วย ทำให้ความคาดหวังต่อโครงการ 30 บาท ที่จะช่วยลดรายจ่ายด้านการรักษาพยาบาลจึงมากกว่ากลุ่มคนอายุน้อย

- ผู้ที่ไปใช้บริการสาธารณสุขที่ต้องการให้ปรับปรุงโครงการ 30 บาท ให้ครอบคลุมการรักษาทุกโรค ทุกโรงพยาบาล มีโอกาสที่จะมีความพอใจหรือพอใจมากกับบริการครั้งนั้นมากกว่าผู้ที่ไปใช้บริการสาธารณสุขที่ต้องการให้ปรับปรุงโครงการ 30 บาท ในด้านอื่นๆ หรือเห็นว่าโครงการดีอยู่แล้ว

คำอธิบาย: การให้บริการโครงการ 30 บาท มีมาตรฐานอยู่ในระดับหนึ่งอยู่แล้วและแนวทางในการปฏิบัติก็มีหลักเกณฑ์ที่ค่อนข้างชัดเจน ความต้องการที่จะให้ปรับปรุงโครงการ 30 บาท จึงต้องการให้โครงการ 30 บาท เพิ่มการรักษาให้ครอบคลุมทุกโรคและสามารถใช้ได้ทุกโรงพยาบาล

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายของจังหวัดเพชรบุรี

1. เพิ่มความพร้อมด้านการรักษาพยาบาลของสถานพยาบาลที่อยู่ในหมู่บ้านขนาดเล็ก เช่น สถานีอนามัยประจำตำบล เช่น จัดโครงการสัญจรทางการแพทย์ หรือ
2. เพิ่มคุณภาพของบริการ (เช่น ลดเวลาการรอ) และเคารพสิทธิของผู้ป่วยในการได้รับการอธิบายอาการของโรคอย่างเพียงพอ

5.2.2 ผลการศึกษาของ 12 จังหวัด

ค) ความพอใจโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค (กรณี 12 จังหวัด)

ผลสำเร็จ / ผลลัพธ์ในเรื่องของความพอใจโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค เป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงการรับรู้และความคิดเห็นของประชาชนต่อภาพรวมของนโยบาย และผลจากการวิเคราะห์ Risk Analysis พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์หรือส่งเสริมผลสำเร็จ / ผลลัพธ์ในเรื่องของความพอใจโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค มีดังนี้

1. สถานพยาบาลที่อยู่ห่างจากหมู่บ้านไม่เกิน 2 กม.
2. โรงพยาบาลประจำอำเภอ
3. หัวหน้าครัวเรือนที่ไม่จบการศึกษาระดับมัธยม
4. คนหารายได้หลักคนที่ 1 ประกอบอาชีพแรงงานรับจ้างแรงงานทั่วไป
5. ครัวเรือนที่มีรายได้ที่ 25 percentile หรือต่ำกว่า

โดยมีข้อสรุปและคำอธิบายแต่ละปัจจัยดังนี้

ตาราง 5.3: Risk Analysis ความพอใจโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค (12 จังหวัด)

	Crude OR	Wt OR	95% CI wt OR
แบบจำลอง 1			
สถานพยาบาลที่อยู่ห่างจากหมู่บ้านไม่เกิน 2 กม.	0.81	0.80	0.70 - 0.91
โรงพยาบาลประจำอำเภอ	1.32	1.33	1.15 - 1.54
แบบจำลอง 2			
หัวหน้าครัวเรือนที่ไม่จบการศึกษาระดับมัธยม	1.54	1.38	1.20 - 1.59
คนหารายได้หลักคนที่ 1 ประกอบอาชีพแรงงานรับจ้างแรงงานทั่วไป	1.34	1.37	1.19 - 1.57
ครัวเรือนที่มีรายได้ที่ 25 percentile หรือต่ำกว่า	1.9	1.85	1.58 - 2.17

- สถานพยาบาลที่อยู่ห่างหมู่บ้านไม่เกิน 2 กิโลเมตร มีโอกาสที่จะทำให้ความพึงพอใจต่อโครงการ 30 บาท น้อยกว่าสถานพยาบาลที่อยู่ห่างจากหมู่บ้านเกิน 2 กิโลเมตร
คำอธิบาย: สถานพยาบาลที่อยู่ไกลจากหมู่บ้าน (เช่น ร.พ. ประจำอำเภอ, ร.พ. ประจำจังหวัด) มักจะเป็นสถานพยาบาลที่มีความพร้อมด้านบุคลากรและเครื่องมือมากกว่าสถานพยาบาลที่อยู่ใกล้หมู่บ้าน (เช่น สถานีอนามัยตำบล) และพบว่าหมู่บ้านที่คนส่วนใหญ่ใช้บริการ ร.พ. ประจำอำเภอมีความพอใจมากกว่าการใช้ ร.พ. ระดับอื่นๆ
- ครัวเรือนที่มีคนหารายได้หลักคนที่ 1 ไม่จบการศึกษาระดับมัธยม มีโอกาสที่จะมีความพึงพอใจต่อโครงการ 30 บาท มากกว่าครัวเรือนที่มีคนหารายได้หลักคนที่ 1 จบการศึกษาระดับมัธยมหรือสูงกว่า
คำอธิบาย: ครัวเรือนกลุ่มนี้มักจะมีรายได้ที่ไม่สูงนัก การมีโครงการ 30 บาท จึงช่วยบรรเทาภาระทางการเงินได้มาก ในขณะที่ครัวเรือนที่มีการศึกษาสูงจะพิจารณาองค์ประกอบด้านอื่นๆ นอกเหนือจากการลดค่าใช้จ่ายด้วย เช่น ระบบการจัดการที่ยังไม่พร้อม เป็นต้น
- ครัวเรือนที่คนหารายได้หลักคนที่ 1 ประกอบอาชีพแรงงานรับจ้างทั่วไป มีโอกาสที่จะมีความพึงพอใจต่อโครงการ 30 บาท มากกว่าครัวเรือนที่มีคนหารายได้หลักคนที่ 1 ประกอบอาชีพอื่นๆ
คำอธิบาย: ครัวเรือนที่มีคนหารายได้หลักคนที่ 1 ประกอบอาชีพแรงงานรับจ้างทั่วไปและครัวเรือนยากจน ซึ่งเดิมมีโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้ยากกว่ากลุ่มคนอื่นๆ ดังนั้นเมื่อเกิดโครงการ 30 บาทขึ้น จึงทำให้มีโอกาสเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้ง่ายขึ้น ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

- คริวเรือนยากจนหรือรายได้ต่ำ (มีรายได้ที่ระดับ 25 percentile หรือต่ำกว่า) มีโอกาสที่จะมีความพึงพอใจต่อโครงการ 30 บาท มากกว่าคริวเรือนที่มีรายได้สูงกว่า

คำอธิบาย: คริวเรือนที่มีคนหารายได้หลักคนที่ 1 ประกอบอาชีพแรงงานรับจ้างทั่วไปและคริวเรือนยากจน ซึ่งเดิมมีโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้ยากกว่ากลุ่มคนอื่น ๆ ดังนั้นเมื่อเกิดโครงการ 30 บาทขึ้น จึงทำให้มีโอกาสเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้ง่ายขึ้น ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ง) ความพอใจการใช้บริการโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค ครั้งล่าสุด (กรณี 12 จังหวัด)

สำหรับผลสำเร็จ / ผลลัพธ์ในด้านความพอใจการใช้บริการโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค ครั้งล่าสุด ได้ชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการว่าประสบความสำเร็จตามที่ได้ประกาศให้ประชาชนรับทราบและสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ และผลจากการวิเคราะห์ Risk Analysis พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์หรือส่งเสริมผลสำเร็จ / ผลลัพธ์ในเรื่องของความพอใจการใช้บริการโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค ครั้งล่าสุด มีดังนี้

1. ผู้ที่ไปใช้บริการสาธารณสุขที่รพพบหมอหรือผู้ให้การรักษาไม่เกิน 15 นาที
2. ผู้ที่ไปใช้บริการสาธารณสุขที่ได้รับคำอธิบายอาการหรือโรคอย่างละเอียด
3. สถานพยาบาลที่มีผู้มาใช้บริการโครงการ 30 บาทมากกว่าครึ่งของผู้มาใช้บริการที่ใช้โครงการอื่น ๆ
4. อยู่ในเขตเมือง

โดยมีข้อสรุปและคำอธิบายแต่ละปัจจัยดังนี้

ตาราง 5.4 Risk Analysis ความพอใจต่อการใช้บริการโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรคครั้งล่าสุด (12 จังหวัด)

	Crude OR	Wt OR	95% CI wt OR
ผู้ที่ไปใช้บริการสาธารณสุขที่รพพบหมอหรือผู้ให้การรักษาไม่เกิน 15 นาที	2.49	2.21	1.66 - 2.93
ผู้ที่ไปใช้บริการสาธารณสุขที่ได้รับคำอธิบายอาการหรือโรคอย่างละเอียด	4.12	4.32	3.38 - 5.53
สถานพยาบาลที่มีผู้มาใช้บริการโครงการ 30 บาทมากกว่าครึ่งของผู้มาใช้บริการที่ใช้โครงการอื่น ๆ	1.36	1.33	1.01 - 1.76
อยู่ในเขตเมือง	0.45	0.47	0.36 - 0.62

- ผู้ที่ไปใช้บริการสาธารณสุขที่รอพบหมอหรือผู้ให้การรักษาไม่เกิน 15 นาที มีโอกาสที่จะมีความพอใจหรือพอใจมากกับบริการครั้งนั้น มากกว่าผู้ใช้บริการสาธารณสุขที่รอพบหมอหรือผู้ให้การรักษาเกินกว่า 15 นาที
- ผู้ที่ไปใช้บริการสาธารณสุขที่ได้รับคำอธิบายอาการหรือโรคอย่างละเอียด มีโอกาสที่จะมีความพอใจหรือพอใจมากกับบริการครั้งนั้น มากกว่าผู้ที่ไปใช้บริการสาธารณสุขที่ได้รับคำอธิบายอาการหรือโรคไม่ละเอียดหรือไม่ได้รับคำอธิบายเลย
คำอธิบาย: การได้รับคำอธิบายอาการหรือโรคอย่างละเอียดจะช่วยเพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของโรคที่ตัวเองเป็นอยู่ ตลอดจนสาเหตุและวิธีการปฏิบัติตัวที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญเกี่ยวกับสิทธิของผู้ป่วยในการที่จะได้รับคำอธิบายอย่างละเอียด ทำให้โอกาสที่จะได้รับความพอใจมากกว่าผู้ที่ได้รับคำอธิบายที่ไม่ละเอียดหรือไม่ได้รับคำอธิบายเลย
- สถานพยาบาลที่มีผู้ใช้บริการโครงการ 30 บาท มากกว่าครึ่งของผู้มาใช้บริการในโครงการอื่นๆ จะทำให้ผู้ใช้บริการโครงการ 30 บาท มีโอกาสที่จะมีความพอใจหรือพอใจมาก มากกว่าสถานพยาบาลที่มีผู้มาใช้บริการโครงการ 30 บาท ไม่เกินครึ่งของผู้มาใช้บริการในโครงการอื่นๆ
คำอธิบาย: สถานพยาบาลที่มีผู้มาใช้บริการโครงการ 30 บาท จำนวนมาก น่าจะเป็นสถานพยาบาลที่มีความพร้อมในเกือบทุกด้าน จึงให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- ผู้ที่ไปใช้บริการสาธารณสุขอาศัยอยู่ในเขตเมือง มีโอกาสที่จะมีความพอใจหรือพอใจมากกับบริการครั้งนั้น น้อยกว่าผู้ที่อยู่อาศัยในเขตชนบท
คำอธิบาย: โครงการ 30 บาท ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ที่อยู่ในเขตชนบท (ซึ่งมักมีรายได้ต่ำและทางเลือกในการรักษาไม่มาก) มากกว่าผู้ที่อยู่ในเขตเมือง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายของ 12 จังหวัด

1. เพิ่มความพร้อมด้านการรักษาพยาบาลของสถานพยาบาลที่อยู่ใกล้บ้าน เช่น สถานีนานามัยประจำตำบล เช่น จัดโครงการสัญจรทางการแพทย์ หรือ
2. ให้การสนับสนุนด้านค่าเดินทางมารักษาโรงพยาบาลที่ใกล้บ้านในกรณีที่เป็น
3. เพิ่มคุณภาพบริการ (เช่น ลดเวลาการรอ) และเคารพสิทธิของผู้ป่วยในการได้รับการอธิบายอาการของโรคอย่างเพียงพอ

บทที่ 6

ผลการศึกษา Risk Analysis

การมีส่วนร่วมและการดำเนินงานของ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

6.1 สาธารณชนของการมีส่วนร่วมและการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาอยู่ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย และได้มีการใช้รัฐธรรมนูญมาแล้วจำนวน 16 ฉบับ ซึ่ง รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540) มีเจตนารมณ์ในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน การคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ การสร้างเสถียรภาพทางการเมือง สร้างการตรวจสอบอำนาจรัฐ ส่งเสริมธรรมาภิบาลและการกระจายอำนาจสู่ประชาชน ซึ่งการปฏิรูปการเมืองเพื่อให้เป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์นั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นปัจจัยสำคัญเสมอ(ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ : 2547 หน้า 1-3) โดยประชาชนสามารถเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในเขต องค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) ได้โดยการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภา อบต. เลือกตั้งสมาชิกสภา อบต. ให้ข้อมูลข่าวสาร แนะนำ แจ้งปัญหาความเดือดร้อนแก่ อบต. เข้าร่วมในกิจกรรม-โครงการของ อบต. ตรวจสอบการทำงานและการจัดทำข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปีของ อบต. ติดตามข้อมูลข่าวสาร และประกาศของ อบต.(โกวิทย์ พวงงาม และ ปรีดี ไชติช่วง : 2544 หน้า 46-48)

โดย อบต. มีอำนาจหน้าที่ และ โครงสร้างการทำงาน ดังนี้ (โกวิทย์ พวงงาม และ อลงกรณ์ อรรคแสง : 2547 หน้า 34,48-49,60)

1. อำนาจหน้าที่ของ อบต. ตาม พรบ.สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 5 พ.ศ.2546

1.1 มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้าน เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (มาตรา 66)

1.2 มีหน้าที่ที่ต้องทำในเขต อบต. ดังนี้ (มาตรา 67)

- 1) จัดให้มีการบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก
- 2) รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
- 3) ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ

- 4) ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- 5) ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- 6) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
- 7) คุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 8) บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
- 9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมายโดยจัดสรรงบประมาณหรือบุคลากรให้ตามความจำเป็นและสมควร

1.3 อบต.อาจจัดทำกิจการในเขต อบต. ดังนี้(มาตรา 68)

- 1) ให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร
- 2) ให้มีการบำรุงรักษาไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
- 3) ให้มีการบำรุงรักษาทางระบายน้ำ
- 4) ให้มีการบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจและสวนสาธารณะ
- 5) ให้มีการส่งเสริมกลุ่มเกษตรและกิจการสหกรณ์
- 6) ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว
- 7) บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร
- 8) การคุ้มครองและดูแลรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
- 9) หาผลประโยชน์จากทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบล

1.4 ตำบล(มาตรา 70)

1.5 ออกข้อปฏิบัติ อบต. เพื่อใช้บังคับในตำบลได้เท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมายหรืออำนาจหน้าที่ของ อบต. ในการนี้จะกำหนดค่าธรรมเนียมที่จะเรียกเก็บ และกำหนดโทษปรับผู้ฝ่าฝืนด้วยก็ได้ แต่มิให้กำหนดโทษปรับเกิน 1000 บาท(มาตรา 71)

1.6 ขอให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยการบริการราชการส่วนท้องถิ่นไปดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติกิจการของ อบต. เป็นการชั่วคราวได้โดยไม่ขาดจากต้นสังกัดเดิม(มาตรา 72)

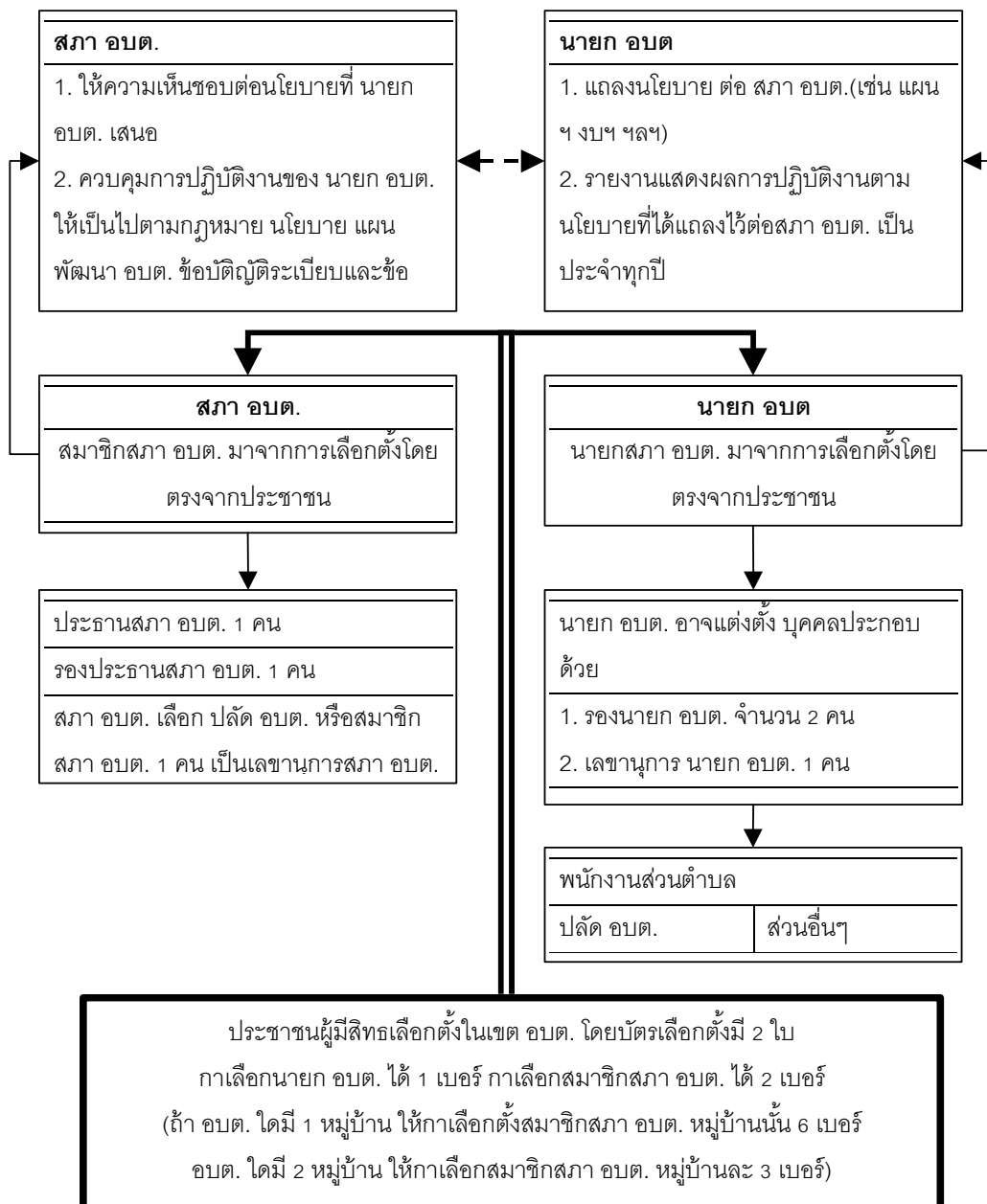
1.7 ทำกิจการนอกเขต อบต. หรือร่วมกับสภาตำบล อบต. หรือหน่วยการบริการราชการ ส่วนท้องถิ่นอื่น เพื่อกระทำกิจการร่วมกันได้(มาตรา 73)

2. อำนาจหน้าที่ของ อบต. ตาม พรบ.กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542

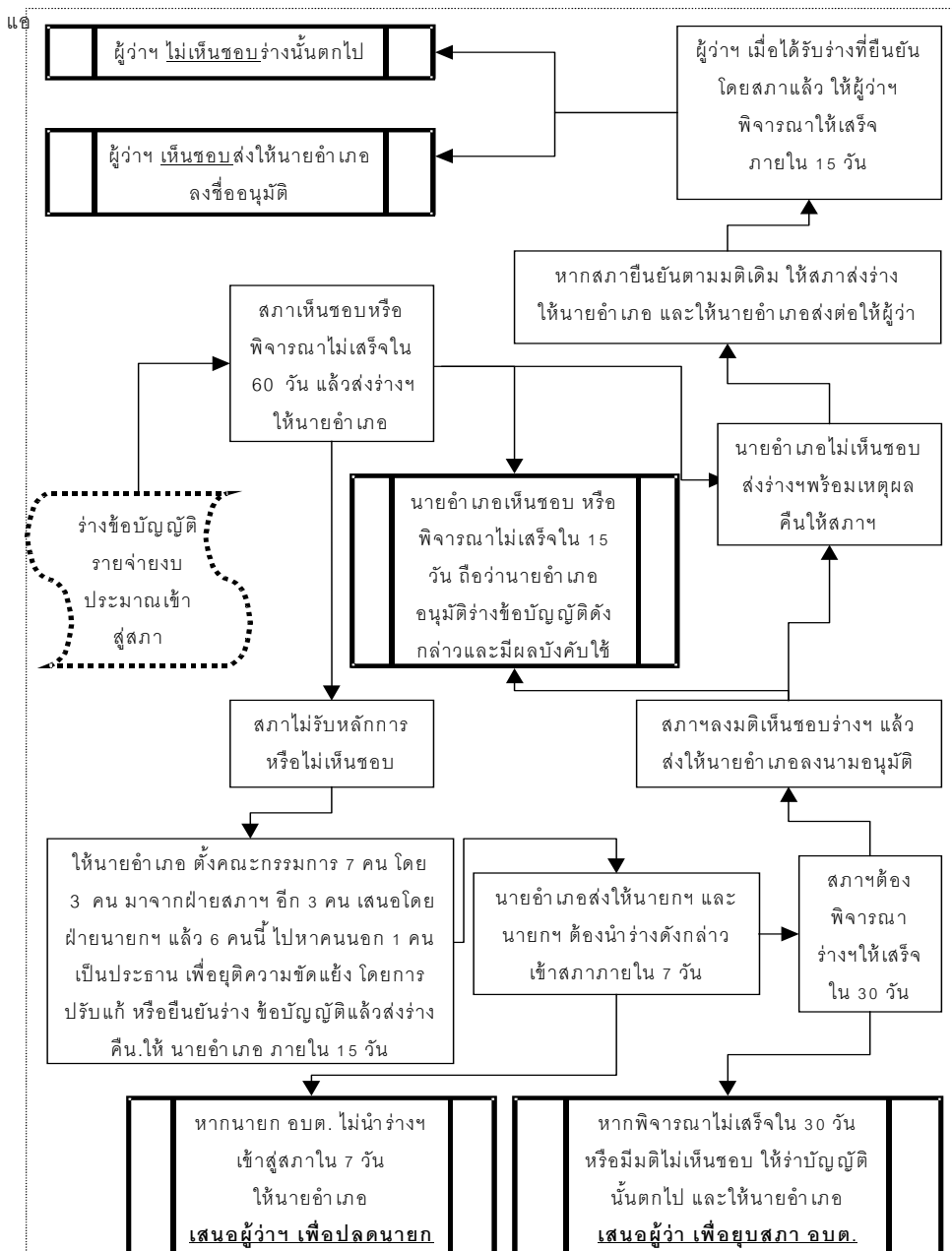
อบต. มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของ ประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ดังนี้(มาตรา 16)

- 1) การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
- 2) การจัดให้มีการบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ และทางระบายน้ำ
- 3) การจัดให้มีการควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้ามและที่จอดรถ
- 4) การสาธารณสุขมูลฐานและการก่อสร้างอื่นๆ
- 5) การสาธารณสุขการ
- 6) การส่งเสริมการฝึก และการประกอบอาชีพ
- 7) การพาณิชย์ และการส่งเสริมการลงทุน
- 8) การส่งเสริมการท่องเที่ยว
- 9) การจัดการศึกษา
- 10) การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส
- 11) การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
- 12) การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัดและการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
- 13) การจัดทำให้มีและบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- 14) การส่งเสริมกีฬา
- 15) การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน
- 16) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น
- 17) การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
- 18) การกำจัดมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย
- 19) การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว และการรักษาพยาบาล
- 20) การจัดให้มีและควบคุมสุสานและฌาปนสถาน
- 21) การควบคุมการเลี้ยงสัตว์
- 22) การจัดให้มีและควบคุมการฆ่าสัตว์
- 23) การรักษาความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการอนามัย โรงมหรสพ และสาธารณสุขสถานอื่นๆ
- 24) การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์ จากป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 25) การผังเมือง

- 26) การขนส่งและการวิศวกรรมจราจร
- 27) การดูแลรักษาที่สาธารณะ
- 28) การควบคุมอาคาร
- 29) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- 30) การรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมและสนับสนุนการป้องกัน และรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- 31) กิจกรรมอื่นใดที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

แผนภาพ: แสดงโครงสร้างและความสัมพันธ์ ขององค์การบริหารส่วนตำบล

แผนภาพ: แสดงกลไกการคานอำนาจระหว่าง สภา อบต. กับ นายก อบต. ในการเสนอและ พิจารณาร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี

6.2 ผลการศึกษา Risk Analysis

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีหน้าที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรม ของท้องถิ่น ข้อเขียนในส่วนนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง ผลสำเร็จ/ผลลัพธ์ของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมของ อปท. กับนโยบายหรือ มาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมฯ ของ อปท. และปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ Risk Analysis และใช้ค่าสถิติ Odd Ratio (OR) ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ 95%

ผลสำเร็จ/ผลลัพธ์ของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมของท้องถิ่นที่จะทำการวิเคราะห์ในที่นี่ประกอบด้วยเรื่องหลัก 4 เรื่อง คือ

- การเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรชุมชน
- การเสนอปัญหาและความต้องการผ่านสมาชิก อบต./เทศบาล
- การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองภาคประชาชนในท้องถิ่น
- การรายงานเมื่อพบเห็นเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นปฏิบัติไม่ถูกต้อง

การนำเสนอผลการวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนแรกเป็นกรณีจังหวัดเพชรบุรี และส่วนที่สองเป็นกรณี 12 จังหวัด ตามลำดับดังนี้

6.2.1 ผลการศึกษาในจังหวัดเพชรบุรี

ก) การเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรชุมชน

จากการวิเคราะห์ Risk Analysis พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือปัจจัยที่ส่งเสริมให้มีการการเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรชุมชนมากขึ้น คือ (ดูตารางที่ 6.1 ประกอบ)

1. จำนวนกลุ่ม/องค์กรชุมชนที่จัดตั้งขึ้นในชุมชน
2. ความกระตือรือร้นและการตื่นตัวของประชาชน
3. วิธีการส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มของ อบต.
4. อายุของหัวหน้าครัวเรือน
5. ผู้มีรายได้หลักของครัวเรือน

ตาราง 6.1 Risk Analysis การเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี

	Crude OR		Wt OR		95% CI wt OR	
	ผู้หญิง	ผู้ชาย	ผู้หญิง	ผู้ชาย	ผู้หญิง	ผู้ชาย
ชุมชนมีกลุ่มอาสาสมัครที่ยังทำการ 4 กลุ่ม ขึ้นไป	1.93	3.13	1.77	2.82	1.44 - 2.18	2.28-3.50
ชุมชนที่มีความกระตือรือร้น และตื่นตัวในการมีส่วนร่วม (ตามความเห็นของ อบต./เทศบาล)	2.27	-	2.71	-	1.66 - 4.43	-
อบต./เทศบาล ส่งเสริม โดยการ จัดบข และอุปกรณ์ต่างๆ (>การฝึกอบรม และการ จัดกิจกรรมต่างๆ)	1.71	1.9	1.46	1.52	1.18 - 1.81	1.22-1.89
หัวหน้าครัวเรือนอายุน้อย(< 50 ปี)	1.39	-	1.26	-	1.02 - 1.54	-
ครัวเรือนมีคนหารายได้หลักคนที่สอง	1.79	2.18	1.73	2.06	1.41 - 2.13	1.64-2.60

ครัวเรือนยากจน	Crude OR		Wt OR		95% CI wt OR	
	ผู้หญิง	ผู้ชาย	ผู้หญิง	ผู้ชาย	ผู้หญิง	ผู้ชาย
ชุมชนมีกลุ่มอาสาสมัครที่ยังทำการ 4 กลุ่ม ขึ้นไป	1.57	1.83	1.75	-	1.14 - 2.68	1.13 - 2.94
ชุมชนที่มีความกระตือรือร้น และตื่นตัวในการมีส่วนร่วม (ตามความเห็นของ อบต./เทศบาล)	2.15	-	2.72	-	1.06 - 7.01	-

- หมู่บ้าน/ชุมชน ที่มีกลุ่มอาสาสมัครที่ยังทำการอยู่ตั้งแต่ 4 กลุ่มขึ้นไป จะมีโอกาสที่จะมีทั้งผู้หญิงและผู้ชายเป็นสมาชิกของกลุ่มในท้องถิ่นที่จัดตั้งโดยชุมชนเองมากกว่าหมู่บ้าน/ชุมชน ที่มีจำนวนกลุ่มอาสาสมัครน้อยกว่า 4 กลุ่ม โดยพบผลเช่นนี้ ในกลุ่มครัวเรือนยากจนด้วย

คำอธิบาย: เป็นไปได้ว่าหมู่บ้านชุมชน ที่มีจำนวนกลุ่มอาสาสมัครตั้งแต่ 4 กลุ่มขึ้นไปมีประชาชนที่ตระหนักถึงความสำคัญของการรวมกลุ่มมากกว่า

- ในหมู่บ้าน/ชุมชน ที่ อบต./เทศบาล เห็นว่าคนในหมู่บ้าน/ชุมชน มีความกระตือรือร้นและตื่นตัวในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของ อบต./เทศบาล จะมีโอกาสที่จะมีผู้หญิงเป็นสมาชิกของกลุ่มในท้องถิ่นที่จัดตั้งโดยหมู่บ้าน/ชุมชนเองมากกว่าในหมู่บ้านที่ อบต./เทศบาล เห็นว่าคนในหมู่บ้าน/ชุมชน ไม่ค่อยมีความกระตือรือร้นและตื่นตัวในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของ อบต./เทศบาล โดยพบผลเช่นนี้ ในกลุ่มครัวเรือนยากจนด้วย

คำอธิบาย: หมู่บ้าน/ชุมชน ที่ อบต./เทศบาล เห็นว่าประชาชนมีความกระตือรือร้นและตื่นตัวในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของ อบต./เทศบาล มีโอกาสที่จะมีคนในครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมการเมืองภาคประชาชนในท้องถิ่นมากกว่าหมู่บ้านที่ อบต./เทศบาล เห็นว่าไม่มีความกระตือรือร้นและตื่นตัว ซึ่งการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวจะทำให้รับรู้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์และยังทำให้เกิดการสร้าง ความเข้มแข็ง จึงน่าจะส่งผลให้ประชาชนเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมที่จัดตั้งขึ้นเอง ที่เป็นประโยชน์ทั้งในด้านอาชีพและการออมต่างๆ และเป็นไปได้ว่า อบต./เทศบาล อาจสนับสนุนให้คนในชุมชนรวมกลุ่มกันมากขึ้น เมื่อเห็นว่าคนในหมู่บ้าน/ชุมชนมีความกระตือรือร้นและตื่นตัว

- ในหมู่บ้านที่อบต./เทศบาลส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกลุ่ม/องค์กรชุมชนในกิจกรรมท้องถิ่นของอปท. โดยการจัดงบประมาณและอุปกรณ์ต่างๆ จะมีโอกาสที่จะมีทั้งผู้หญิงและผู้ชายเป็นสมาชิกของกลุ่มในท้องถิ่นที่จัดตั้งโดยหมู่บ้าน/ชุมชนเองมากกว่าในหมู่บ้านที่อบต./เทศบาลส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกลุ่ม/องค์กรชุมชนในกิจกรรมท้องถิ่นของอปท. โดยการสนับสนุนการจัดกิจกรรมและการอบรมต่างๆ

คำอธิบาย: ในจังหวัดเพชรบุรี กลุ่มที่จัดตั้งโดยหมู่บ้าน/ชุมชนเอง อาจมีความสัมพันธ์กับ อบต./เทศบาล ในด้านงบประมาณเป็นหลัก และงบประมาณที่ได้น่าจะมีผลในการการดำเนินงานของกลุ่มช่วยให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้โดยตรงมากกว่า

กลุ่มชุมชนที่ทำงานใกล้ชิดกับ อบต./เทศบาล ในจังหวัดเพชรบุรี(กลุ่มแรก)		
กลุ่ม	จำนวนชุมชน	%
กลุ่มผู้สูงอายุ	3	18.75
กลุ่มสตรี	1	6.25
กลุ่มเยาวชนในเทศบาล/เยาวชนป้องกันยาเสพติด	1	6.25
กลุ่มกรรมการชุมชน	1	6.25
กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน	1	6.25
กลุ่มกองทุนปยุ	1	6.25
กลุ่มออมทรัพย์เพิ่มผลผลิต	1	6.25
กลุ่มวิสาหกิจชุมชน	1	6.25
กลุ่มนาข้าว/เกษตรทำนา	1	6.25
กลุ่มเกษตร / กลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร	3	18.75
กลุ่มอาชีพ/ส่งเสริมอาชีพ	2	12.50
รวม	16	100.00

- ในครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนอายุน้อย(ไม่เกิน 50 ปี) จะมีโอกาสที่จะมีผู้หญิงเป็นสมาชิกของกลุ่มในท้องถิ่นที่จัดตั้งโดยหมู่บ้าน/ชุมชนเองมากกว่า ครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนอายุมาก
คำอธิบาย: ครัวเรือนที่ยังเป็นหนุ่มเป็นสาวอยู่ กำลังอยู่ในระหว่างการสร้างครอบครัว อาจเห็นความสำคัญของการเข้าร่วมกับกลุ่มมากกว่า จึงทำให้มีผู้หญิงเป็นสมาชิกของกลุ่มในท้องถิ่นได้มากกว่าด้วย
- ในกรณีครัวเรือนมีคนที่หารายได้หลักคนที่สอง จะมีโอกาสที่จะมีทั้งผู้หญิงและผู้ชายเป็นสมาชิกของกลุ่มในท้องถิ่นที่จัดตั้งโดยหมู่บ้าน/ชุมชนเองมากกว่าในกรณีที่ครัวเรือนไม่มีคนที่หารายได้หลักคนที่สอง
คำอธิบาย: ครัวเรือนที่มีคนหารายได้คนที่สอง ครอบครัวมีรายได้ที่มั่นคงมากกว่า และอาจสามารถบริหารเวลาได้ดีกว่าครัวเรือนที่ไม่มีคนหารายได้คนที่สอง ซึ่งน่าจะมีผลต่อการที่ทั้งผู้หญิงและผู้ชายจะเป็นสมาชิกของกลุ่มในท้องถิ่น

ข) การเสนอปัญหาและความต้องการผ่านสมาชิก อบต./เทศบาล

จากการวิเคราะห์ Risk Analysis พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือปัจจัยที่ส่งเสริมให้มีการเสนอปัญหาและความต้องการผ่านสมาชิก อบต./เทศบาล มากขึ้น คือ (ดูตารางที่ 6.2 ประกอบ)

1. การวิธีการแจ้งให้ประชาชนทราบถึงวิธีการติดต่อกับสมาชิก อบต./เทศบาล
2. ความกระตือรือร้นและการตื่นตัวของประชาชน
3. ชุมชนขนาดเล็ก
4. อาชีพครัวเรือน
5. ขนาดครัวเรือน
6. ผู้มีรายได้หลักของครัวเรือน

ตาราง 6.2 Risk Analysis การเสนอปัญหาและความต้องการผ่านสมาชิก อบต./เทศบาลในจังหวัดเพชรบุรี

	Crude OR	Wt OR	95% CI wt OR
อบต./เทศบาล แจ้งวิธีการติดต่อกับ อบต./เทศบาล ทางอ้อม	2.5	2.36	1.86 - 2.99
ชุมชนที่มีความกระตือรือร้น และตื่นตัวในการมีส่วนร่วม (ตามความเห็นของ อบต./เทศบาล)	0.48	0.47	0.32 - 0.68
ชุมชน ขนาดเล็ก(≤200 ครัวเรือน)	1.52	1.29	1.02 - 1.64
ครัวเรือนแรงงานไร้ทักษะ	0.55	0.57	0.45 - 0.72
ครัวเรือนขนาดเล็ก(≤ 6 คน)	0.52	0.59	0.43 - 0.81
มีคนที่ยังรายได้หลักคนที่สอง	1.34	1.37	1.09 - 1.71

ครัวเรือนยากจน	Crude OR	95% CI wt OR
ชุมชนขนาดเล็ก(≤ 200 ครัวเรือน)	1.60	1.01 - 2.54

- ในหมู่บ้านที่ อบต./เทศบาล แจ้งวิธีการติดต่อกับ อบต./เทศบาล ให้กับประชาชนซึ่งต้องการความช่วยเหลือหรือร้องเรียนด้วยวิธีการทางอ้อม เช่น การประชาสัมพันธ์ผ่านป้ายประกาศ การประชาสัมพันธ์ผ่านแผ่นพับ ใบปลิว หนังสือพิมพ์รายวัน คู่มือ ประชาชนและจดหมายข่าว จะมีโอกาสที่จะมีสมาชิกในครัวเรือนไปติดต่อกับสมาชิก อบต./เทศบาล ของหมู่บ้าน/ชุมชน มากกว่าหมู่บ้านที่ อบต./เทศบาล แจ้งวิธีการติดต่อกับ อบต./เทศบาล ให้กับประชาชนซึ่งต้องการความช่วยเหลือหรือร้องเรียนด้วยวิธีการทางตรง เช่น การแจ้งให้ประชาชนทราบด้วยตนเอง การประกาศผ่านหอกระจายเสียง การแจ้งให้ประชาชนทราบระหว่างการประชุมประชาคมหมู่บ้าน

คำอธิบาย: การใช้สื่อทำให้เพิ่มช่องทางในการรับรู้ข่าวสารของคนในชุมชนได้มากกว่า และการบอก "วิธีที่จะติดต่อกับ อบต./เทศบาล" โดยการ การติดบอร์ดประจำหมู่บ้าน ประกาศทางวิทยุชุมชน การ

ทำหนังสือแจ้ง หรือ ใช้สื่ออื่นๆ ฯลฯ อาจทำให้คนในชุมชนทราบและเข้าใจวิธีที่จะติดต่อกับ อบต./เทศบาล ได้ดีกว่า การประกาศผ่านหอกระจายเสียง ประชุม ผ่ากผู้ใหญ่บ้านบอก หรือบอกด้วยตนเอง จึงทำให้มีโอกาสที่จะมีสมาชิกในครัวเรือนไปติดต่อกับสมาชิก อบต./เทศบาล มากกว่า

- ในหมู่บ้านที่ผู้นำเห็นว่าคนในหมู่บ้าน/ชุมชนมีความกระตือรือร้นและตื่นตัวในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของ อบต./เทศบาล จะมีโอกาสที่จะมีสมาชิกในครัวเรือนไปติดต่อกับสมาชิก อบต./เทศบาล ของหมู่บ้าน/ชุมชน น้อยกว่าในหมู่บ้านที่ผู้นำเห็นว่าคนในหมู่บ้าน/ชุมชนไม่ค่อยมีความกระตือรือร้นและตื่นตัวในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของ อบต./เทศบาล

คำอธิบาย: เป็นไปได้ว่าในท้องถิ่นที่คนตื่นตัวและเข้าร่วมในกิจกรรมของ อบต./เทศบาล มากกว่า ซึ่งอาจมีส่วนช่วยลดขั้นตอนการติดต่อ และทำให้ไม่จำเป็นต้องติดต่อกับ อบต./เทศบาล อย่างเป็นทางการมากนัก

- ชุมชนขนาดเล็ก(≤ 200 ครัวเรือน) จะมีโอกาสที่จะมีสมาชิกในครัวเรือนไปติดต่อกับสมาชิก อบต./เทศบาล ของหมู่บ้าน/ชุมชน มากกว่าชุมชนขนาดใหญ่ โดยพบผลเช่นนี้ ในกลุ่มครัวเรือนยากจนด้วย

คำอธิบาย: พบว่าหมู่บ้านขนาดเล็กมักจะมีอยู่ในเขตเมืองมากกว่า น่าจะมีความใกล้ชิดกับผู้ใหญ่บ้านน้อยกว่า ทำให้ต้องไปติดต่อ อบต. มากขึ้น เมื่อต้องการความช่วยเหลือต่างๆ ในขณะเดียวกันหมู่บ้านขนาดใหญ่ที่อยู่ในเขตชนบทมากกว่า ก็จะไปติดต่อกับผู้ใหญ่บ้านมากกว่า อบต. ซึ่งอาจจะยังไม่ค่อยเข้าใจบทบาทของ อบต. มากนัก

ชุมชนขนาดเล็ก(≤ 200 ครัวเรือน)	Crude OR	95% CI wt OR
ชุมชนเมือง	1.60	1.32 - 1.94

- ในครัวเรือนแรงงานไร้ทักษะ จะมีโอกาสที่จะมีสมาชิกในครัวเรือนไปติดต่อกับสมาชิก อบต./เทศบาล ของหมู่บ้าน/ชุมชน น้อยกว่าในครัวเรือนอาชีพอื่นๆ

คำอธิบาย: กลุ่มอาชีพของชุมชนที่ทำงานใกล้ชิดกับ อบต./เทศบาล ในจังหวัดเพชรบุรี มักเป็นกลุ่มไม่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบอาชีพแรงงานไร้ทักษะ ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่ ครัวเรือนแรงงานไร้ทักษะ จะเป็นครัวเรือนที่ไปติดต่อ อบต./เทศบาลน้อยกว่า ครัวเรือนอาชีพอื่นๆ

- ครัวเรือนขนาดเล็ก(มีสมาชิกในครัวเรือน ไม่เกิน 6 คน) สมาชิกในครัวเรือนมักไปติดต่อกับสมาชิก อบต./เทศบาล ของหมู่บ้าน/ชุมชน น้อยกว่าครัวเรือนขนาดใหญ่

คำอธิบาย: การที่มีสมาชิกในครัวเรือนหลายคน จึงน่าจะเป็นสาเหตุให้ต้องมีเรื่องที่จะต้องไปติดต่อกับ อบต./เทศบาล มากกว่า เช่นในเรื่อง การศึกษาของบุตร การแจ้งเกิด แจ้งตาย การทำบัตรต่างๆ เหล่านี้เป็นต้น

- ในกรณีครัวเรือนมีคนที่หารายได้หลักคนสอง จะมีโอกาสที่จะมีสมาชิกในครัวเรือนไปติดต่อกับสมาชิก อบต./เทศบาล ของหมู่บ้าน/ชุมชน มากกว่าในครัวเรือนที่ไม่มีคนที่หารายได้หลักคนทั้งสอง

คำอธิบาย: เนื่องจากในครัวเรือนที่มี คนหารายได้หลัก คนที่ 2 มักเป็นครัวเรือนที่มีขนาดใหญ่ ดังนั้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พบว่า ในครัวเรือนที่มี คนหารายได้หลัก คนที่ 2 มักมีสมาชิกในครัวเรือนไป ติดต่อกับสมาชิก อบต./เทศบาล ของหมู่บ้าน/ชุมชน มากกว่าในครัวเรือนที่ไม่มีคนที่หารายได้หลักคนทั้งสอง

มีคนที่หารายได้หลักคนทั้งสอง	Crude OR	95% CI wt OR
ครัวเรือนขนาดใหญ่ (> 6 คน)	1.90	1.48 - 2.45

ค) การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองภาคประชาชนในท้องถิ่น

จากการวิเคราะห์ Risk Analysis พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือปัจจัยที่ส่งเสริมให้การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองภาคประชาชนในท้องถิ่นมากขึ้น คือ (ดูตารางที่ 6.3 ประกอบ)

1. ความกระตือรือร้นและการตื่นตัวของประชาชน
2. ความเป็นชุมชนเมือง/ชนบท
3. ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน
4. อาชีพครัวเรือน
- 5.ฐานะครัวเรือน

ตาราง 6.3 Risk Analysis การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองภาคประชาชนในท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี

	Crude OR	Wt OR	95% CI wt OR
ชุมชนมีความกระตือรือร้นและตื่นตัวในการมีส่วนร่วม (ตามความเห็นของผู้นำ)	2.51	2.65	2.00 - 3.52
ครัวเรือนที่อยู่ในเขตชุมชนเมือง	0.23	0.26	0.21 - 0.33
หัวหน้าครัวเรือนไม่สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย	1.45	1.29	1.04 - 1.62
ครัวเรือนเกษตรกร	1.66	1.63	1.27 - 2.08
ครัวเรือนค้าขาย ทำธุรกิจส่วนตัว	0.58	0.73	0.58 - 0.92
ครัวเรือนยากจน	0.91	0.68	0.55 - 0.85

ครัวเรือนยากจน	Crude OR	Wt OR	95% CI wt OR
ชุมชนที่มีความกระตือรือร้นและตื่นตัวในการมีส่วนร่วม (ตามความเห็นของ อบต./เทศบาล)	2.72	3.56	2.03 - 6.25
หัวหน้าครัวเรือนไม่สำเร็จการศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย	2.24	1.94	1.06 - 3.54
ครัวเรือนเกษตรกร	2.21	2.49	1.70 - 3.63

- ในหมู่บ้านที่ผู้นำเห็นว่าคนในหมู่บ้าน/ชุมชนมีความกระตือรือร้นและตื่นตัวในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของ อบต./เทศบาล จะมีโอกาสที่มีสมาชิกในครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมการเมืองภาคประชาชนในท้องถิ่น(เช่น ประชุม) มากกว่าในหมู่บ้านที่ผู้นำเห็นว่าคนในหมู่บ้าน/ชุมชนไม่ค่อยมีความกระตือรือร้นและตื่นตัวในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของ อบต./เทศบาล โดยพบผลเช่นนี้ ในกลุ่มครัวเรือนยากจนด้วย

คำอธิบาย: หมู่บ้าน/ชุมชนที่ อบต./เทศบาล เห็นว่าคนในหมู่บ้านมีความกระตือรือร้นและตื่นตัวในการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของ อบต. มีโอกาสที่จะมีคนในครัวเรือนมีความเห็นว่าการมีส่วนร่วมในหมู่บ้านพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเพื่อนบ้านและมีโอกาสที่จะมีผู้หญิงในครัวเรือนเป็นสมาชิกของกลุ่มในท้องถิ่นที่ชุมชนจัดตั้งเองมากกว่าหมู่บ้าน/ชุมชนที่ อบต./เทศบาล เห็นว่าคนในหมู่บ้านไม่ค่อยมีความกระตือรือร้นและตื่นตัว แสดงให้เห็นว่าคนในหมู่บ้านกลุ่มแรกมีความตระหนักถึงผลประโยชน์ของการรวมกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งจากการรวมกลุ่มมากกว่าหมู่บ้านในกลุ่มหลัง นอกจากนี้ยังเป็นหมู่บ้านที่มีสภาพที่เอื้อต่อกระบวนการมีส่วนร่วมมากกว่าเพราะประชาชนมีความพร้อมในการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นมากกว่านั่นเอง และในหมู่บ้านที่ อบต./เทศบาล เห็นว่าคนในหมู่บ้านมีความกระตือรือร้นและตื่นตัวในการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของ อบต. มีโอกาสที่จะเป็นหมู่บ้านมีสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ภายในหมู่บ้าน แสดงให้เห็นว่าในหมู่บ้านกลุ่มนี้มีการเผยแพร่ข้อมูลต่างๆ อยู่เป็นประจำ ทำให้โอกาสที่คนจะรับรู้ประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมการเมืองภาคประชาชนได้ง่ายกว่า จึงน่าจะเข้าร่วมประชุมดังกล่าวได้มากขึ้น และเป็นไปได้ว่า อบต./เทศบาล อาจสนับสนุนให้คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมการเมืองภาคประชาชนมากขึ้น เมื่อเห็นว่าคนในหมู่บ้าน/ชุมชนมีความกระตือรือร้นและตื่นตัว

	ชุมชนที่มีความกระตือรือร้นฯ		ชุมชนที่ไม่มีความกระตือรือร้นฯ	
	ความถี่	%	ความถี่	%
มีสื่อสิ่งพิมพ์	1940	100	0	0
ผู้ชายเป็นสมาชิกกลุ่มท้องถิ่น	322	96.12	13	3.88
ผู้หญิงเป็นสมาชิกกลุ่มท้องถิ่น	482	96.40	18	3.60
ชุมชนพร้อมช่วยเหลือกัน	2418	91.73	218	8.27

- ในครัวเรือนที่อยู่ในเขตชุมชนเมือง จะมีโอกาสที่มีสมาชิกในครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมการเมืองภาคประชาชนในท้องถิ่น (เช่น ประชุม) น้อยกว่าในครัวเรือนที่อยู่ในเขตชุมชนชนบท

คำอธิบาย: อาจเป็นเพราะในเขตเมือง มีระบบการจัดการสาธารณะที่ดี ทำให้ผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนเมือง กลายเป็นผู้ใช้บริการ จึงทำให้ไม่จำเป็นต้องรับรู้ หรือรับผิดชอบต่อกิจกรรมสาธารณะเลยก็ได้

- ในครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนไม่สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จะมีโอกาสที่มีสมาชิกในครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมการเมืองภาคประชาชนในท้องถิ่น (เช่น ประชุม) มากกว่าในครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนสำเร็จการศึกษาตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นไป โดยพบผลเช่นนี้ ในกลุ่มครัวเรือนยากจนด้วย

คำอธิบาย: ครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนไม่สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีโอกาสที่จะเป็นครัวเรือนเกษตรกร ซึ่งเกษตรกรนั้นสามารถที่จะมีช่วงเวลาที่พอจะปลีกตัวเพื่อเข้าร่วมประชุม (กิจกรรมการเมืองภาคประชาชนในท้องถิ่น) ได้ง่ายกว่าจึงอาจเป็นสาเหตุให้พบว่า ครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนไม่สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เข้าร่วมกิจกรรมการเมืองภาคประชาชนในท้องถิ่น มากกว่าในครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนสำเร็จการศึกษาตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นไป

หัวหน้าครัวเรือนไม่สำเร็จการศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย	Crude OR	95% CI wt OR
ครัวเรือนเกษตรกร	4.67	3.52-6.18

- ในครัวเรือนเกษตรกร จะมีโอกาสที่มีสมาชิกในครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมการเมืองภาคประชาชนในท้องถิ่น (เช่น ประชุม) มากกว่าในครัวเรือนอื่นๆ

คำอธิบาย: ครัวเรือนเกษตรกรน่าจะจัดเวลาได้ง่ายกว่า ครัวเรือนอาชีพอื่นๆ และเรื่องที่ประชุม ก็อาจเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรเป็นหลัก จึงทำให้ครัวเรือนเกษตรกร เข้าร่วมมากกว่า

- ในครัวเรือนค้าขาย จะมีโอกาสที่มีสมาชิกในครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมการเมืองภาคประชาชนในท้องถิ่น (เช่น ประชุม) น้อยกว่าในครัวเรือนอาชีพอื่นๆ

คำอธิบาย: เหตุผลที่คนในครัวเรือนค้าขาย น่าจะเป็นไปในทางตรงข้ามกับเหตุผลที่ครัวเรือนเกษตรกร คือในเรื่องเงื่อนไขด้านเวลา จึงทำให้คนกลุ่มนี้อาจไม่สามารถปลีกเวลาไปเข้าร่วมประชุมได้ง่ายเหมือนกับ ครัวเรือนเกษตรกร

- ครัวเรือนยากจน จะมีโอกาสที่มีสมาชิกในครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมการเมืองภาคประชาชนในท้องถิ่น (เช่น ประชุม) น้อยกว่าครัวเรือนไม่ยากจน

คำอธิบาย: อาจเนื่องจากครัวเรือนยากจน เป็นกลุ่มที่ต้องใช้เวลาไปกับการหางานหรือหาเลี้ยงชีพตัวเอง จึงทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้

ง) การรายงานเมื่อพบเห็นเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นปฏิบัติไม่ถูกต้อง

จากการวิเคราะห์ Risk Analysis พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือปัจจัยที่ส่งเสริมให้การรายงานเมื่อพบเห็นเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นปฏิบัติไม่ถูกต้องมากขึ้น คือ (ดูตารางที่ 6.4 ประกอบ)

1. อาชีพครัวเรือน
2. ขนาดครัวเรือน

ตาราง 6.4 Risk Analysis การรายงานเมื่อพบเห็นเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นปฏิบัติไม่ถูกต้อง (เพชรบุรี)

	Crude OR	Wt OR	95% CI wt OR
ครัวเรือนค้าขาย ทำธุรกิจส่วนตัว	1.25	1.26	1.04 - 1.52
ครัวเรือนขนาดเล็ก(≤ 4 คน)	1.33	1.34	1.15 - 1.56

- ในครัวเรือนค้าขาย จะมีโอกาสผู้ตอบแบบสอบถามจะไม่รายงานใคร เมื่อพบเห็นหรือรู้ว่าเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นกระทำการไม่ถูกต้องหรือขาดประสิทธิภาพ มากกว่าในครัวเรือนอื่นๆ
คำอธิบาย: ครัวเรือนค้าขาย นั้นหากทำการรายงานเมื่อพบเห็นการกระทำบางอย่างที่ไม่ถูกต้องของเจ้าหน้าที่ อาจเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบ และเกิดปัญหาในการประกอบอาชีพได้ จึงทำให้คนกลุ่มนี้ จะรายงาน เมื่อพบเห็นเจ้าหน้าที่กระทำไม่ถูกต้องน้อยกว่า ครัวเรือนอาชีพอื่นๆ
- ในครัวเรือนขนาดเล็ก(มีสมาชิกไม่เกิน 4 คน) จะมีโอกาสผู้ตอบแบบสอบถามจะไม่รายงานใคร เมื่อพบเห็นหรือรู้ว่าเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นกระทำการไม่ถูกต้องหรือขาดประสิทธิภาพ มากกว่าในครัวเรือนขนาดใหญ่
คำอธิบาย: ครัวเรือนขนาดเล็ก หากทำการรายงานเมื่อพบเห็นการกระทำบางอย่างที่ไม่ถูกต้องของเจ้าหน้าที่อาจมีโอกาสที่จะมีสมาชิกได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มากกว่า ครัวเรือนขนาดใหญ่

6.2.2 ผลการศึกษาใน 12 จังหวัด

จ) การเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรชุมชน (กรณี 12 จังหวัด)

จากการวิเคราะห์ Risk Analysis พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือปัจจัยที่ส่งเสริมให้มีการการเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรชุมชนมากขึ้น คือ (ดูตารางที่ 6.5 ประกอบ)

1. การจัดประชุมในชุมชน
2. การมีสื่อสิ่งพิมพ์ ภายในชุมชน

3. วิธีการส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มของ อปท.
4. การใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรในชุมชน
5. อาชีพครัวเรือน
6. ผู้มีรายได้หลักของครัวเรือน

ตาราง 6.5 Risk Analysis การเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรชุมชน (กรณี 12 จังหวัด)

	Crude OR		Wt OR		95% CI wt OR	
	ผู้หญิง	ผู้ชาย	ผู้หญิง	ผู้ชาย	ผู้หญิง	ผู้ชาย
ชุมชนที่มีการประชุมบ่อย (>10 ครั้ง : ปี)	1.51	1.8	1.21	1.51	1.02 - 1.44	1.24 - 1.83
ชุมชนที่มีสิ่งพิมพ์ แผ่นพับ วารสาร ใบประกาศ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องชุมชน	1.6	1.34	1.5	1.25	1.25 - 1.80	1.03-1.53
อบต./เทศบาล ส่งเสริม โดยการ จัดบข และอุปกรณ์ต่างๆ (>การ ฝึกอบรม และการจัดกิจกรรมต่างๆ)	0.86	-	0.81	-	0.70 - 0.95	-
หมู่บ้าน/ชุมชนที่มีการใช้ที่ดินเพื่อ การเกษตรมาก(>70 %)	1.8	1.68	1.64	1.32	1.40 - 1.94	1.09 - 1.60
ครัวเรือนเกษตรกร	-	1.57	-	1.28	-	1.03 - 1.60
ครัวเรือนแรงงานไร้ทักษะ	0.56	0.56	0.66	0.56	0.54 - 0.79	0.43 - 0.74
ครัวเรือนมีคนหารายได้หลักคนที่สอง	1.43	1.46	1.39	1.41	1.20 - 1.62	1.18 - 1.67

ครัวเรือนยากจน	Crude OR		Wt OR		95% CI wt OR	
	ผู้หญิง	ผู้ชาย	ผู้หญิง	ผู้ชาย	ผู้หญิง	ผู้ชาย
ชุมชนที่มีสิ่งพิมพ์ แผ่นพับ วารสาร ใบประกาศ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องชุมชน	1.65	-	1.66	-	1.15 - 2.39	-
หมู่บ้าน/ชุมชนที่มีการใช้ที่ดินเพื่อ การเกษตรมาก(>70 %)	1.7	-	1.64	-	1.12 - 2.40	-
ครัวเรือนมีคนหารายได้หลักคนที่สอง	1.61	1.72	1.54	-	1.14 - 2.07	1.22 - 2.44

- หมู่บ้าน/ชุมชนที่มีการประชุม (ที่ไม่ใช่การเรียกประชุมโดยหน่วยงานรัฐ) มากกว่า 10 ครั้งในรอบปีที่ผ่านมา มีโอกาสที่จะมีครัวเรือนทั้งผู้หญิงและผู้ชายเป็นสมาชิกของกลุ่มในท้องถิ่นที่จัดตั้งโดยหมู่บ้าน/ชุมชนเอง มากกว่าหมู่บ้าน/ชุมชนที่มีการประชุมหมู่บ้านไม่เกิน 10 ครั้ง

คำอธิบาย: ชุมชนที่มีการประชุมบ่อยครั้ง อาจทำให้คนในหมู่บ้าน/ชุมชนทราบข่าวการรวมกลุ่มต่างๆ ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และทราบประโยชน์จากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มได้ดีกว่า

และอาจทำให้เกิดบรรยากาศในการมีส่วนร่วมมากกว่า ชุมชนที่มีการประชุมบ่อยครั้ง จึงมักจะมีคนในชุมชนเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มในท้องถิ่นมากกว่า

- หมู่บ้าน/ชุมชนที่มีสิ่งพิมพ์ แผ่นพับ วารสาร ใบประกาศ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องชุมชน มีโอกาสที่จะมีทั้งผู้หญิง และผู้ชายเป็นสมาชิกของกลุ่มในท้องถิ่นที่จัดตั้งโดยชุมชนเองมากกว่าในหมู่บ้านที่ไม่มีสิ่งพิมพ์ แผ่นพับ วารสาร ใบประกาศ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชุมชน โดยพบผลเช่นนี้ ในกลุ่มครัวเรือนยากจนด้วย

คำอธิบาย: การมีสื่อต่างๆ เช่น สิ่งพิมพ์ แผ่นพับ วารสาร หรือใบประกาศ น่าจะทำให้คนในหมู่บ้าน/ชุมชนทราบข่าวการรวมกลุ่มต่างๆ และทราบประโยชน์จากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มได้ดีกว่า รวมทั้งอาจทำให้เกิดบรรยากาศที่ที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมมากกว่า ชุมชนที่ไม่มีสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น แผ่นพับ วารสาร หรือใบประกาศ จึงมักจะมีคนในชุมชนเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มในท้องถิ่นมากกว่า

- หมู่บ้านที่อบต./เทศบาลส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกลุ่ม/องค์กรชุมชนในกิจกรรมท้องถิ่นของอปท. โดยการจัดงบประมาณและอุปกรณ์ต่างๆ มีโอกาสที่จะมีผู้หญิงเป็นสมาชิกของกลุ่มในท้องถิ่นที่จัดตั้งโดยชุมชนเอง น้อยกว่าหมู่บ้านที่อบต./เทศบาลส่งเสริมโดยการจัดกิจกรรมและอบรมต่างๆ

คำอธิบาย: พบว่ากลุ่มที่ทำงานใกล้ชิดกับ อบต./เทศบาล ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่อยู่ในภาคเกษตร และอาจประกอบกับงบประมาณที่จะได้จาก อบต./เทศบาล มีจำกัด ดังนั้นเมื่อ อบต./เทศบาล ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกลุ่ม/องค์กรชุมชนในกิจกรรมท้องถิ่นของอปท. โดยการจัดกิจกรรมและอบรมต่างๆ จะทำให้คนในชุมชนเข้าถึง และมีส่วนร่วมได้มากกว่า

คำอธิบายเพิ่มเติมจากท้องถิ่น: เกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักของคนในพื้นที่ ประกอบกับหากจัดสรรให้เป็นเงิน ชาวบ้านจะมีส่วนร่วมน้อยกว่า เนื่องจากยังขาดความรู้ในด้านการจัดการ

กลุ่มที่ทำงานใกล้ชิดกับอบต./เทศบาล (กลุ่มแรก)	ความถี่	%
กลุ่มเกษตร / กลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร	5	8.47
กลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์(กึ่ง, หอยแครง, โค)	4	6.78
กลุ่มหัตถกรรม/กลุ่มผ้าทอ	12	20.34
กลุ่มสหกรณ์/กลุ่มออมทรัพย์	4	6.78
กลุ่มอสม./กลุ่มสุขภาพชุมชน	15	25.42
กลุ่มผู้สูงอายุ/กลุ่มสตรี/กลุ่มพัฒนาครอบครัว	8	13.56
กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน, กลุ่มผู้นำ/กรรมการ/ประสานงานชุมชน	6	10.17
อื่นๆ	5	8.47

- ในหมู่บ้าน/ชุมชนที่มีการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรมากกว่าร้อยละ 70 มีโอกาสที่จะมีทั้งผู้หญิงและผู้ชาย เป็นสมาชิกของกลุ่มในท้องถิ่นที่จัดตั้งโดยหมู่บ้าน/ชุมชนเองมากกว่าหมู่บ้าน/ชุมชนที่มีการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรไม่เกินร้อยละ 70 โดยพบผลเช่นนี้ ในกลุ่มครัวเรือนยากจนด้วย

คำอธิบาย: กลุ่มที่จัดตั้งขึ้นโดยชุมชนเองส่วนใหญ่ น่าจะเป็นกลุ่มอาชีพที่ต่อเนื่องหรือเกี่ยวข้องกับ การเกษตรกรรมมากกว่าร้อยละ 90 ดังนั้นในหมู่บ้านที่มีการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมมากคนส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการเกษตร ดังนั้นจึงเข้าร่วมกลุ่มดังกล่าวอาจเพราะเป็นประโยชน์ ในการสร้างอาชีพเสริมและสร้างรายได้

- คริวเรือนเกษตร มีโอกาสที่จะมีผู้ขายเป็นสมาชิกของกลุ่มในท้องถิ่นที่จัดตั้งโดยชุมชนเองมากกว่า คริวเรือนอื่นๆ

คำอธิบาย: น่าจะสอดคล้องกันกับการที่หมู่บ้านมีการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมมาก ดังนั้น คริวเรือนเกษตร จึงน่าจะเข้าร่วมกลุ่มมากกว่า อาจเพราะเป็นประโยชน์ในการสร้างอาชีพเสริมและสร้าง รายได้ ได้มากกว่า คริวเรือนอื่นๆ

- คริวเรือนแรงงานไร้ทักษะหรือรับจ้าง มีโอกาสที่จะมีผู้หญิงและผู้ขายเป็นสมาชิกของกลุ่มใน ท้องถิ่นที่จัดตั้งโดยชุมชนเองน้อยกว่าคริวเรือนอื่นๆ

คำอธิบาย: กลุ่มในท้องถิ่นที่จัดตั้งขึ้นในหมู่บ้าน/ชุมชน น่าจะเป็นกลุ่มอาชีพที่ต่อเนื่องหรือเกี่ยวข้อง จากการเกษตรมากกว่าร้อยละ 90 ประกอบกับกลุ่มที่ตั้งขึ้นมานั้นอาจไม่เหมาะกับคริวเรือนแรงงาน ไร้ทักษะ และอาจไม่สามารถบริหารเวลาได้ ดังนั้นคริวเรือนแรงงานไร้ทักษะจึงอาจไม่ได้รับประโยชน์ จากกลุ่มดังกล่าวมากนัก ซึ่งทำให้ไม่ได้ไปเข้าร่วมเป็นสมาชิก

- คริวเรือนที่มีคนหารายได้หลักคนที่ 2 มีโอกาสที่จะมีทั้งผู้หญิงและผู้ขายเป็นสมาชิกของกลุ่มใน ท้องถิ่นที่จัดตั้งโดยชุมชนเองมากกว่าคริวเรือนที่ไม่มีคนหารายได้หลักคน 2 โดยพบผลเช่นนี้ ใน กลุ่มคริวเรือนยากจนด้วย

คำอธิบาย: คริวเรือนที่มีคนหารายได้คนที่สอง มักเป็นครอบครัวมีรายได้ที่มั่นคงมากกว่า และอาจ สามารถบริหารจัดการเวลาได้ดีกว่า คริวเรือนที่ไม่มีคนหารายได้คนที่สอง ซึ่งน่าจะมีผลต่อการที่ทั้ง ผู้หญิงและผู้ขายจะเป็นสมาชิกของกลุ่มในท้องถิ่น

มีคนหารายได้หลักคนที่สอง	Crude OR	95% CI wt OR
ฐานะไม่จน	1.73	1.55-1.94

ฉ) การเสนอปัญหาและความต้องการผ่านสมาชิก อบต./เทศบาล (กรณี 12 จังหวัด)

จากการวิเคราะห์ Risk Analysis พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือปัจจัย ที่ส่งเสริมให้มีการเสนอปัญหาและความต้องการผ่านสมาชิก อบต./เทศบาล มากขึ้น คือ (ดูตารางที่ 6.6 ประกอบ)

1. การวิธีการแจ้งให้ประชาชนทราบถึงวิธีการติดต่อกับสมาชิก อบต./เทศบาล
2. ระดับการศึกษาของหัวหน้าคริวเรือน
3. อาชีพคริวเรือน
4. ขนาดคริวเรือน

ตาราง 6.6 Risk Analysis การเสนอปัญหาและความต้องการผ่านสมาชิก อบต./เทศบาล (กรณี 12 จังหวัด)

	Crude OR	Wt OR	95% CI wt OR
หัวหน้าครัวเรือนไม่สำเร็จการศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย	0.69	0.69	0.59 - 0.80
ครัวเรือนแรงงานไร้ทักษะ	0.84	0.85	0.73 - 0.99
ครัวเรือนขนาดเล็ก(≤ 4 คน)	0.8	0.79	0.69 - 0.91

- ในครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนไม่สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จะมีโอกาสที่จะมีสมาชิกในครัวเรือนไปติดต่อกับสมาชิก อบต./เทศบาล ของหมู่บ้าน/ชุมชนน้อยกว่าในครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนสำเร็จการศึกษาตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นไป

คำอธิบาย: การที่หัวหน้าครัวเรือนไม่สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มักจะมีสมาชิกในครัวเรือนไปติดต่อกับสมาชิก อบต./เทศบาล ของหมู่บ้าน/ชุมชนน้อยกว่า ในครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนมีการศึกษาที่สูงกว่า อาจเป็นเพราะการที่ได้รับศึกษาไม่มากพอ ทำให้มองไม่เห็นโอกาสที่จะใช้บริการจากรัฐ จึงทำให้มีการไปติดกับ อบต./เทศบาล น้อยกว่ากลุ่มที่ครัวเรือนมีการศึกษาสูงกว่า

- ในครัวเรือนแรงงานไร้ทักษะ จะมีโอกาสที่จะมีสมาชิกในครัวเรือนไปติดต่อกับสมาชิก อบต./เทศบาล ของหมู่บ้าน/ชุมชน น้อยกว่าครัวเรือนอื่นๆ

คำอธิบาย: โดยมากในครัวเรือนแรงงานไร้ทักษะ นั้นหัวหน้าครัวเรือนเองก็มักจะไม่สามารถขึ้นมัธยมศึกษาเช่นกัน ดังนั้นเหตุผลที่คนกลุ่มนี้มีการไปติดต่อกับ อบต./เทศบาล น้อยกว่าน่าจะเกี่ยวข้องกับระดับการศึกษา ประกอบกับกลุ่มอาชีพนี้อาจมีความจำเป็นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพที่จะต้องติดต่อกับ อบต./เทศบาล ในเรื่องของอาชีพน้อยกว่า ครัวเรือนเกษตร หรือค้าขาย และต้องใช้เวลาไปกับการหาเลี้ยงชีพ ทำให้บริหารจัดการเวลาได้ลำบาก กว่ากลุ่มอาชีพอื่นๆ

หัวหน้าครัวเรือนไม่จบชั้นมัธยมศึกษา	Crude OR	95% CI wt OR
ครัวเรือนแรงงานไร้ทักษะ	1.38	1.20-1.58

- ในครัวเรือนขนาดเล็ก(มีสมาชิกไม่เกิน 4 คน) จะมีโอกาสที่จะมีสมาชิกในครัวเรือนไปติดต่อกับสมาชิก อบต./เทศบาล ของหมู่บ้าน/ชุมชน น้อยกว่าในครัวเรือนขนาดใหญ่

คำอธิบาย: การที่มีสมาชิกในครัวเรือนหลายคน จึงน่าจะเป็นสาเหตุให้ต้องมีเรื่องที่จะต้องไปติดต่อกับ อบต./เทศบาล มากกว่า เช่นในเรื่อง การศึกษาของบุตร การแจ้งเกิด แจ้งตาย การทำบัตรต่างๆ เหล่านี้เป็นต้น

ซ) การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองภาคประชาชนในท้องถิ่น (กรณี 12 จังหวัด)

จากการวิเคราะห์ Risk Analysis พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือปัจจัยที่ส่งเสริมให้การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองภาคประชาชนในท้องถิ่นมากขึ้น คือ (ดูตารางที่ 6.7 ประกอบ)

1. ความกระตือรือร้นและการตื่นตัวของประชาชน
2. การแจ้งผลการดำเนินงานของ อบต./เทศบาล
3. ความเป็นชุมชนเมือง/ชนบท
4. อาชีพครัวเรือน
5. ฐานะครัวเรือน
6. ขนาดครัวเรือน
7. ผู้มีรายได้หลักของครัวเรือน

ตาราง 6.7 Risk Analysis การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองภาคประชาชนในท้องถิ่น (กรณี 12 จังหวัด)

	Crude OR	Wt OR	95% CI wt OR
ชุมชนที่มีความกระตือรือร้น และตื่นตัวในการมีส่วนร่วม (ตามความเห็นของ อบต./เทศบาล)	2.59	2.64	2.19 - 3.19
อบต./เทศบาล แจ้งผลการดำเนินงานโดยตรง	0.73	0.81	0.71 - 0.93
ครัวเรือนที่อยู่ในเขตชุมชนเมือง	0.6	0.79	0.69 - 0.90
ครัวเรือนเกษตรกร	1.79	1.57	1.39 - 1.79
ครัวเรือนยากจน	1.37	1.27	1.10 - 1.47
ครัวเรือนขนาดเล็ก(≤ 4 คน)	0.82	0.85	0.76 - 0.96
ครัวเรือนมีคนหารายได้หลักคนที่สอง	1.28	1.24	1.10 - 1.39

ครัวเรือนยากจน	Crude OR	Wt OR	95% CI wt OR
ชุมชนที่มีความกระตือรือร้น และตื่นตัวในการมีส่วนร่วม (ตามความเห็นของ อบต./เทศบาล)	2.67	2.54	1.77 - 3.64
ครัวเรือนเกษตรกร	2.04	2.01	1.59 - 2.54

- ในหมู่บ้านที่ผู้นำเห็นว่าคนในหมู่บ้าน/ชุมชนมีความกระตือรือร้นและตื่นตัวในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของ อบต./เทศบาล จะมีโอกาสที่มีสมาชิกในครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมการเมืองภาคประชาชนในท้องถิ่น (เช่น ประชุม) มากกว่าในหมู่บ้านที่ผู้นำเห็นว่าคนในหมู่บ้าน/ชุมชนไม่ค่อยมีความกระตือรือร้นและตื่นตัวในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของ อบต./เทศบาล โดยพบผลเช่นนี้ในกลุ่มครัวเรือนยากจนด้วย

คำอธิบาย: หมู่บ้านที่ อบต./เทศบาล เห็นว่าคนในหมู่บ้านมีความกระตือรือร้นและตื่นตัวในการมีส่วนร่วมร่วมกับกิจกรรมของ อบต. มีโอกาสที่จะมีคนในครัวเรือนมีความเห็นว่าคุณในหมู่บ้านพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเพื่อนบ้านและมีโอกาสที่จะมีผู้หญิงในครัวเรือนเป็นสมาชิกของกลุ่มในท้องถิ่นที่ชุมชนจัดตั้งเองมากกว่าหมู่บ้านที่ อบต./เทศบาลเห็นว่าคนในหมู่บ้านไม่ค่อยมีความกระตือรือร้นและตื่นตัว แสดงให้เห็นว่าคนในหมู่บ้านกลุ่มแรกมีความตระหนักถึงผลประโยชน์ของการรวมกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งจากการรวมกลุ่มมากกว่าหมู่บ้านในกลุ่มหลัง นอกจากนี้ยังเป็นหมู่บ้านที่มีสภาพที่เอื้อต่อกระบวนการมีส่วนร่วมมากกว่าเพราะประชาชนมีความพร้อมในการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นมากกว่านั่นเอง นอกจากนี้ในหมู่บ้านที่ อบต./เทศบาล เห็นว่าคนในหมู่บ้านมีความกระตือรือร้นและตื่นตัวในการมีส่วนร่วมร่วมกับกิจกรรมของ อบต. มีโอกาสที่จะเป็นหมู่บ้านมีสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ภายในหมู่บ้าน แสดงให้เห็นว่าในหมู่บ้านกลุ่มนี้มีการเผยแพร่ข้อมูลต่างๆ อยู่เป็นประจำ ทำให้โอกาสที่คนจะรับรู้ประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมการเมืองภาคประชาชนได้ง่ายกว่า จึงน่าจะเข้าร่วมประชุมดังกล่าวได้มากขึ้น และเป็นไปได้ว่า อบต./เทศบาล อาจสนับสนุนให้คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมการเมืองภาคประชาชนมากขึ้น เมื่อเห็นว่าคนในหมู่บ้าน/ชุมชนมีความกระตือรือร้นและตื่นตัว

คำอธิบายเพิ่มเติมจากท้องถิ่น: ชุมชนมีความกระตือรือร้นในเรื่องของกลุ่มที่มีประโยชน์ต่อตนเอง และ อบต./เทศบาล กระตุ้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยการจัดงบประมาณสนับสนุน

	ชุมชนมีความกระตือรือร้นและตื่นตัว		ชุมชนไม่มีความกระตือรือร้นและตื่นตัว	
	ความถี่	%	ความถี่	%
มีสื่อสิ่งพิมพ์	4844	92.70%	383	7.30%
ผู้ชายเป็นสมาชิกกลุ่มท้องถิ่น	586	93.50%	41	6.50%
ผู้หญิงเป็นสมาชิกกลุ่มท้องถิ่น	833	90.20%	90	9.80%
ชุมชนพร้อมช่วยเหลือกัน	6196	93.60%	424	6.40%

- ในหมู่บ้านที่ อบต./เทศบาล แจ้งผลการดำเนินงานให้กับผู้ติดต่อหรือผู้ร้องเรียนทราบโดยตรง เช่น การแจ้งด้วยตนเองหรือการโทรศัพท์ไปแจ้ง จะมีโอกาสที่มีสมาชิกในครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมการเมืองภาคประชาชนในท้องถิ่น (เช่น ประชุม) น้อยกว่าในหมู่บ้านที่ อบต./เทศบาล แจ้งผลการดำเนินงานให้กับผู้ติดต่อหรือผู้ร้องเรียนทราบโดยทางอ้อม เช่น การแจ้งผ่านผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำชุมชน การแจ้งผ่านหอกระจายเสียง หรือทำเป็นหนังสือชี้แจงให้ทราบ

คำอธิบาย: การแจ้งผลโดยทางอ้อม เช่น การแจ้งผ่านหอกระจายเสียง หรือการติดบอร์ดประจำหมู่บ้าน อาจเป็นการประชาสัมพันธ์ให้คนอื่น ๆ ในหมู่บ้านทราบเรื่องการร้องเรียนดังกล่าวว่าได้รับการแก้ไขไปมากน้อยเพียงใด และยังเป็น การแสดงให้ประชาชนทราบถึงประสิทธิภาพการทำงานของ อบต. ได้ดีกว่าและแจ้งให้ประชาชนทราบได้ในปริมาณมากกว่า และอาจเป็นการสร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่างๆ มากยิ่งขึ้น เท่ากับเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองมากขึ้น ประชาชนจึงอาจเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองภาคประชาชนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้จากประชาชนยังทราบข่าวการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในหมู่บ้านได้ดีกว่าช่องทางอื่นๆ นั้นหมายความว่าประชาชนมีความสะดวกในการรับรู้ข่าวสารต่างๆ จากหอกระจายเสียงมากกว่า ดังนั้นการที่ อบต. แจ้งผลการดำเนินงานผ่านหอกระจายเสียงจึงอาจส่งผลให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองมากกว่า

คำอธิบายเพิ่มเติมจากท้องถิ่น: จะต้องมีหนังสือแจ้งถึงชาวบ้านโดยตรง

แหล่งในการรับรู้ข่าวสารในระดับชุมชน						
	การประชุม	เสียงตามสาย	ปากต่อปาก	สื่อต่างๆ	อื่นๆ	รวม
ความถี่	1377	4889	562	223	137	7188
%	19.16	68.02	7.82	3.10	1.91	100.00

- ในครัวเรือนที่อยู่ในเขตชุมชนเมือง จะมีโอกาสที่มีสมาชิกในครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมการเมืองภาคประชาชนในท้องถิ่น (เช่น ประชุม) น้อยกว่าในครัวเรือนที่อยู่ในเขตชุมชนชนบท

คำอธิบาย: อาจเป็นเพราะในเขตเมือง มีระบบการจัดการสาธารณะที่ดี ทำให้ผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนเมือง กลายเป็นผู้ใช้บริการ จึงทำให้ไม่จำเป็นต้องรับรู้ หรือรับผิดชอบต่อกิจกรรมสาธารณะเลยก็ได้

- ในครัวเรือนเกษตรกร จะมีโอกาสที่มีสมาชิกในครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมการเมืองภาคประชาชนในท้องถิ่น (เช่น ประชุม) มากกว่าในครัวเรือนอื่นๆ โดยพบผลเช่นนี้ ในกลุ่มครัวเรือนยากจนด้วย

คำอธิบาย: ครัวเรือนเกษตรกรน่าจะจัดการเวลาได้ง่ายกว่า ครัวเรือนอาชีพอื่นๆ และเรื่องที่ประชุม ก็อาจเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการเกษตรเป็นหลัก จึงทำให้ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร เข้าร่วมมากกว่า

คำอธิบายเพิ่มเติมจากท้องถิ่น: คนที่จะเข้าร่วมได้จะต้องว่างเว้นจากเวลาการทำงาน ถ้าเป็นอาชีพทำสวน จะเข้าร่วมได้มากกว่า เพราะจัดสรรเวลาได้ง่ายกว่า แต่ถ้าเป็นอาชีพประมงจะจัดสรรเวลายากกว่า

- ในครัวเรือนที่มีฐานะยากจน จะมีโอกาสที่มีสมาชิกในครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมการเมืองภาคประชาชนในท้องถิ่น (เช่น ประชุม) มากกว่าครัวเรือนที่อยู่ในกลุ่มที่มีฐานะไม่ยากจน

คำอธิบาย: อาจเนื่องจากครัวเรือนยากจน มักจะเป็นครัวเรือนเกษตรกร น่าจะจัดการเวลาได้ง่ายกว่า ครัวเรือนอาชีพอื่นๆ และเรื่องที่ประชุม ก็อาจเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการเกษตรเป็นหลัก จึงทำให้ครัวเรือนเกษตรกร เข้าร่วมมากกว่า

- ในครัวเรือนขนาดเล็ก(มีสมาชิกไม่เกิน 4 คน) จะมีโอกาสที่มีสมาชิกในครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมการเมืองภาคประชาชนในท้องถิ่น (เช่น ประชุม) น้อยกว่าในครัวเรือนขนาดใหญ่

คำอธิบาย: ในครัวเรือนที่มีขนาดเล็ก (มีสมาชิกไม่เกิน 4 คน) มักจะเป็นครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนมีอายุไม่มาก ด้วยวิถีชีวิตจะอยู่ในช่วงสร้างครอบครัว จึงอาจไม่มีเวลาว่าง และมีโอกาสที่จะเข้ามามีส่วนร่วมน้อยกว่า ครัวเรือนที่หัวหน้าครอบครัวมีอายุที่มากกว่า ประกอบกับ ครัวเรือนขนาดเล็กส่วนมากไม่ใช่ครัวเรือนเกษตรกรรม ซึ่งในด้านที่จะสามารถบริหารจัดการเวลาได้ยาก ซึ่งสอดคล้องกัน

ครัวเรือนขนาดเล็ก	Crude OR	95% CI wt OR
หัวหน้าครัวเรือนอายุน้อยกว่า 50	1.55	1.41-1.71
ไม่ใช่ครัวเรือนเกษตร	1.15	1.05-1.27

- ในกรณีครัวเรือนมีคนที่หารายได้หลักคนที่ 2 จะมีโอกาสที่มีสมาชิกในครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมการเมืองภาคประชาชนในท้องถิ่น (เช่น ประชุม) มากกว่าในกรณีที่ครัวเรือนไม่มีคนที่หารายได้หลักคนที่สอง

คำอธิบาย: ครัวเรือนที่มีคนหารายได้คนที่สอง ครอบครัวน่าจะมีรายได้ที่มั่นคงมากกว่า ซึ่งน่าจะมีผลต่อการที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการเมืองภาคประชาชนในท้องถิ่น (เช่น ประชุม) มากกว่าในกรณีที่ครัวเรือนไม่มีคนที่หารายได้หลักคนที่สอง

ครัวเรือนมีคนที่หารายได้หลักคนที่สอง	Crude OR	95% CI wt OR
ไม่จน	1.73	1.55-1.94

ข) การรายงานเมื่อพบเห็นเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นปฏิบัติไม่ถูกต้อง (กรณี 12 จังหวัด)

จากการวิเคราะห์ Risk Analysis พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือปัจจัยที่ส่งเสริมให้การรายงานเมื่อพบเห็นเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นปฏิบัติไม่ถูกต้องมากขึ้น คือ (ดูตารางที่ 6.8 ประกอบ)

1. การใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรในชุมชน
2. ผู้มีรายได้หลักของครัวเรือน

ตาราง 6.8 Risk Analysis การรายงานเมื่อพบเห็นเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นปฏิบัติไม่ถูกต้อง (กรณี 12 จังหวัด)

	Crude OR	Wt OR	95% CI wt OR
หมู่บ้าน/ชุมชนที่มีการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรมาก(>70 %)	0.78	0.79	0.71 - 0.87
ครัวเรือนมีคนที่หารายได้หลักคนที่สอง	0.82	0.83	0.75 - 0.91

คนยากจน	Crude OR	95% CI wt OR
หมู่บ้าน/ชุมชนที่มีการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรมากกว่า (>70 %)	0.61	0.49 - 0.76

- ในกรณีที่หมู่บ้าน/ชุมชน มีการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรมากกว่าร้อยละ 70 จะมีโอกาสผู้ตอบแบบสอบถามจะรายงานใคร เมื่อพบเห็นหรือรู้ว่าเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นกระทำการไม่ถูกต้องหรือขาดประสิทธิภาพ มากกว่า ในกรณีที่หมู่บ้าน/ชุมชน มีการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรน้อยกว่าร้อยละ 70 ลงไป โดยพบผลเช่นนี้ในกลุ่มครัวเรือนยากจนด้วย

คำอธิบาย: เนื่องด้วยหมู่บ้าน/ชุมชน มีการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรมากกว่าร้อยละ 70 จึงน่าจะอนุมานได้ว่า โดยส่วนใหญ่แล้วคนในชุมชนจะเป็นเกษตรกร และด้วยวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรม มักใช้ชีวิตแบบสบายๆ ไม่เป็นทางการ มีการไปมาหาสู่กัน ทั้งกับลูกบ้านและผู้ใหญ่บ้าน ดังนั้นเมื่อได้พบเห็นหรือรู้ว่าเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นกระทำการไม่ถูกต้องหรือขาดประสิทธิภาพ ก็มักที่จะมาเล่าสู่กันฟังในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งก็สอดคล้องกันกับผลที่พบว่า ในการรายงานเมื่อพบเห็นหรือรู้ว่าเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นกระทำการไม่ถูกต้องนั้น โดยส่วนใหญ่จะรายงานกับผู้ใหญ่บ้าน

คำอธิบายเพิ่มเติมจากท้องถิ่น: ปัจจุบันชาวบ้านจะร้องเรียนไปยังหน่วยงานที่ใหญ่กว่าถึงระดับจังหวัด หรือร้องเรียนโดยตรงไปยัง กระทรวง ปปช. ศาลปกครอง หรือ อินเทอร์เน็ต

การรายงานเมื่อพบเห็นหรือรู้ว่าเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นกระทำการไม่ถูกต้องหรือขาดประสิทธิภาพ								
รายงาน							ไม่รายงาน	
เหตุผล	ผู้ใหญ่	อบต./เทศบาล	นายก อบต.	อบจ.	ตำรวจ	อื่นๆ	เหตุผล	
เป็นผู้นำหมู่บ้าน	1029	386	210	16	13	49	เป็นผู้นำหมู่บ้าน	12
นำเชื้อถือหรือรู้จักกัน	258	160	59	4	31	29	รู้จักกัน	21
แก้ปัญหาได้/เหมาะสมแล้ว	226	338	92	18	50	97	ไม่รู้จะรายงานใคร(ไม่รายงาน)	737
สะดวก	231	81	65	1	9	6	กลัว	723
มีอำนาจเพียงพอในการจัดการ	33	232	20	19	9	66	ไม่สามารถช่วยได้	109
มีอำนาจในการจับกุม	36	31	3	1	143	11	ไม่ใช่ธุระ	792
ไม่รู้จะรายงานใคร(รายงาน)	30	26	12	1	6	13	ไม่มีความขัดแย้งที่นี่	163
อื่นๆ(รายงาน)	23	18	2	4	6	19	อื่นๆ(ไม่รายงาน)	126
ไม่ตอบ	13	11	0	1	1	3	ไม่ตอบ	57
ไม่ทราบ	3	6	0	1	2	1	ไม่ทราบ	66

- คริวเรือนที่มีคนหารายได้คนที่สอง จะมีโอกาสที่ผู้ตอบแบบสอบถามจะรายงาน เมื่อพบเห็นหรือรู้ว่าเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นกระทำการไม่ถูกต้องหรือขาดประสิทธิภาพ มากกว่าคริวเรือนที่ไม่มีคนหารายได้คนที่สอง

คำอธิบาย: คริวเรือนที่มีคนหารายได้คนที่สอง น่าจะมีรายได้ที่มั่นคงมากกว่า และอาจได้รับผลกระทบจากการกระทำนั้นมากกว่า ซึ่งน่าจะมีแนวโน้มที่จะรายงาน เมื่อพบเห็นหรือรู้ว่าเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นกระทำการไม่ถูกต้องหรือขาดประสิทธิภาพมากกว่า ในกรณีที่คริวเรือนไม่มีคนที่หารายได้หลักคนที่สอง

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากท้องถิ่น (13 จังหวัด)

1. ต้องประชาสัมพันธ์บทบาทหน้าที่ของ อบต./เทศบาล ให้ประชาชนรับรู้และเข้าใจมากขึ้น
2. อบต./เทศบาลต้องบริหารงานด้วยความโปร่งใส ควรมีการชี้แจงงบประมาณ และรายละเอียดโครงการที่ได้ และไม่ได้รับอนุมัติ สามารถตรวจสอบได้
3. รัฐต้องมีบทบาทลงโทษการกระทำผิด ทุกจริตมิชอบของ อบต./เทศบาลอย่างชัดเจน
4. อบต./เทศบาล ควรรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และติดต่อ ประสานงานกับชุมชนมากขึ้น จัดการบริหารแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น
5. ชุมชน และประชาชน ควรมีส่วนร่วมในการบริหารงานของ อบต./เทศบาล มากขึ้น
6. อบต.ไม่ควรเป็นผู้ที่มีตำแหน่งหน้าที่ที่ปฏิบัติราชการในหน่วยงานอื่น
7. ชาวบ้านยังไว้วางใจผู้ใหญ่บ้านมากกว่า อบต. เนื่องจากมีมาก่อน จึงมีความคุ้นเคยมากกว่า และงานจากทุกกระทรวงจะผ่านมาที่ผู้ใหญ่บ้าน ขณะที่ บางกระทรวงเท่านั้นจะผ่านมาที่ อบต.
8. แกนนำชุมชน มักจะมีอยู่ไม่กี่คน อยากให้คนระดับชายขอบเข้ามามีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น
9. บทบาทหน้าที่ของกรรมการหมู่บ้านไม่ชัดเจน กรรมการหมู่บ้านควรเป็นตัวจักรสำคัญในการเชื่อมต่อการมีส่วนร่วมกับประชาชน
10. ควรมีกรอบงบประมาณให้กับท้องถิ่นในการสนับสนุนกิจกรรมการมีส่วนร่วม และสนับสนุนให้ประชาชนทำการสำรวจและประเมินท้องถิ่นของตนเอง โดยมีการกำหนดกรอบงบประมาณให้ชัดเจน และเหมาะสม
11. หน่วยงานที่เข้าไปช่วยพัฒนาชาวบ้านต้องมีการประสานงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน
12. ชาวบ้าน องค์กรชุมชน ขาดความเชื่อถือ อบต. เห็นว่ายังขาดความรู้ความสามารถ

13. ควรถ่ายโอนภารกิจมาให้ อบต. อย่างครบถ้วน และ จัดสรรบุคลากร ให้เพียงพอ ในการปฏิบัติงานของ อบต.

ข้อเสนอทางนโยบาย

จากสรุปข้อเสนอแนะจากท้องถิ่น พบว่า ประชาชนและหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่อง บทบาทและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้น สิ่งที่ต้องทำอย่างเร่งด่วน คือ การทำให้บุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกคน(ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในหน่วยงานทุกคน ตลอดจน นายก อบต./เทศบาล สมาชิกสภา อบต./เทศบาล) รวมถึงประชาชนทั่วไป ให้มีความรู้ความเข้าใจ ในบทบาทและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเผยแพร่ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคประชาชน ของประชาชนต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ประชาชนทั่วไปได้เข้าใจและเห็นถึงความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นโยบายที่เสนอแนะ	ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้
<p>เสริมสร้างความรู้และทักษะ</p> <p>1 ทำให้คนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้มากขึ้น โดยการ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมการทำประชาคม(เวทีชาวบ้าน/เวทีชุมชน) - ส่งเสริมให้มีสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เพื่อเผยแพร่ข่าวสารในชุมชน <p>2 จัดการฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมอาชีพ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ฝึกอบรมให้ความรู้ที่เป็นการพัฒนาอาชีพ เช่น เทคโนโลยีทางการเกษตร การแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร เป็นต้น - ฝึกอบรมให้ความรู้ที่เป็นการสร้างอาชีพ เช่น พัฒนาฝีมือแรงงาน เป็นต้น <p>3 ให้ประชาชนได้รับการศึกษาขั้นต่ำ 12 ปี</p>	<p>1 เกิดการเป็นสมาชิกกลุ่ม และจัดตั้งกลุ่มขึ้นเอง ของคนในชุมชนมากขึ้น</p> <p>2 ชุมชนเข้มแข็ง และมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น</p> <p>3 ประชาชนรู้สิทธิและหน้าที่รับผิดชอบของตนเอง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น ซึ่งน่าจะทำให้มีการไปติดต่อ อบต./เทศบาล และ รายงาน/ร้องเรียน เมื่อพบเห็นการกระทำที่ไม่เหมาะสมของเจ้าหน้าที่มากขึ้น</p> <p>4 เกิดการติดต่อกับสมาชิก อบต./เทศบาล มากขึ้น</p>
<p>เพิ่มช่องทางการติดต่อ กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น</p> <p>เพิ่มช่องทางการติดต่อเกี่ยวกับด้านการพัฒนา การบริการ สาธารณะ การร้องเรียน เพื่อให้ประชาชนติดต่อเรื่องที่นอกเหนือจากการทำบัตร</p>	<p>1 เกิดการเป็นสมาชิกกลุ่ม และจัดตั้งกลุ่มขึ้นเอง ของคนในชุมชนมากขึ้น</p> <p>2 ชุมชนเข้มแข็ง และมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น</p> <p>3 ประชาชนรู้สิทธิและหน้าที่รับผิดชอบของตนเอง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น ซึ่งน่าจะทำให้มีการไปติดต่อ อบต./เทศบาล และ รายงาน/ร้องเรียน เมื่อพบเห็นการกระทำที่ไม่เหมาะสมของเจ้าหน้าที่มากขึ้น</p> <p>4 เกิดการติดต่อกับสมาชิก อบต./เทศบาล มากขึ้น</p>

บทที่ 7

ผลการศึกษา Risk Analysis นโยบายเบี้ยยังชีพคนชรา

7.1 สำคัญของนโยบายเบี้ยยังชีพคนชรา

การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเริ่มในปี พ.ศ. 2536 โดยกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ภายใต้โครงการ “กองทุนส่งเสริมสวัสดิการ ผู้สูงอายุและครอบครัวในชุมชน (เบี้ยยังชีพ)” ต่อมาในปี พ.ศ. 2544 จึงได้มีการถ่ายโอนงานเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ดูแล โดยให้อบต.และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทุก ระดับ มีหน้าที่ในการดูแลและจัดการเกี่ยวกับการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

ทั้งนี้ระเบียบการคัดเลือกผู้สูงอายุยังคงใช้เกณฑ์จากระเบียบของกรมประชาสงเคราะห์ (ว่าด้วยการจ่ายเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพสำหรับผู้สูงอายุ) บางส่วนและระเบียบจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เช่น ในเรื่องของคุณสมบัติ โดยกำหนดคุณสมบัติผู้สูงอายุว่า 1) ต้องมีอายุเกิน 60 ปีขึ้นไป 2) ไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ 3) ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู 4) ไม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ สำหรับการจ่ายเงินสงเคราะห์นั้น งบประมาณที่ใช้ในการจ่ายเบี้ยยังชีพ จะมาจากเงินในส่วนที่ถ่ายโอนจากกรมประชาสงเคราะห์ และจากรายได้ของอบต. ซึ่งอบต. จัดสรรให้ โดยคณะกรรมการคัดเลือกผู้เหมาะสมที่ได้รับเบี้ยยังชีพจะเป็นคณะกรรมการระดับท้องถิ่น อาทิ ผู้แทนศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านหรือชุมชน คณะกรรมการชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนองค์กรประชาสังคม หรือบุคคลผู้นำเชื่อถือในชุมชน ซึ่งจะทำการคัดเลือกผู้สูงอายุ

น

ชุมชนแล้วเสนอชื่อแก่คณะกรรมการของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในแต่ละจังหวัด เพื่อเสนอต่อผู้ว่าราชการจังหวัดให้อนุมัติต่อไป โดยองค์การบริหารส่วนตำบลจะมีหน้าที่จ่ายเงินสงเคราะห์ ด้วยการจ่ายหรือโอนเงิน ดังนี้

- โอนเข้าบัญชีเงินฝากธนาคารของบุคคลที่ได้รับมอบอำนาจจากผู้สูงอายุที่มีสิทธิ หรือจัดส่งโดยทางธนาณัติ
- โอนเข้าบัญชีเงินฝากของธนาคารของบุคคลที่ได้รับมอบอำนาจจากผู้สูงอายุที่มีสิทธิ หรือจัดส่งให้ผู้รับมอบอำนาจนั้นโดยทางธนาณัติ
- จ่ายให้แก่ผู้สูงอายุที่มีสิทธิด้วยเงินสด

- จ่ายเป็นเงินสดให้แก่ผู้รับมอบอำนาจจากผู้สูงอายุที่มีสิทธิ

โดยจะจ่ายหรือโอนเงินให้แก่ผู้สูงอายุที่มีสิทธิ รายละ 300 บาทต่อเดือน จำแนกเป็นเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ 200 บาทต่อเดือน และเงินเพิ่มพิเศษเนื่องจากผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจถดถอย (ภายใต้แผน Miyasawa ในปี 2541) 100 บาทต่อเดือน จ่ายเป็นรายงวดๆละ 6 เดือน หรือรายละหนึ่งพันแปดร้อยบาทต่องวด

7.2 ผลการศึกษา Risk Analysis

ข้อเขียนในส่วนนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผลสำเร็จ/ผลลัพธ์ของนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุกับนโยบายหรือมาตรการที่สามารถนำไปสู่ผลสำเร็จของนโยบายและปัจจัยแวดล้อมอื่นๆโดยเทคนิคการวิเคราะห์ Risk Analysis และค่าสถิติ Odd Ratio(OR) ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ 95 % โดยผลสำเร็จ/ผลลัพธ์ของนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่จะนำมาวิเคราะห์ประกอบด้วย

- ระดับความพอใจต่อโครงการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ
- การได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ
- คนชรายากจนที่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ
- ความพออยู่พอกินของคนชรา

การนำเสนอผลการวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนแรกเป็นกรณีจังหวัดเพชรบุรีและส่วนที่สองเป็นกรณี 12 จังหวัด โดยนำเสนอตามลำดับดังนี้

7.2.1 ผลการศึกษาในจังหวัดเพชรบุรี

ก) ความพอใจต่อโครงการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

จากการวิเคราะห์ Risk Analysis พบว่าความพอใจต่อโครงการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับปัจจัยต่อไปนี้

1. ขนาดหมู่บ้านที่คนชราอาศัยอยู่ (อาศัยอยู่ในหมู่บ้านขนาดเล็ก)
2. การได้รับเบี้ยยังชีพของคนชรา (ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ)
3. การรู้ถึงคุณสมบัติที่ใช้ในการคัดเลือกของคนชรา (รู้คุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับ)
4. สภาพหนี้สินของครัวเรือน(อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีหนี้สิน)

โดยข้อสรุปและคำอธิบายในแต่ละปัจจัย มีดังนี้

ตาราง 7.1 Risk Analysis ความพอใจต่อโครงการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ(โดยคนชราเป็นผู้ตอบ)

ความพอใจ	crude OR	wt OR	95% CI wt OR
อาศัยในหมู่บ้านขนาดเล็ก	1.71	1.79	1.39 - 2.31
ได้รับเบี้ยยังชีพ	12.69	3.23	1.56 - 6.69
รู้คุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับ	29.67	31.01	22.33 - 43.08
อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีหนี้สิน	0.73	0.63	0.49 - 0.81

- คนชราที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านขนาดเล็ก(มีขนาดของครัวเรือนในหมู่บ้านน้อยกว่า 200 ครัวเรือน)จะมีโอกาสที่จะมีความเห็นว่าโครงการเบี้ยยังชีพคนชราดี/ดีมาก **มากกว่า** คนชราที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านขนาดใหญ่(มีขนาดของครัวเรือนในหมู่บ้านมากกว่า 200 ครัวเรือน)

คำอธิบาย: หมู่บ้านที่มีจำนวนครัวเรือนน้อยก็จะมีโอกาสที่คนชราในหมู่บ้านจะได้รับเงินจากโครงการเบี้ยยังชีพอย่างทั่วถึงมากกว่าเนื่องจากจำนวนผู้ได้รับเบี้ยยังชีพในส่วนของที่ได้งบประมาณจากส่วนกลางยังไม่ผันแปรกับขนาดของหมู่บ้านทำให้คนชราที่มีความพอใจมากกว่า นอกจากนี้ในหมู่บ้านขนาดเล็กการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรับทราบทำได้ง่ายกว่าส่งผลต่อความคิดเห็นของคนชราต่อโครงการว่าดี/ดีมาก

- คนชราที่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุจะมีความเห็นว่าโครงการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุดี/ดีมาก **มากกว่า** คนชราที่ไม่ได้รับเบี้ยยังชีพ
- คนชราที่รู้คุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ จะมีโอกาสที่จะมีความเห็นว่าโครงการเบี้ยยังชีพคนชราดี/ดีมาก **มากกว่า** คนชราที่ไม่รู้คุณสมบัติของผู้ที่จะได้เบี้ยยังชีพ

คำอธิบาย: คนชราทั้งที่ได้รับและไม่ได้รับเบี้ยยังชีพแต่รู้คุณสมบัติจะมีความพึงพอใจต่อโครงการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ แสดงถึงความโปร่งใสในกฎเกณฑ์ในการคัดเลือกของคณะกรรมการ

- คนชราที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีหนี้สิน จะมีโอกาสที่จะมีความเห็นว่าโครงการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุดี/ดีมาก **มากกว่า** คนชราที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ไม่มีหนี้สิน

คำอธิบาย: การได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุแม้ว่าเงินที่ได้รับจะน้อย แต่อาจมีส่วนช่วยลดภาระทางการเงินของครัวเรือนที่เป็นหนี้สินได้

ข) การได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

จากการวิเคราะห์ Risk Analysis พบว่าการได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับ ปัจจัยต่อไปนี้

1. การประชาสัมพันธ์โครงการ (มีการประชาสัมพันธ์โครงการ)
2. การนับถือศาสนา (นับถือศาสนาอื่น)
3. อายุของคนชรา (คนชราที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไป)

4. การรู้ถึงคุณสมบัติที่ใช้ในการคัดเลือกของคนชรา (รู้คุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับ)
5. ความพอใจของรายได้ของครัวเรือน(ครัวเรือนมีรายได้ไม่เพียงพอ)
โดยข้อสรุปและคำอธิบายในแต่ละปัจจัย มีดังนี้

ตาราง 7.2 Risk Analysis การได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

การได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ	crude OR	wt OR	95% CI wt OR
มีการประชาสัมพันธ์โครงการ	7.31	6.47	1.83 - 22.87
นับถือศาสนาอื่นๆ	0.4	0.48	0.26 - 0.90
คนชราที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไป	0.23	0.2	0.12 - 0.33
รู้คุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับ	10.46	11.41	6.99 - 18.60
ครัวเรือนมีรายได้ไม่เพียงพอ	0.45	0.51	0.31 - 0.83

- คนชราที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ในชุมชนหรือในระหว่างการประชามหมู่บ้านมีโอกาสที่จะได้รับเงินจากโครงการเบี้ยยังชีพมากกว่า คนชราที่อยู่ในหมู่บ้านที่ไม่มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการเบี้ยยังชีพในชุมชนหรือในระหว่างการประชามหมู่บ้าน

คำอธิบาย: การประชาสัมพันธ์ทำให้เกิดความตื่นตัวของชุมชนนำไปสู่การขอรับเบี้ยยังชีพและการได้รับเบี้ยยังชีพในที่สุด หรือ อนาคตที่มีการจัดสรรเงินสมทบเพิ่มเติมมักมีการประชาสัมพันธ์ให้ทราบและเงินที่จัดสรรเพิ่มเติมทำให้โอกาสในการได้รับเบี้ยของคนชราสูงขึ้น

- คนชราในครัวเรือนที่นับถือศาสนาอื่นๆ จะมีโอกาสที่จะได้รับเงินจากโครงการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุมากกว่า คนชราที่อาศัยในครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธ

คำอธิบาย: คนชราที่อยู่กลุ่มครัวเรือนที่นับถือศาสนาอื่น มักได้รับเงินจากโครงการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ อาจเป็นผลสืบเนื่องมาจากข้อสังเกตที่เคยพบในงานวิจัยอื่น ที่พบว่ามีความยากจนในหมู่ผู้นับถือศาสนาที่ไม่ใช่ศาสนาพุทธบางศาสนา การได้รับเงินโครงการจึงอาจเป็นเพราะว่าผู้พิจารณาให้เบี้ยยังชีพได้ใช้เกณฑ์ศาสนา (ทั้งในระดับบุคคลและระดับหมู่บ้าน) ในการจัดสรรเบี้ยยังชีพ เนื่องจากมีความง่ายต่อการตรวจสอบมากกว่าการตรวจสอบระดับความยากจน (ตัวแปรความยากจนจึงไม่ปรากฏในผลการศึกษารisk Analysis เมื่อได้ใส่ตัวแปรศาสนาเข้าไปก่อนหน้าแล้ว)

- คนชราที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไปจะมีโอกาสที่จะได้รับเงินจากโครงการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ มากกว่าคนชราที่มีอายุ 60-69 ปี

คำอธิบาย: คนชราที่มีอายุ 70 ปีเป็นกลุ่มที่สมควรจะได้รับเบี้ยยังชีพคนชรามากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มคนชราอายุ 60-69 ปี ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายทางนโยบายที่จะต้องการให้ความช่วยเหลือกลุ่มคนชราที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้ซึ่งมักเป็นกลุ่มที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไป ซึ่งให้เห็นผลของการปฏิบัติที่สอดคล้องกับผลทางนโยบาย

- คนชราที่รู้คุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับเงินโครงการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ จะมีโอกาสที่จะได้รับเบี้ยยังชีพ มากกว่า คนชราที่ไม่รู้คุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับเงินโครงการเบี้ยยังชีพ

คำอธิบาย : การรู้คุณสมบัติเป็นการเพิ่มโอกาสในการได้รับของเบี้ยยังชีพของคนชรา

- คนชราที่อยู่ในครัวเรือนที่มีรายได้ไม่เพียงพอจะมีโอกาสได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ มากกว่า คนชราที่อยู่ในครัวเรือนที่มีรายได้เพียงพอ

คำอธิบาย : คนชราที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีรายได้ไม่เพียงพอในการใช้จ่าย จึงมีโอกาสได้รับพิจารณาคัดเลือกเข้าโครงการ

ค) คนชรายากจนได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

จากการวิเคราะห์ Risk Analysis พบว่าการที่คนชรายากจนได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่อไปนี้

1. จำนวนเอกสารที่ใช้ในการสมัคร(ใช้เอกสารในการสมัครน้อย)
2. การรู้ถึงคุณสมบัติที่ใช้ในการคัดเลือกของคนชรา(รู้คุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับ)
3. ขนาดของครัวเรือน(อยู่ในครัวเรือนขนาดเล็ก)
4. อายุของคนชรา(คนชราที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไป)
5. สถานะของครัวเรือนเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนใกล้เคียง(คิดว่าฐานะแย่กว่าครัวเรือนอื่น)

โดยข้อสรุปและคำอธิบายในแต่ละปัจจัย มีดังนี้

ตาราง 7.3 Risk Analysis คนชรายากจนได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

คนชรายากจนได้รับเบี้ยยังชีพ	crude OR	wt OR	95% CI wt OR
ใช้เอกสารในการสมัครน้อย	0.47	0.43	0.20 - 0.93
รู้คุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับ	22.19	21.14	9.11 - 49.03
อยู่ในครัวเรือนขนาดเล็ก(<4คน)	3.95	3.69	1.52 - 8.95
คนชราที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไป	0.17	0.14	0.06 - 0.33
คิดว่าฐานะแย่กว่าครัวเรือนอื่น	0.38	0.41	0.20 - 0.87

- คณะกรรมการขอเอกสารในการเข้าคัดเลือกเพื่อเข้าโครงการน้อย จะมีโอกาสที่คนชรายากจนได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ มากกว่า ถ้าคณะกรรมการคัดเลือกขอเอกสารในการสมัครเข้าโครงการมาก

คำอธิบาย: การลดจำนวนเอกสารที่ใช้ในการสมัครน้อยจะช่วยลดความยุ่งยากในการขอหรือสมัครเข้าโครงการจึงมีโอกาสที่คนชราที่อยู่ในครัวเรือนยากจนมีโอกาสได้รับเบี้ยยังชีพ

- คนชราที่รู้คุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับเงินโครงการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ จะมีโอกาสที่คนชรายากจนจะได้รับเบี้ยยังชีพ **มากกว่า** คนชราที่ไม่รู้คุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับเงินโครงการเบี้ยยังชีพ

คำอธิบาย : การรู้คุณสมบัติเป็นการเพิ่มโอกาสในการได้รับของเบี้ยยังชีพของคนชรายากจน

- คนชราที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนขนาดเล็ก(มีสมาชิกในครัวเรือน1-4คน) จะมีโอกาสที่คนชรายากจนได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ **มากกว่า** คนชราที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนขนาดใหญ่(มีสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 4 คน) พิจารณาตาราง

คำอธิบาย: จากตารางจะพบว่า ครัวเรือนที่ยากจนส่วนใหญ่ ร้อยละ 68.8 จะเป็นครัวเรือนขนาดเล็ก (มีสมาชิกในครัวเรือน 1-4 คน)คนชราที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนขนาดเล็กจึงมีโอกาที่จะเป็นคนชรายากจนที่ได้รับเบี้ยยังชีพ

ตาราง 7.3.1 แสดงความสัมพันธ์ของขนาดครัวเรือน กับความยากจน

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	ครัวเรือนที่ยากจน	ครัวเรือนไม่ยากจน
ครัวเรือนขนาดเล็ก(1 - 4 คน) 2296(60.5%)	615 68.8%	1681 57.9%
ครัวเรือนขนาดใหญ่(มากกว่า 4 คน) 1502(39.5%)	279 31.2%	1223 42.1%
รวม 3798(100%)	894 100%	2904 100%

- คนชราที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไปจะมีโอกาสที่คนชรายากจนได้รับเบี้ยยังชีพ **มากกว่า** คนชราที่มีอายุอายุ 60-69 ปี
- คนชราที่อาศัยในครัวเรือนที่คิดว่าครัวเรือนของตนมีฐานะแย่กว่าครัวเรือนอื่น จะมีโอกาสที่คนชรายากจนได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ **มากกว่า** คนชราที่อาศัยในครัวเรือนที่คิดว่าครัวเรือนของตนมีฐานะดีกว่าครัวเรือนอื่น

ง) **ความพอกินพอใช้ของคนชราในจังหวัดเพชรบุรี**

จากการวิเคราะห์ Risk Analysis พบว่าความพอกินพอใช้ของคนชรา ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่อไปนี้

๕๒

1. การได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ(แม้ได้รับเบี้ยยังชีพก็ไม่เพียงพอ)
 2. คนชราอาศัยอยู่ในเขตเมืองหรือชนบท(อาศัยอยู่ในเขตเมือง)
- โดยข้อสรุปและคำอธิบายในแต่ละปัจจัย มีดังนี้

ตาราง 7.4 Risk Analysis ความพอกินพอใช้ของคนชราในจังหวัดเพชรบุรี

ความพอกินพอใช้ของคนชรา	crude OR	wt OR	95% CI wt OR
ไม่ได้รับเบี้ยยังชีพ	0.63	0.63	0.41 - 0.97
อาศัยอยู่ในเขตเมือง	1.49	1.49	1.08 - 2.06

- คนชราที่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ จะมีโอกาสที่คนชราจะพอกินพอใช้ **น้อยกว่า** คนชราที่ไม่ได้รับเบี้ยยังชีพ

คำอธิบาย: แม้คนชราได้รับเบี้ยยังชีพแล้วแต่ก็ยังไม่พอกินพอใช้อยู่ดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะจำนวนเงินที่ให้กับคนชราไม่พอเพียง

- คนชราที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีโอกาสที่คนชราจะมีเงินพอกินพอใช้ **มากกว่า** คนชราที่อาศัยอยู่ในชนบท พิจารณาตาราง

คำอธิบาย : จากตารางจะพบว่าครัวเรือนยากจนส่วนใหญ่ร้อยละ 90 มักอยู่ในเขตชนบท อาจเป็นเพราะครัวเรือนส่วนใหญ่ในเมืองไม่ยากจนเมื่อเปรียบเทียบกับชนบท แต่มีประเด็นที่น่าสนใจจากการระดมความคิดเห็นของชุมชนพบว่า คนชราในชนบทแม้ยากจนแต่ก็จะสามารถหาเลี้ยงตนเองได้ จากการเพาะปลูก หรือเก็บผัก แต่คนชราในเขตเมืองไม่สามารถทำได้ จึงมองว่าคนชราในเขตเมืองจะมีปัญหาเรื่องความยากจนมากกว่า

ตาราง 7.4.1 แสดงความสัมพันธ์ของเขตที่อยู่อาศัย กับความยากจนของครัวเรือน

เขตที่อาศัย/ความยากจนของครัวเรือน	ครัวเรือนยากจน	ครัวเรือนไม่ยากจน
เขตเมือง 576(15.2%)	84 9.40%	492 16.90%
เขตชนบท 3222(84.8%)	810 90.60%	2412 83.10%
รวม 3798(100%)	894 100%	2904 100%

ข้อเสนอทางนโยบายโครงการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ พื้นที่จังหวัดเพชรบุรี

นโยบาย	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
เพิ่มการประชาสัมพันธ์โครงการและส่งเสริมให้ชุมชน/คนชราที่มีความรู้ความเข้าใจในโครงการ อาทิ ขั้นตอนการสมัคร คุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับ โดยอาจทำการประชาสัมพันธ์โครงการในระหว่างการประชุมหมู่บ้าน หรือแจ้งให้คนชราทราบโดยตรง	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดความตื่นตัวในการเข้าร่วมโครงการ - คนชราที่มีทัศนคติที่ดีต่อโครงการมากขึ้นเพราะเห็นว่ากฎเกณฑ์ในการคัดเลือกมีความโปร่งใส - คนชราได้รับเบี้ยยังชีพอย่างทั่วถึง

<p>ลดความยุ่งยากในการสมัครเข้าโครงการ อาทิ ลดขั้นตอนการสมัครที่ยุ่งยาก ลดจำนวนเอกสารที่คนชราต้องนำมา</p>	<p>- คนชราในครัวเรือนยากจนได้รับเบี้ยยังชีพอย่างทั่วถึงเนื่องจากขั้นตอนการสมัครไม่ยุ่งยาก</p>
<p>เพิ่มเงินเบี้ยยังชีพโดยพิจารณาจากความเหมาะสมของเบี้ยยังชีพที่คนชราควรได้รับ อาทิ จากค่าใช้จ่ายของคนชราในแต่ละเดือน</p>	<p>- คนชราได้รับเบี้ยยังชีพในจำนวนที่เหมาะสม สามารถมีเงินพอใช้จ่ายส่วนตัว</p>

7.2.2 ผลการศึกษาของ 12 จังหวัด

จ) ความพอใจต่อโครงการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ (กรณี 12 จังหวัด)

จากการวิเคราะห์ Risk Analysis พบว่าความพอใจต่อโครงการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับปัจจัยต่อไปนี้

1. จำนวนเอกสารที่ใช้ในการสมัคร(ใช้เอกสารในการสมัครน้อย)
2. การได้รับเบี้ยยังชีพของคนชรา(ได้รับเบี้ยยังชีพคนชรา)
3. การรู้ถึงคุณสมบัติที่ใช้ในการคัดเลือกของคนชรา(รู้คุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับ)
4. สภาพหนี้สินของครัวเรือน(อยู่ในครัวเรือนที่มีหนี้สิน)

โดยข้อสรุปและคำอธิบายในแต่ละปัจจัย มีดังนี้

ตาราง 7.5 Risk Analysis ความพอใจต่อโครงการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ(โดยคนชราเป็นผู้ตอบ)

ความพอใจ	crude OR	wt OR	95% CI wt OR
ใช้เอกสารในการสมัครน้อย	0.71	0.59	0.48 - 0.72
ได้รับเบี้ยยังชีพ	36.86	14.98	7.37 - 30.43
รู้คุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับ	31.22	31.80	25.92 - 39.00
อยู่ในครัวเรือนที่มีหนี้สิน	0.74	0.79	0.64 - 0.97

- คณะกรรมการขอเอกสารที่ใช้ในการสมัครน้อย จะมีโอกาสที่คนชราจะมีความคิดเห็นว่าการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุดี/ดีมาก **มากกว่า** คณะกรรมการขอเอกสารในการสมัครมาก
คำอธิบาย: จำนวนเอกสารที่ใช้ในการสมัครน้อยจะสร้างความพอใจให้กับคนชราเนื่องจากจะช่วยลดความยุ่งยากในการขอหรือสมัครเข้าโครงการ
- คนชราที่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ จะมีโอกาสที่คนชราจะมีความคิดเห็นว่าการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุดี/ดีมาก **มากกว่า** คนชราที่ไม่ได้รับเบี้ยยังชีพ
- คนที่รู้คุณสมบัติของผู้ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ จะมีโอกาสที่คนชราจะมีความพอใจต่อโครงการเบี้ยยังชีพ **มากกว่า** คนที่ไม่รู้คุณสมบัติของผู้ได้รับเบี้ยยังชีพ

คำอธิบาย: คล้ายคลึงกับพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี คือคนชราทั้งที่ได้รับและไม่ได้รับเบี้ยยังชีพแต่รู้คุณสมบัติจะมีความพึงพอใจต่อโครงการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ แสดงถึงความโปร่งใสในกฎเกณฑ์ในการคัดเลือกของคณะกรรมการ

- คนชราที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีหนี้สิน จะมีโอกาสที่คนชราจะมีความพอใจต่อโครงการเบี้ยยังชีพมากกว่า คนชราที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ไม่มีหนี้สิน

คำอธิบาย: คล้ายคลึงกับพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี คือการได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุแม้ว่าเงินที่ได้รับจะน้อย แต่อาจมีส่วนช่วยลดภาระทางการเงินของครัวเรือนที่เป็นหนี้สินได้

ฉ) การได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ (กรณี 12 จังหวัด)

จากการวิเคราะห์ Risk Analysis พบว่าการได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับ ปัจจัยต่อไปนี้

1. อายุของคนชรา(คนชราอายุ 70ปีขึ้นไป)
2. เพศของคนชรา(คนชราเพศหญิง)
3. การรู้ถึงคุณสมบัติที่ใช้ในการคัดเลือกของคนชรา(รู้คุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับ)
4. ความพอเพียงของรายได้ของครัวเรือน(ครัวเรือนมีรายได้ไม่เพียงพอ)

โดยข้อสรุปและคำอธิบายในแต่ละปัจจัย มีดังนี้

ตาราง 7.6 Risk Analysis การได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

การได้รับเบี้ยยังชีพ	crude OR	wt OR	95% CI wt OR
คนชราอายุ 70 ปีขึ้นไป	0.17	0.17	0.12 - 0.24
คนชราเพศหญิง	0.55	0.57	0.41 - 0.80
รู้คุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับ	4.94	5.28	3.73 - 7.48
ครัวเรือนมีรายได้ไม่เพียงพอ	0.51	0.50	0.37 - 0.69

- ผลการศึกษาใกล้เคียงกับข้อมูลในจังหวัดเพชรบุรีมาก กล่าวคือผู้ที่สูงอายุเกิน 70 ปี(มักเป็นกลุ่มที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้) จะได้รับเบี้ยยังชีพคนชรา มากกว่า คนชราที่อายุ 60-69 ปี และการรู้คุณสมบัติของผู้ได้รับเบี้ยก็มีผลในการเพิ่มโอกาสของการได้รับเบี้ยยังชีพ
- ตัวแปรที่เพิ่มขึ้นมาคือคนชราเพศหญิงจะมีโอกาสที่จะได้รับเบี้ยยังชีพคนชรา มากกว่า คนชราเพศชาย พิจารณาตาราง

คำอธิบาย: คนชราเพศหญิงจะได้รับเบี้ยยังชีพคนชรามากกว่าชาย อาจเป็นเพราะมักจะเป็นผู้ไม่มีงานทำจากตารางจะเห็นว่าคนชราเพศหญิงมีส่วนของการไม่ได้ประกอบอาชีพสูงกว่าเพศชายคือร้อยละ 64.90 ดังนั้นเพศหญิงจึงมีโอกาสได้รับเบี้ยยังชีพคนชรามากกว่า

ตาราง 7.6.1 แสดงความสัมพันธ์ของเพศคนชรา กับ การมีงานทำ

เพศ/การมีงานทำของคนชรา	ไม่ได้ทำงาน	ทำงานบ้าง
ชาย 1470(42.1%)	787 35.10%	683 54.90%
หญิง 2017(57.9%)	1455 64.90%	562 45.10%
รวม 3487(100%)	2242 100%	1245 100%

ซ) คนชรายากจนได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ (กรณี 12 จังหวัด)

จากการวิเคราะห์ Risk Analysis พบว่าการที่คนชรายากจนได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่อไปนี้

1. ความพอกินพอใช้ของคนชรา(คนชราที่มีเงินไม่พอกินพอใช้)
2. ขนาดของครัวเรือน(อยู่ในครัวเรือนขนาดเล็ก)
3. อายุของคนชรา(คนชราอายุ 70 ปีขึ้นไป)

โดยข้อสรุปและคำอธิบายในแต่ละปัจจัย มีดังนี้

ตาราง 7.7 Risk Analysis คนชรายากจนได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

คนชรายากจนได้รับเบี้ยยังชีพ	crude OR	wt OR	95% CI wt OR
คนชราที่มีเงินไม่พอกินพอใช้	0.41	0.43	0.25 - 0.72
อยู่ในครัวเรือนขนาดเล็ก(<4คน)	1.94	1.98	1.15 - 3.40
คนชราอายุ 70 ปีขึ้นไป	0.17	0.17	0.09 - 0.30

- คนชราที่มีเงินไม่พอกินพอใช้จะมีโอกาสที่คนชรายากจนได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ **มากกว่า** คนชราที่มีเงินพอกินพอใช้
- ผลการศึกษาคล้ายคลึงกับพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี คือ คนชราที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนขนาดเล็ก(มีสมาชิกในครัวเรือน1-4คน) จะมีโอกาสที่คนชรายากจนได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ **มากกว่า** คนชราที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนขนาดใหญ่(มีสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 4 คน) *พิจารณาตาราง*

คำอธิบาย: จากตารางจะพบว่า ครัวเรือนที่ยากจนส่วนใหญ่ ร้อยละ 66.7 จะเป็นครัวเรือนขนาดเล็ก (มีสมาชิกในครัวเรือน 1-4 คน) คนชราที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนขนาดเล็กจึงมีโอกาที่จะเป็นคนชรายากจนและได้รับเบี้ยยังชีพ

ตาราง 7.7.1 แสดงความสัมพันธ์ของขนาดครัวเรือนกับความยากจน

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	ครัวเรือนที่ยากจน	ครัวเรือนไม่ยากจน
ครัวเรือนขนาดเล็ก(1 - 4 คน) 5030(59.8%)	1338 66.70%	3692 57.70%
ครัวเรือนขนาดใหญ่(มากกว่า 4 คน) 3376(40.2%)	667 33.30%	2709 42.30%
รวม 8406(100%)	2005 100%	6401 100%

- คนชราที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไปจะมีโอกาสที่คนชรายากจนได้รับเบี้ยยังชีพ มากกว่า คนชราที่มีอายุ 60-69 ปี

คำอธิบาย: กลุ่มคนชรายากจนที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไป(มักเป็นคนชราที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้) จึงมีโอกาสได้รับการคัดเลือกเข้าโครงการ ซึ่งผลการศึกษาล้ำคลั่งกับจังหวัดเพชรบุรี

ซ) ความพอกินพอใช้ของคนชรา (กรณี 12 จังหวัด)

จากการวิเคราะห์ Risk Analysis พบว่าความพอกินพอใช้ของคนชรา ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่อไปนี้

1. การมีงานทำของคนชรา(คนชราไม่ทำงาน)
 2. ภาวะความยากจน(อยู่ในครัวเรือนที่ไม่ยากจน)
 3. สภาพหนี้สินของครัวเรือน(ครัวเรือนไม่มีหนี้สิน)
 4. ฐานะของครัวเรือนเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนใกล้เคียง(คิดว่าฐานะดีกว่าครัวเรือนอื่น)
- โดยข้อสรุปและคำอธิบายในแต่ละปัจจัย มีดังนี้

'ตาราง 7.8 Risk Analysis ความพอกินพอใช้ของคนชรา (กรณี 12 จังหวัด)

ความพอกินพอใช้ของคนชรา	crude OR	wt OR	95% CI wt OR
คนชราไม่ทำงาน	0.76	0.69	0.59 - 0.81
อยู่ในครัวเรือนที่ไม่ยากจน	0.39	0.46	0.39 - 0.54
ครัวเรือนไม่มีหนี้สิน	1.27	1.51	1.28 - 1.77
คิดว่าฐานะดีกว่าครัวเรือนอื่น	5.29	4.93	4.07 - 5.98

- คนชราที่มีงานทำ จะมีโอกาสที่มีเงินพอกินพอใช้ **มากกว่า** คนชราที่ไม่ม้งานทำเลย
คำอธิบาย : คนชราที่ทำงานจะมีเงินพอกินพอใช้เนื่องจากมีรายได้จากการทำงาน
- ตัวแปรที่เหลือเป็นตัวแปรที่จะสามารถสะท้อนถึงภาวะความยากจนของครัวเรือน ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนที่ไม่มีปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายหรือสามารถหาเงินมาจุนเจือครัวเรือนได้จะสามารถดูแลค่าใช้จ่ายของคนชราส่งผลให้คนชราที่มีเงินพอกินพอใช้

ข้อเสนอทางนโยบายโครงการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ พื้นที่ 12 จังหวัดที่เหลือ

นโยบาย	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
ส่งเสริมให้ชุมชน/คนชราที่มีความรู้ความเข้าใจในโครงการ อาทิ ขั้นตอนการสมัคร คุณสมบัติของผู้ที่ได้รับโดยอาจทำการประชาสัมพันธ์โครงการ ในระหว่างการประชุมหมู่บ้าน หรือบอกกับคนชราโดยตรง	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดความตื่นตัวในการเข้าร่วมโครงการ - คนชราที่มีทัศนคติที่ดีต่อโครงการมากขึ้นเพราะเห็นว่ากฎเกณฑ์ในการคัดเลือกมีความโปร่งใส - คนชราได้รับเบี้ยยังชีพอย่างทั่วถึง
ลดความยุ่งยากในการสมัคร เข้าโครงการ อาทิ ลดขั้นตอนการสมัครที่ยุ่งยาก ลดจำนวนเอกสารที่คนชราต้องนำมา	<ul style="list-style-type: none"> - คนชราที่มีทัศนคติที่ดีต่อโครงการเนื่องจากการสมัครไม่ยุ่งยากเกินไป

บทที่ 8

ประเมินวิธีการศึกษา

ในบทส่งท้ายนี้ คณะผู้วิจัยจะเสนอการประเมินวิธีการศึกษาและวิธีการสร้างกระบวนการตรวจสอบโดยสังคมนำแนวทางของ CIET International เนื่องจากวัตถุประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่งของโครงการนี้คือการทดลองนำวิธีการนี้มาใช้กับประเทศไทย พร้อมทั้งการตั้งข้อสังเกตถึงการประยุกต์และปรับใช้วิธีการนี้ในประเทศไทย

การประเมินจะแบ่งออกเป็นสองด้าน คือด้านจุดเด่นของวิธีการและด้านข้อจำกัดของวิธีการ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

8.1 จุดเด่นของวิธีการ

ในความเห็นของคณะผู้วิจัย จุดเด่นที่สำคัญที่สุดของกระบวนการตรวจสอบโดยสังคมนำแนวทางของ CIET International คือความเป็นวิทยาศาสตร์ของกระบวนการ และการเน้นความมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการสร้างกระบวนการตรวจสอบ ซึ่งหากสามารถสร้างกระบวนการตรวจสอบโดยสังคมนำที่มีคุณสมบัติทั้งสองประการนี้ ก็จะทำให้การตรวจสอบทางสังคมนำมีความน่าเชื่อถือ ได้รับการยอมรับ สามารถลดทอนความขัดแย้งเนื่องจากการโยนความรับผิดชอบระหว่างกัน (ทั้งระหว่างผู้รับบริการและผู้ให้บริการ และระหว่างหน่วยงานผู้ให้บริการ) ซึ่งจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนนโยบายหรือการปฏิบัติตามนโยบายที่ได้ผลมากยิ่งขึ้นต่อไป

จุดเด่นในภาพกว้างดังกล่าวแล้ว สามารถขยายความเป็นจุดย่อย ๆ ได้ดังนี้

ความเป็นวิทยาศาสตร์

- วิธีการของ CIET เน้นที่การเก็บข้อมูลภาคสนาม ทั้งข้อมูลในส่วนของผู้รับบริการ (ครัวเรือน) ข้อมูลในส่วนของผู้ให้บริการ (เช่นคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน อบต./เทศบาล สถานพยาบาล) ซึ่งทำให้ได้ภาพการให้บริการภาครัฐที่ครบทั้งสองด้าน นอกจากนี้ยังมีการเก็บข้อมูลชุมชน (community profile) อันจะช่วยให้การวิเคราะห์ที่ตามมาสามารถแยกปัจจัยเงื่อนไข (contextual influence) ออกจากปัจจัยเชิงนโยบายได้ชัดเจน
- เทคนิคการออกแบบ AOC Table เป็นวิธีการที่มีประโยชน์เป็นอย่างมาก เพราะเป็นการบังคับนักวิจัยให้ต้องคิดถึงโจทย์การทำวิจัยที่ชัดเจนตั้งแต่ขั้นแรกของกระบวนการเก็บข้อมูลภาคสนาม ทำให้สามารถออกแบบเครื่องมือเก็บข้อมูล (instrument design) ที่ตรง

ตามวัตถุประสงค์ ไม่เย็นเยื่อ เป็นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังช่วยให้การวิเคราะห์ที่ตามมามีทิศทางที่แน่นอน

การมีส่วนร่วม

- การเก็บข้อมูลจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องดังที่กล่าวข้างต้น ยังมีผลข้างเคียงในการสร้างการมีส่วนร่วมจากทั้งผู้รับบริการและผู้ให้บริการ
- มีการระดมความคิดจากหน่วยงานภาครัฐผู้ให้บริการในการออกแบบ AOC Table ทำให้ได้ประเด็นศึกษาที่ตรงกับแนวคิดของหน่วยราชการ อันจะมีส่วนช่วยให้ผลการศึกษามาตามมาได้รับการยอมรับและเป็นที่ต้องการของผู้กำหนดและผู้ปฏิบัติตามนโยบาย เป็นการสร้างการ buy-in ตั้งแต่เริ่มกระบวนการ
- มีการนำผลการสำรวจเบื้องต้นกลับไปสู่ชุมชนเพื่อการอภิปราย/อธิบาย เทคนิคการนำผลสรุปกลับไปยังกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง (providers and users)
- มีการเผยแพร่ผลการวิจัยในขั้นสุดท้ายสู่หน่วยงานนโยบายเพื่อปรับนโยบายให้ดีขึ้น มีลักษณะครบวงจร เน้นการวิจัยแบบมีส่วนร่วมและเน้นการนำผลไปสู่นโยบายที่ชัดเจน
- เทคนิคการวิเคราะห์แบบ risk analysis ที่เน้นการแยกข้อมูลออกเป็นสองด้านตลอดเวลา (binomial variables) ทำให้ผลการวิเคราะห์ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างสูงในการสื่อสารกับผู้กำหนดนโยบายที่มักต้องการคำตอบที่ชัดเจนและง่าย ตัวอย่างเช่นข้อเสนอแนะหนึ่งที่ได้จากการศึกษาคั้งนี้คือ 'ควรลดเวลาการรอคอยหมอของคนไข้ที่ใช้บริการ 30 นาทีให้ไม่เกิน 15 นาที' (ซึ่งเป็นผลการศึกษาที่ได้จากการแบ่งตัวแปรระยะเวลาที่รอคอยหมอออกเป็นกลุ่มที่รอไม่เกิน 15 นาทีและกลุ่มที่รอเกิน 15 นาที) ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ชัดเจนไม่ต้องการการตีความมาก และสามารถนำไปปฏิบัติได้ทันทีหากเห็นด้วยกับผลการศึกษา (และไม่มีต้นทุนสูงเกินไปเมื่อเทียบกับมาตรการอื่น)
- รูปแบบการเสนอผลการวิเคราะห์ที่ไม่ซับซ้อนและเข้าใจง่าย เช่นการใช้แผนภูมิ หรือ GIS ทำให้ฝ่ายนโยบายนำไปใช้ปรับปรุงนโยบายได้ทันที

8.2 ข้อจำกัดของวิธีการ

แม้กระบวนการตรวจสอบทางสังคมจะมีจุดเด่นอยู่มากมายดังที่กล่าวข้างต้น แต่ก็ยังมีข้อจำกัดที่พึงระวังในการนำมาใช้งาน ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- มีต้นทุนการดำเนินงานที่สูง โดยเฉพาะถ้าต้องการดำเนินการอย่างเต็มรูปแบบในระดับประเทศ เนื่องจากวิธีการของ CIET International มีจุดกำเนิดจากแนวคิดการศึกษาระบาดวิทยาในทางการแพทย์ ซึ่งมีข้อเรียกร้องของจำนวนข้อมูลที่สูงมาก ตัวอย่างเช่นต้องมีการสำรวจข้อมูลถึงกว่า 3 พันครัวเรือนในจังหวัดเพชรบุรีหากต้องการให้ผลการศึกษาสามารถกล่าวอ้างได้ว่าเป็นตัวแทนของจังหวัดเพชรบุรีอย่างแท้จริง ในขณะที่วิธีการศึกษาแบบอื่น (เช่นวิธีการทางเศรษฐมิติ) มีความต้องการข้อมูลต่ำกว่ามาก เช่นสามารถใช้ข้อมูลเพียง 5 พันตัวอย่างในการอ้างอิงถึงผลลัพธ์ของทั้งประเทศ เป็นต้น
- ข้อมูลที่มีการจัดเก็บมักเน้นไปที่ผลลัพธ์ของนโยบาย (policy outcomes) ในระดับผู้ให้บริการ เช่นระดับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการรักษาพยาบาลในโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค ในขณะที่บางครั้งข้อมูลจากภาคผู้ให้บริการมีความสำคัญต่อคุณภาพบริการเป็นอย่างสูง (เช่นระบบการจัดสรรงบประมาณภายใต้โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค) แต่มิได้มีการจัดเก็บมากเพียงพอ
- การปรับใช้วิธีการนี้กับการให้บริการภาครัฐที่มีหลากหลายแนวคิดในการแก้ปัญหา (conceptual diversity) เช่นการแก้ปัญหาค่าความยากจน มีความยากลำบากกว่าการให้บริการภาครัฐที่มีลักษณะชัดเจน ง่าย ไม่ซับซ้อน และไม่มีข้อโต้แย้งในระดับแนวคิดมากเท่า (เช่นการตรวจสอบการให้บริการอาหารกลางวันกับเด็กนักเรียน) ทำให้ผลการศึกษาที่ได้ อาจมีความไม่ครบถ้วน จนทำให้ผู้กำหนดนโยบายมีความลังเลในการนำผลการศึกษาไปขยายผลในทางปฏิบัติต่อไป
- ใช้ประเมิน/ตรวจสอบนโยบายที่ส่งมอบบริการต่อครัวเรือนโดยตรงได้ดี เช่นการศึกษาสาธารณสุข แต่ไม่เหมาะสมกับนโยบายที่มีลักษณะเป็นนามธรรม หรือไม่มีผลผลิตส่งมอบต่อครัวเรือนชัดเจน เช่น กระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชน โดยความยากลำบากเริ่มตั้งแต่การสร้าง AOC Table ตั้งแต่แรกว่าจะสามารถกำหนด outcomes actionable factors และ cofounders อย่างไรให้ครบถ้วนทุกมุมมองของสิ่งที่เรียกว่า ‘การมีส่วนร่วม’
- เทคนิคการวิเคราะห์ที่ใช้เป็นการใช้ข้อมูลที่ไม่เต็มประสิทธิภาพสูงสุด เนื่องจากเน้นการวิเคราะห์ Risk Analysis ซึ่งจำเป็นต้องสร้างตัวแปรทุกตัวให้เป็น binomial variables ซึ่งเท่ากับเป็นการตัดทิ้งข้อมูลในรายละเอียดอื่น ๆ ออกไป เช่นการแบ่งระดับการศึกษา ออกเป็น การศึกษาสูงและการศึกษาต่ำเพียงสองกลุ่ม เป็นการตัดทิ้งข้อมูลความแตกต่างของระดับการศึกษา ‘ภายในกลุ่ม’ ในขณะที่วิธีการศึกษาแบบอื่น เช่นการใช้เศรษฐมิติ ไม่มีข้อจำกัดด้านนี้

- ความจำเป็นต้องแบ่งข้อมูลทุกตัวออกเป็น binomial variables ทำให้ผลการศึกษาด้านแปรกับ cut-off points ในการแบ่งตัวแปร เช่นหากแบ่งการศึกษาสูงหรือต่ำออกจากกันที่ระดับประถมศึกษาอาจได้ผลการศึกษาที่ต่างจากการแบ่งที่ระดับมัธยมศึกษา เป็นต้น
- ผลการศึกษาที่ได้จาก risk analysis จำเป็นต้องมีการตีความอย่างระมัดระวัง เพราะผลการศึกษาเพียงระบุถึง 'ความสัมพันธ์' ระหว่างตัวแปรผลลัพธ์และตัวแปรอื่น ๆ โดยไม่สามารถระบุถึง 'ความเป็นเหตุเป็นผล' ระหว่างกันว่าจะอะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นผล ในส่วนนี้จำเป็นต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจของการดำเนินนโยบายที่กำลังศึกษาอยู่ในการตีความ คุณภาพของนักวิจัยจึงมีความสำคัญ

8.3 ข้อเสนอแนะการประยุกต์ใช้กระบวนการตรวจสอบโดยสังคมในประเทศไทย

กล่าวโดยสรุป การตรวจสอบทางสังคมตามวิธีการของ CIET International นี้มีทั้งจุดเด่นและข้อจำกัด ซึ่งก็เหมือนกับวิธีการอื่น ๆ ทั่วไป จึงมีความจำเป็นต้องทำความเข้าใจกับวิธีการนี้ให้ถ่องแท้ก่อนนำไปปรับใช้ โดยอาจปรับใช้เพียงบางส่วน เช่นการสร้าง AOC Table การรวบรวมข้อมูลจากทุกภาคส่วน การวิเคราะห์แบบ maeso analysis เป็นต้น

การประยุกต์ใช้กับประเทศไทย ควรคำนึงถึงประเด็นต่อไปนี้

ประเด็นปัญหาหรือประเด็นนโยบายในการตรวจสอบทางสังคม

การศึกษาตามโครงการนี้ใช้นโยบายการแก้ปัญหาความยากจนสี่ด้านในการทดลองใช้วิธีการของ CIET International เป็นครั้งแรก ทั้งนี้โดยหลักการแล้วกระบวนการตรวจสอบโดยสังคมสามารถประยุกต์ใช้กับการให้บริการภาครัฐเกือบทั้งหมด เพราะทุกนโยบายหรือมาตรการจะประกอบไปด้วยผู้รับบริการ (มักจะเป็นประชาชน) และผู้ให้บริการ (ผู้กำหนดนโยบายและผู้ปฏิบัติตามนโยบาย)

อย่างไรก็ตามประเด็นปัญหาบางประการก็อาจมีความยากลำบากในการประยุกต์ใช้การตรวจสอบโดยสังคม เนื่องจากปัญหาทางเทคนิคบางประการ เช่นไม่สามารถวัดผลลัพธ์ได้อย่างถูกต้องแม่นยำ ตัวอย่างคือ 'การมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคประชาชน' จำเป็นต้องมีนิยามที่ชัดเจนของทั้ง 'การมีส่วนร่วม' และ 'การเมืองภาคประชาชน' จึงจะสามารถวัดผลลัพธ์ได้

นอกจากนี้กระบวนการตรวจสอบทางสังคมควรจะประยุกต์ใช้กับนโยบายหรือมาตรการที่มีการปฏิบัติแล้วมาระยะเวลาหนึ่ง ไม่ควรเป็นนโยบายที่เป็นเพียงแนวคิดยังไม่ได้ปฏิบัติ ทั้งนี้เพราะการให้บริการยังไม่ถึงมือประชาชน จึงยังไม่สามารถวัดผลสัมฤทธิ์ได้ และถึงแม้เป็นนโยบายแล้วแต่ถ้าเพิ่งปฏิบัติก็อาจยังไม่เห็นผลก็เป็นได้

อีกประการหนึ่ง ควรมีการทำซ้ำกระบวนการตรวจสอบด้วย ทั้งนี้หลายนโยบายหรือมาตรการนั้นจำเป็นต้องใช้เวลาในการสัมฤทธิ์ผล (หรือไม่สัมฤทธิ์ผล) ตัวอย่างเช่นนโยบายหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่ง

ตำบล ซึ่งเกี่ยวข้องกับกำรสร้างศักยภาพด้านกำรตลาดของกิจการ และกำรสร้างเครือข่ายกำรผลิตในระดับชุมชนเพื่อป้อนสินค้าให้กับผลิตภัณฑ์ ซึ่งทั้งสองกระบวนการอาจต้องใช้เวลาานกว่าหนึ่งปี ความสำเร็จของโครงการจึงอาจไม่สามารถประเมินได้จากการตรวจสอบในปีแรก ๆ หรือในอีกตัวอย่างหนึ่งโครงการที่ดูเหมือนประสบความสำเร็จในระยะแรก อาจกลายเป็นมีปัญหาในระยะยาวก็ได้ ตัวอย่างเช่น กองทุนหมู่บ้าน ซึ่งในปีแรก ๆ ยังมีอัตราการคืนเงินกู้ที่สูง แต่เมื่อผ่านเวลาไประยะหนึ่ง ก็อาจเป็นไปได้ว่ากำรคืนเงินกู้จะลดลง หรือโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรคที่ประชาชนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะคนยากจนมีความพอใจสูงมาก แต่หากตัวโครงการมีปัญหาในด้านผู้ให้บริการ (สถานพยาบาล) ในระยะยาวแล้วคุณภาพของโครงการอาจถูกกระทบจนทำให้ความพอใจของผู้ใช้บริการลดน้อยถอยลงก็เป็นได้

หน่วยงานที่สามารถปรับใช้กระบวนการตรวจสอบทางสังคม

โดยหลักการแล้วหน่วยงานที่สามารถปรับใช้กระบวนการตรวจสอบทางสังคม มีได้หลากหลาย ทั้งนี้เพราะกระบวนการตรวจสอบเองสามารถประยุกต์ใช้กับนโยบายและมาตรการที่กว้างขวางมาก อย่างไรก็ตามแต่ละหน่วยงานควรปรับใช้กับประเด็นที่แตกต่างกัน ดังนี้

รัฐบาลท้องถิ่น: กระบวนการตรวจสอบโดยสังคมตามวิธีการของ CIET International นั้นเน้นที่กำรปรับปรุงนโยบายที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในระดับผู้ปฏิบัติงาน จึงมีความเหมาะสมกับรัฐบาลท้องถิ่นที่ต้องการปรับปรุงกระบวนการให้บริการประชาชนให้มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพมากขึ้น เข้าถึงประชาชนกลุ่มเป้าหมายดียิ่งขึ้น ประเด็นที่ต้องระวังคือความพร้อมทางด้านบุคลากร โดยเฉพาะในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากภาควิชาการทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

จุดเด่นของกำรให้รัฐบาลกลางเป็นเจ้าภาพในการสร้างกระบวนการตรวจสอบทางสังคม เนื่องจากมีความรู้ความเข้าใจเรื่องในท้องถิ่น มีความใกล้ชิดกับประชาชน ส่วนทางด้านเงินทุนสนับสนุนนั้น ปัจจุบันรัฐบาลได้เพิ่มงบประมาณให้กับผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อใช้ในการปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ซึ่งสามารถใช้ในการสร้างกระบวนการตรวจสอบทางสังคมได้

รัฐบาลกลาง: รัฐบาลกลางจะมีความสนใจในประเด็นทางนโยบายที่ปรับใช้กับทุกพื้นที่ในประเทศไทย กระบวนการตรวจสอบทางสังคมจึงควรประยุกต์ใช้กับแง่มุมของปัญหาที่ไม่ขึ้นกับสภาพเฉพาะเจาะจงของพื้นที่มากเกินไป

ปัญหาหลักของกำรปรับใช้ในระดับประเทศคือด้านงบประมาณ เนื่องจากต้องใช้จำนวนตัวอย่างในระดับประเทศค่อนข้างมาก เพราะฉะนั้นควรเลือกเฉพาะประเด็นหรือนโยบายที่ส่งผลกระทบต่ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้เกิดความคุ้มค่ากับงบประมาณที่ลงไป ดังเช่นตัวอย่างของนโยบายแก้ปัญหาความยากจนที่ใช้ในโครงการนี้ถือเป็นตัวเลือกที่เหมาะสมกับการศึกษาในระดับประเทศ

เช่นเดียวกับรัฐบาลท้องถิ่น รัฐบาลกลางก็ยังคงมีความต้องการความช่วยเหลือด้านวิชาการจากนักวิชาการในการช่วยกันดูแลกระบวนการและการวิเคราะห์ผล แต่ความต้องการนี้น่าจะเป็นเรื่องในระยะเริ่มแรกเท่านั้น เนื่องจากในระดับรัฐบาลกลางน่าจะสามารถหาบุคลากรที่ในที่สุดสามารถรับช่วงในการดูแลกระบวนการทั้งหมดได้

ภาควิชาการ: สถาบันวิชาการและนักวิชาการก็สามารถริเริ่มกระบวนการตรวจสอบทางสังคมได้ แต่ไม่ควรทำในระยะยาว อาจทำหน้าที่เพียงผู้จุดประกายให้กับหน่วยงานอื่นที่สามารถรับช่วงต่อไปได้ หน้าที่หลักคือการทำคำปรึกษาให้กับหน่วยงานอื่นที่จะเป็นเจ้าภาพไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลท้องถิ่นหรือรัฐบาลกลาง และการดูแลกระบวนการตรวจสอบทางสังคมให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องทั้งจากผู้รับบริการ (ประชาชน) และผู้ให้บริการ (ภาครัฐ) รวมทั้งการช่วยการวิเคราะห์ข้อมูล

ภาควิชาการก็อาจแบ่งเพิ่มเติมเป็นนักวิชาการจากส่วนกลางและจากท้องถิ่นได้ โดยต้องมีการถ่ายทอดความรู้และการร่วมมือกันในระหว่างนักวิชาการที่ดีด้วย

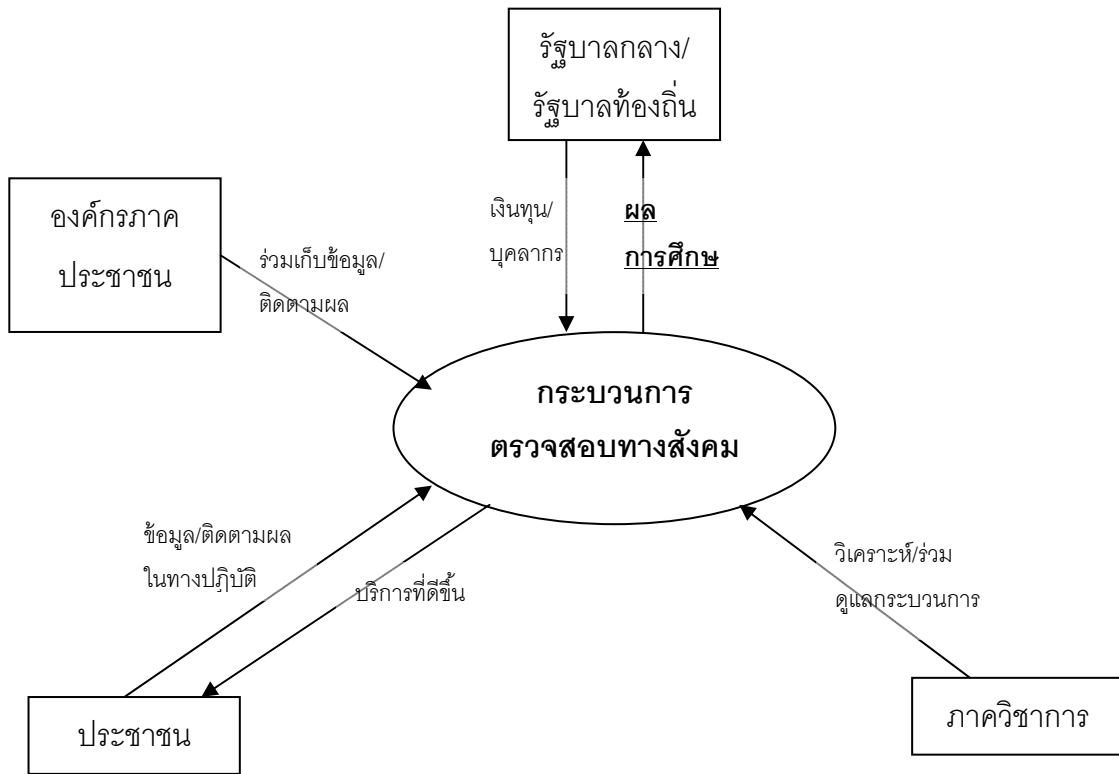
องค์กรภาคประชาชน: องค์กรภาคประชาชนก็อาจมีบทบาทในการริเริ่มกระบวนการตรวจสอบทางสังคม ซึ่งหากเปรียบเทียบกับภาครัฐก็จะมีจุดเด่นและจุดด้อยแตกต่างกันไป จุดเด่นขององค์กรภาคประชาชนคือการปลอดจากอิทธิพลทางการเมือง ทำให้สามารถเลือกประเด็นในการตรวจสอบได้อย่างเป็นกลาง การวิเคราะห์ผลและเสนอผลก็ทำได้อย่างเป็นอิสระ อีกประการหนึ่งคืออาจสามารถได้ข้อมูลจากประชาชนที่เที่ยงตรงกับความเป็นจริงกว่าเมื่อเทียบกับการเก็บข้อมูลโดยภาครัฐซึ่งประชาชนอาจไม่กล้าบอกความเป็นจริง จุดอ่อนคือการได้รับความร่วมมือจากภาครัฐในฐานะผู้ให้บริการประชาชน (ในกรณีที่ทำกรตรวจสอบนโยบายภาครัฐ) อาจมีปัญหา เพราะภาครัฐอาจมองว่ากำลังถูกจับผิด

อย่างไรก็ตามกระบวนการตรวจสอบทางสังคมก็สามารถนำมาปรับใช้กับการให้บริการขององค์กรภาคประชาชนเองได้ด้วย ตัวอย่างเช่นการทำงานขององค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐ (non-government organizations หรือ NGOs) ซึ่งถือเป็นกรให้บริการประชาชนด้วย ก็สามารถได้รับประโยชน์จากกระบวนการตรวจสอบทางสังคม เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การสร้างเครือข่ายการตรวจสอบโดยสังคม

เนื่องจากแต่ละหน่วยงานหรือภาคส่วนมีทั้งจุดแข็งและจุดอ่อนดังที่กล่าวข้างต้นแล้ว คณะนักวิจัยจึงเสนอว่าควรมีการสร้างเครือข่ายการตรวจสอบโดยสังคมที่เป็นการร่วมมือกัน ทั้งนี้เพื่อความยั่งยืนของกระบวนการตรวจสอบเอง

รูปข้างล่างเป็นตัวอย่างหนึ่งของรูปแบบเครือข่ายและความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน/ภาคส่วนในการสร้างกระบวนการตรวจสอบทางสังคมที่ยั่งยืน

ในการสร้างเครือข่ายนั้นควรให้ภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น ซึ่งจะให้ประโยชน์ทั้งในด้านการมีส่วนร่วม การสร้างความยอมรับในผลการศึกษา ด้านการควบคุมต้นทุนการดำเนินการ เพราะอาจสามารถใช้ทรัพยากรทางการเงินและบุคลากรที่ภาครัฐมีอยู่แล้วในการรวบรวมข้อมูล ซึ่งน่าจะเป็นสิ่งที่เป็นไปได้หากภาครัฐมีความตื่นตัวอย่างแท้จริงในการสร้างความโปร่งใสและความรับผิดชอบต่อสาธารณะ (public accountability)

ภาควิชาการและองค์กรภาคประชาชนเข้ามาช่วยดูแลกระบวนการทั้งหมด เพื่อให้แน่ใจถึงความโปร่งใสของกระบวนการศึกษา ความครบถ้วนของประเด็นที่ศึกษาโดยเฉพาะจากมุมมองของผู้รับบริการหรือประชาชน